

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΑΙ ΚΕΡΑΜΟΓΡΑΦΙΑΙ¹

(Πίν. 1-2)

Οἱ νῦν δημοσιευόμενοι δύο πήλيني πίνακες εὐρέθησαν συντετριμμένοι εἰς πολλὰ τεμάχια ἀμφοτέρω ταυτοχρόνως τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1895 κατὰ τὴν ἐν τῇ νοτίᾳ αὐλῇ τοῦ ἐν Ἐλευσίνι ἱεροῦ ἀνασκαφὴν πλησιέστατα τοῦ τοίχου Γ-Γ', ἥτοι τοῦ θεμελίου τῆς σχεδιασθείσης μὲν ἀλλὰ μὴ ἀνοικοδομηθείσης νοτίας στοᾶς τοῦ Τελεστηρίου, καὶ παρὰ τὰ αὐτόθι σωζόμενα θεμέλια μεταγενεστέρου βάρου, περίπου δὲ ὑπεράνω τοῦ βαθύτερου ὑπάρχοντος προϊστορικοῦ τοιχαρίου α⁴ (Ἴδε Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 πίν. 1 καὶ σελ. 171). Ἀμφοτέρω οἱ πίνακες ἔκειντο αὐτόθι εἰς μικρὸν βάθος ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος τῆς νοτίας αὐλῆς ὁμοῦ μετὰ πλήθους συντριμμάτων παναθηναϊκῶν ἀμφορέων, ἐξ ὧν ἔπειτα κατωρθώθη καὶ συλλεχθῶσι καὶ τινεὶ ἀπώσαντες πληθεῖς ἀμφορεῖς². Νῦν ὁ μὲν πρῶτος ἀπόκειται ἐν τῷ Ἀθηνῆσιν Ἐθνικῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 11,036, ὁ δ' ἕτερος ἐν τῷ ἐν Ἐλευσίνι μουσεῖῳ. Τὴν εὐρεσιν τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν ἀνήγ-

γειλαν τότε αἱ πολιτικαὶ ἐφημερίδες, μία δ' ἐξ αὐτῶν, τὸ Ἄστυ τῆς 13 Μαΐου 1895 (ἀριθ. 1607) ἐδημοσίευσε καὶ αὐτοσχέδιον ἀπεικόνισιν αὐτοῦ, ἐξ ἧς ὁρμώμενοι ὁ Kern καὶ ὁ Winter ὠμίλησαν περὶ αὐτοῦ ἐν συνεδρίᾳ τῆς ἐν Βερολίνῳ ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας¹. Πρὸς προσέτι καὶ Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen 1896 σελ. 448. Τὰ συντρίμματα ταῦτα τῶν δύο πινάκων καὶ τῶν παναθηναϊκῶν ἀμφορέων ἦσαν, ὥς μοι φαίνεται, κατακεχωσμένα ἐν χρόνοις ῥωμαϊκοῖς, ὅτε ἐξωρύχθησαν οἱ κατακεχωσμένοι δόμοι τῶν λίθων τοῦ ἤδη ἀχρηστοῦ καταστάντος μέρους τοῦ τοίχου τῶν κατὰ τὸν Περικλέα χρόνων, τὸ δ' ἐκ τῆς ἀραιώσεως τῶν λίθων σχηματισθὲν κενὸν ἐπληρώθη δι' ἄμμου καὶ γυμμάτων ἀλλοθεν μετακομισθέντων³. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν τῷ πρώτῳ πίν. μεταγενέστερα γράμματα, περὶ ὧν κατωτέρω, δὲν φαίνονται πολὺ παλαιὰ, πιθανὸν φαίνεται ὅτι οἱ πίνακες καὶ οἱ παναθηναϊκοὶ ἀμφορεῖς συνετρίβησαν καὶ κατεχώσθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα ἐπελθούσῃ εἰς τὸ ἱερόν καταστροφῇ, μεθ' ἣν ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ οἰκοδομήματα ἀνεκαινίσθησαν τῇ χορηγίᾳ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων.

Πῖν. 1^{ος} πρῶτος.

Ὁ πρῶτος τῶν δύο πινάκων (πίν. 1) ἔχει ὕψος μέχρι μὲν τοῦ γείσου 0,27, μέχρι δὲ τοῦ ἄκρου τοῦ ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ ἀετώματος ἀνθεμίου 0,44, πλάτος δὲ 0,32. Τὸ γεῖσον τοῦ ἀετώματος καὶ αἱ ἐκατέρωθεν παραστάδες προέχουσι τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ πίνακος κατὰ 0,015-0,02. Εἶνε τεθραυσμένος εἰς ἐννέα τεμάχια συναρμύζοντα

¹ Berliner philol. Wochenschr. 1895 σελ. 1216.

² Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 σελ. 169.

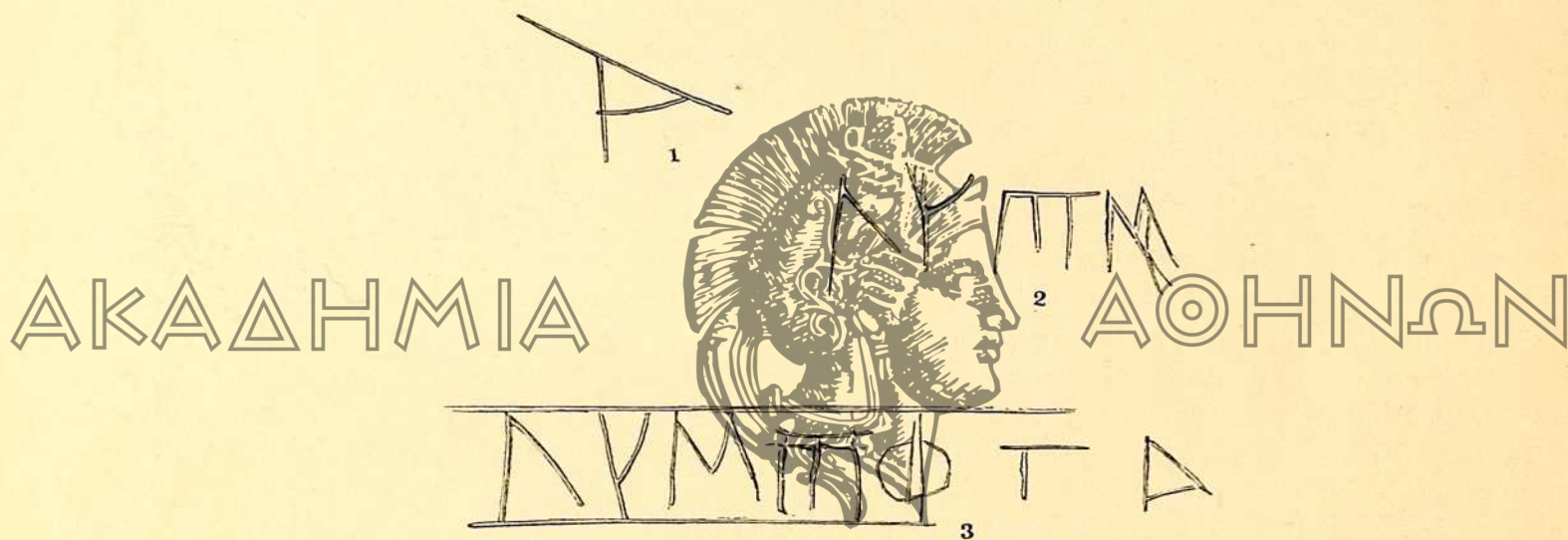
¹ Χάριν τῶν περὶ τὰ μνημεῖα τοῦ Ἐλευσινιακοῦ κύκλου ἀσχολουμένων νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἀνακοινωθῇ ἐνταῦθα ἡ ὑπαρξίς αξιολογωτάτης ἐρυθρομόρφου ὑδρίας ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εὐρεθείσης ἐν Ῥόδῳ, γνωσθείσης δ' ἐμοὶ ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Μυλωνᾶ, ἧς ὁμοῦς δὲν ἠδυνήθην νὰ πορισθῇ ἀπεικόνισιν τινα. Ἐν αὐτῇ, ὡς νομίζεται, παρίσταται ἡ γέννησις τοῦ Πλούτου, ὃν ἐν κέρατι Ἀμαλθείας ἐναποτεθειμένον προσφέρει τῇ Δήμητρι ἡ Γῆ ἐνώπιον ἑπτὰ ἄλλων προσώπων, ἐξ ὧν εὐδιάγνωστα εἶνε ὁ Τριπτόλεμος (ὑπὸ τὸ σύνθηρος σχῆμα παριστάμενος) καὶ ἡ Κόρη δαδουχοῦσα. Ἐκ τῶν λοιπῶν προσώπων γυνὴ τις ἐρμηνεύεται ὡς Ἀφροδίτη, ἑτέρα μορφή ὡς Ἑρμῆς καὶ ἄλλη ὡς Ἰαχῆος, ὁμοῖος ὧν τῷ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἡμετέρων πινάκων παρισταμένῳ δαδροφοροῦντι νεανίσκῳ. Ἐτερεὶ δύο γυναικεῖαι μορφαὶ εἶνε ἄδηλοι.

² Ἐτερεὰ δύο μνημεῖα ὄχι πρὸ πολλοῦ ὡς Ἐλευσινιακὰ ἀναγγελθέντα δὲν εἶνε τοιαῦτα· ἥτοι τὸ ὑπὸ Scaffidi ἐν Rivista Calabro-Sicula di storia e letteratura I, 4 ἐκδομένον ὄστρακον (una rappresentazione relativa al culto e ai misteri di Demetra su un frammento di vaso arcaicissimo), ὃπερ προφανῶς παριστᾷ τὴν γνωστὴν σκηνὴν τοῦ φόνου τοῦ Τρωίλου, καὶ τὸ ἐν Revue des études Grecques 1895 σελ. 444 ἀναγραφόμενον ἀργυροῦν ἔλασμα τῆς συλλογῆς Tyskiewicz, ὃπερ ἐξετάσας κατ' ἐμὴν παράκλησιν ὁ P. Hartwig ἀποφαίνεται ὅτι εἶνε κίβδηλον.

³ Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1897 σελ. 91.

πάντα πρὸς ἄλληλα, ἐλλείπει δὲ μόνον ἡ ἄνω γωνία τῆς πρὸς δεξιάν πλευρᾶς καὶ μικρὰ τεμάχια ἐκ τοῦ κατωτέρου μέρους αὐτῆς, προσέτι δὲ καὶ τὰ δύο κατὰ τὰς γωνίας τοῦ αἰτώματος ἀκρωτήρια. Κατὰ τὰς τέσσαρας ἄκρας τοῦ τετραγώνου μέρους τοῦ πίνακος ὑπάρχουσιν ὀπαί, δι' ὧν ἦτο προσηλωμένος πρὸς τινὰ τοῖχον. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀποσπασθεὶς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ (πιθανῶς ὅτε συνετρίβη) ἔμεινεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐκτεθειμένος εἰς ἐπηρείας ματαιοσκόλων ἀνθρώπων, ὑφ' ὧν ἐχαράχθησαν ἐπ' αὐτοῦ γράμματά τινὰ ἀπεικονισμένα ἐν εἰκ. 1 (1-3). Ἐκ τούτων τὸ μὲν γράμμα Δ ὑπάρχει κεχαραγμένον ἐν τῷ σώματι τοῦ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τῶν μορφῶν νεανίσκου τοῦ φέροντος

τὰς δᾶδας, τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 χάραγμα ἐν τῇ πρὸς ἀριστεράν παραστάδι ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ἐπιφανείᾳ τοῦ πίνακος μεταξύ δύο σχεδὸν παραλλήλων ὀριζοντίων γραμμῶν ἐγκεχαραγμένων ἐπὶ νωποῦ ἔτι τοῦ πηλοῦ· ἀλλ' αἱ γραμμαὶ αὗται ἀναμφιβόλως προῆλθον κατὰ τὴν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ πίνακος ἐργασίαν μετὰ τὴν ἀποτομὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πλίνθου· ὥστε οὐδαμῶς ἦσαν ἐξ ἀρχῆς χάριν τοῦ ἔπειτα προστεθέντος μεταξύ αὐτῶν ἐπιχάραγματος πεποιημένοι. Τοιαῦται ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας παρηγμέναι γραμμαὶ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ἐπιφανείᾳ. Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 χάραγματος τὰ γράμματα εἶνε ἀνεστραμμένα. Πῶς



Εἰκ. 1.

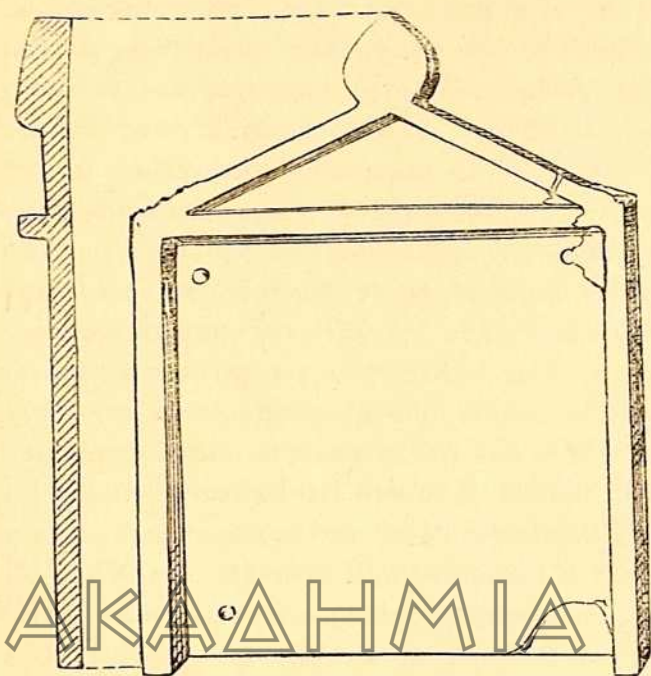
πρέπει νὰ ἀναγνωσθῶσιν αἱ παράδοξοι αὗται αὐτοσχέδιοι ἐπιγραφαί, δὲν δύναμαι νὰ εἶπω. Σαφὲς μόνον εἶνε τοῦτο μόνον ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 χάραγμα εἶνε ἐπανάληψις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3, κατελείφθη δὲ ἡμιτελὲς ἴσως διότι πλημμελῶς ἀνεστράφη ἡ τὰξις τῶν δύο γραμμάτων ΜΠ¹. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ ἄλλα τινὰ χάραγματα, ἥτοι ἐν μὲν τῷ αἰτώματι τρεῖς γραμμαὶ διερχόμεναι διαγωνίως τὸ σῶμα τῆς ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ γυναικείας μορφῆς, ἕτεραι γραμμαὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ σώματος τῆς δεξιόθεν αὐτῆς ἀνδρικής

μορφῆς, ὧν μία διήκει μέχρι τοῦ προσώπου τῆς ἐν τῇ πρὸς δεξιάν γωνία τοῦ αἰτώματος κεφαλῆς, ἔτι δὲ καὶ ξέσματα πολλὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερόθεν γυναικείας μορφῆς, ἐξ ὧν ἠφανίσθη σχεδὸν τελείως τὸ πρόσωπον αὐτῆς, ἐβλάβη δὲ ἱκανῶς καὶ ὁ θώραξ· κάτωθι δὲ τοῦ αἰτώματος ὑπάρχουσι προσέτι χάραγματα ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς δαδουχούσης γυναικείας μορφῆς. Πάντα ταῦτα τὰ χάραγματα δὲν ἐδηλώθησαν ἐν τῇ ἀπεικονίσει πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως. Ὡσαύτως δι' ὀξέος ὄργάνου ἐπὶ ἀπεσκληρυμμένου τοῦ πηλοῦ κεχαραγμένα εἶνε καὶ τὰ γράμματα τῆς κάτωθι ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς

¹ Τὸ τρίτον σκέλος τοῦ Π δὲν φαίνεται δηλοῦν ὅτι τοῦτο εἶνε ἀριθμητικὸν σημεῖον, ἥτοι Π, ἀφοῦ τὰ ἄλλα σημεῖα δὲν φαίνονται δυνάμενα νὰ ἀναγνωσθῶσιν ὡς ἀριθμητικά.

ἦτοι Νι<ι>ννίον τοῖν θε[οῖ]ν ἀ[νέ]θηκεν. Ἡ χά-
ραξις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δὲν εἶνε μετὰ πολλῆς
ἐπιμελείας πεποιημένη, ὅθεν καὶ ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ
κεράμου ὑπέστη βλάβην τινὰ κατὰ τὴν χάραξιν καὶ
τὸ γράμμα Ι τῆς πρώτης συλλαβῆς τοῦ ὀνόματος
τῆς ἀναθείσης ἐπανελήφθη δις κατὰ παραδρομὴν.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ κατασκευὴ τοῦ ἡμετέρου πί-
νακος, ἦν σαφέστερον παριστᾷ ἢ ἐν εἰκ. 2 κατακό-



Εἰκ. 2.

ρυφος τομὴ αὐτοῦ, εἶνε ὁμοιοτάτη πρὸς τὸν πίνακα
(μᾶλλον τεμάχιον πίνακος) τοῦ Brönstedt (Wie-
ner Vorlegebl. III, 2, 3, Jahreshfte des oesterr.
arch. Inst. I σελ. 80 fig. 38). Ἡ φέρουσα τὴν
κυρίαν παράστασιν τετράγωνος πρόσοψις τοῦ πίνα-
κος περιβάλλεται πανταχόθεν κατὰ τὰ ἄκρα ὑπὸ
αὐλάκων ἐγκεχαραγμένων εἰς ἱκανὸν βάθος ἐν
εἰσέτι νωπῷ τῷ πηλῷ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τύμπα-
νον τοῦ ἀετώματος· ὁμοία δὲ αὐλαξ διατέμνει καθέ-
τως καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ἀετώματος μετὰ τοῦ
ἄνωθεν ἀνθεμίου.

Πλὴν τῶν ἀπάσαις ταῖς ἐρυθρομόρφοις λεγομέ-
ναις ἀρχαίαις κεραμογραφίαις κοινῶν χρωμάτων,
ἦτοι τοῦ κατὰ φύσιν ἐρυθροῦ χρώματος τοῦ κε-
ράμου καὶ τοῦ μέλανος γανώματος, ὑπάρχει ἐν
τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ τὸ παχὺ λευκὸν χρῶμα,
ἐφ' οὗ εἶνε ἐπιτεθειμέναι διάφοροι γραμμαὶ διὰ

χρώματος μέλανος ὄντος πιθανῶς τὸ κατ' ἀρχάς,
ἀλλὰ νῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποξανθίζοντος. Μό-
νον αἱ φλόγες τῶν δάδων φαίνεται ὅτι εἶχον καὶ
πρόσθετον ἐρυθρὸν χρῶμα, ὡς δηλοῦσι τὰ σφζό-
μενα ἴχνη¹. Τὸ παχὺ λευκὸν χρῶμα, ὅπως συνή-
θως ἐν ταῖς ἀρχαίαις κεραμογραφίαις εἶνε πολλα-
χοῦ ἀποτετριμμένον, ὅθεν καὶ πλεῖσται τῶν ἐπιτε-
θειμένων ἐπ' αὐτοῦ μελανῶν γραμμῶν κατέστησαν
λίαν ἀμυδραὶ καὶ ἐνίοτε εἰς ἄκρον δυσδιάκριτοι,
ἀναμφιβόλως δὲ καὶ ὁλοσχερῶς ἔχουσιν ἀφανισθῆ
ἔχει ὀλίγαι, ὥστε τὰ φέροντα τὸ λευκὸν χρῶμα
μέρη τῆς παραστάσεως δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν
ὡς μεταγεγραμμένα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ὑπὸ Gilliéron
ἐκπεπονημένη ἀπεικονίσει ἀκριβῶς ὡς ἦσαν τὸ πά-
λαι. Ἐπιχρυσώσεως ἴχνος οὐδὲν ὑπάρχει, οὐδὲ
δύνανται νὰ ἦσαν ἐπιεχρυσωμένα μέρη τῆς παρα-
στάσεως εἰμὴ ἴσως ὀλίγιστα τινὰ καὶ λίαν μι-
κρά, οἷον τὸ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τῆς ἄνω καθη-
μένης γυναικείας μορφῆς ψέλλιον καὶ εἴ τι ἄλλο
τοιούτων.

ὑπὸ ζωγραφικὴν ἔποψιν ὁ ἡμέτερος πίναξ δὲν
δυναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τῆς ἀρίστης τέχνης, διότι
ὅχι μόνον τὴν προοπτικὴν ἀγνοεῖ τελείως ὁ ἀγγειο-
γράφος, ἀλλὰ καὶ ἱχνογραφικὰ σφάλματα ἀπαν-
τῶσιν ὅχι σπανίως (πρβλ. ἰδίως τὸ στήθος καὶ τὴν
κορυφὴν τῆς ἀρστούχουσης, τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ
τὴν οἰνοχοὴν φέροντος παιδὸς καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα
τῆς καθυπὸ αὐτοῦ γυναικείας μορφῆς, τὴν χεῖρα
καὶ τὸν ὄλως παρὰ φύσιν προτεταμένον μηρὸν τῆς
ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀετώματος γυναικείας μορφῆς καὶ
ἄλλα τοιαῦτα), πολὺ συχνότερον δὲ δεινὰ πλημμε-
λήματα ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας μεθ' ἧς ἐπετέθη τὸ
μέλαν χρῶμα τοῦ ἐδάφους τοῦ πίνακος περίξ τῶν
μορφῶν (πρβλ. ἰδίως τὰς ἐν τῷ ἀετώματι μορφὰς
τὰ σκέλη τῶν πρὸς ἀριστερὰν πωγωνοφόρων ἀν-
δρῶν, τοὺς πόδας τῆς καθημένης γυναικείας μορ-
φῆς τῆς ἄνω σειρᾶς κ. ἄλ. τ.). Κατὰ τὴν αὐτὴν
περὶ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ μέλανος χρώματος ἐργασίαν
προσετέθησαν χάκιστα καὶ αἱ πλατεῖαι μελαναὶ
παρυφαὶ τῶν ἱματίων πασῶν τῶν γυναικείων μορ-
φῶν καὶ τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου, αἵτινες ὡς ἐπὶ

¹ Καὶ ἐν τοῖς σανδαλίοις τῆς ἐν τῇ πρὸς δεξιὰν κάτω γωνίᾳ γυναι-
κείας μορφῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν σφαιρίων τῶν ἄνωθεν κρεμασμένων στε-
φανωμάτων φαίνονται ἐρυθρὰ ἴχνη, ἀλλ' ὁ χρωματισμὸς δὲν εἶνε
βέβαιος.

τὸ πλεῖστον δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς πτυχὰς τῶν ἱματίων. Ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας ταύτης ἐπῆλθον ἐνιαχοῦ καὶ ἀσάφειαί τινες, ὧν δὲν εἶνε εὐχερὴς ἡ ἐξήγησις· οὕτω τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου τῆς καθημένης γυναικείας μορφῆς τῆς ἄνω σειρᾶς ὑπὸ τὸ ἔδρανον αὐτῆς εὐρισκόμενον δύναται εὐκόλως νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἄλλο τι, ὃ πρὸς ἀριστερὰν τῆς κάτω σειρᾶς ἀνὴρ φαίνεται ὡς ἐξηρημένον τι ἔχων ἀπὸ τοῦ ὤμου, οἷον ἀσκὸν ἢ πῆραν, ἐνῶ οὐδὲν ἄλλο φέρει εἰμὴ λαγωβόλον· ὡσαύτως καὶ τὸ ἄκρον τοῦ πέπλου τῆς παρ' αὐτὸν γυναικείας μορφῆς ἀνεμιζόμενον ὅπισθεν αὐτῆς φαίνεται ὡς ὁμοίον τι ἐξάρτημα, τῆς δ' ἐτέρας γυναικείας μορφῆς ἐν τῇ ἄνω σειρᾷ τῆς παρὰ τὴν δαδουχοῦσαν ἢ ἀριστερὰ χεῖρ παρίσταται ὡς ἄμορφος ὄγκος, ἐνῶ ὁ τεχνίτης προφανῶς ἤθελε νὰ παραστήσῃ αὐτὴν φέρουσάν τι, οἷον φιάλην ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. Τὸ δὲ ὑπὸ τῆς χειρὸς ταύτης κρατούμενον κρύπτεται ὅπισθεν τοῦ σώματος τῆς δαδουχοῦσης, ὡς καὶ ἡ ἄκρα χεῖρ τῆς καθημένης γυναικός, διότι ὡς φαίνεται ὁ κεραμογράφος ἀντιγράφας τὴν παράστασιν ἐξ ἐκτενεστέρης εἰκόνος δὲν κατώρθωσεν ἐξ ἀδεξιότητος νὰ ἐξοικονομήσῃ ἐν τῷ πίνακι τὸν πρὸς πλήρη ἀπαικίαν τῶν μορφῶν ἀπαιτούμενον χώρον. Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀναμφιβόλως ὀφείλεται καὶ ἡ ὑπὲρ τὸ προσῆκον διαστολὴ τῶν σκελῶν τῆς παρὰ τὸν κίονα ἀνδρικής μορφῆς. Καὶ τὰ πρόσωπα δὲ τῶν μορφῶν καίπερ ἐνίοτε μὴ στερούμενα ζωῆς φαίνονται λίαν μονότονα καὶ ἐκ προχείρου τινὸς προτύπου ἀντιγεγραμμένα, πολλάκις δὲ (ιδίως τὰ ἀνδρικά) καὶ παραμορφώσεις τινὰς ὑπέστησαν ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας περὶ τὴν προσθήκην τοῦ μέλανος χρώματος.

Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ παρίδωμεν ὅτι αἱ ἀρχαῖαι κεραμογραφίαι ἐφήμερα κοινῶν καλλιτεχνῶν οὔσαι ἔργα σπανίως εἶνε ἀπηλλαγμένα τοιούτων ἀμαρτημάτων, καὶ τὰ κάλλιστα δὲ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν τοιούτων μνημείων τοῦ ἐλευσινιακοῦ κύκλου ὑπὲρ τὸ προσῆκον μέτρον ἐξετιμήθησαν ἄλλοτε¹. Τὸ χάσμα λοιπὸν τὸ χωρίζον τὸν ἡμέτερον πίνακα ἀπὸ τῶν τελειότερων κεραμογραφιῶν δὲν εἶνε πολὺ μέγα.

Τὴν ἑλλειψιν τῆς προοπτικῆς ὁ κεραμογράφος

προσεπάθησε νὰ ἀναπληρώσῃ κατὰ τὸν συνήθη τοῖς παλαιοῖς κεραμογράφοις καὶ γλύπτταις¹ τρόπον διὰ τῆς ὑπὲρ ἀλλήλας θέσεως τῶν μορφῶν, ἀλλ' ἵνα μὴ αὐταὶ φαίνωνται μετέωροι ἢ ἐπὶ διαφόρων ἐπιπέδων εὐρισκόμεναι, παριστᾷ συμβολικῶς τὸ ἔδαφος διὰ λεπτῶν ἀκανονίστως καμπτομένων γραμμῶν λευκοῦ χρώματος, αἵτινες δι' ἄλλων ὁμοίων γραμμῶν εἰς ὕψος διευθυνομένων ἐνοῦνται πρὸς ἀλλήλας αἱ ὑπερκείμεναι πρὸς τὰς ὑποκειμένας, ὥστε ἅπαν τὸ ὑπὸ τοὺς πόδας πασῶν τῶν μορφῶν ἔδαφος ὑποδηλοῦται ὡς τι συνεχὲς καὶ ἐπίπεδον. Πρὸβλ. ιδίως τὴν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ὀπισθεν τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου γυναικείας μορφῆς γραμμὴν, ἥτις κατέρχεται ἐνθεν καὶ ἐνθεν μέχρι τῶν ποδῶν τῶν παρακειμένων ἀνδρικῶν μορφῶν. Ἀρχαῖαι κεραμογραφίαι ὑποδηλοῦσαι τὸ ἔδαφος καθ' ὁμοίον τρόπον διὰ λεπτῶν γραμμῶν ἢ στιγμῶν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν μορφῶν ἐκτεινομένων ὑπάρχουσι πολλάι, ὧν ὁμοιότεραι πρὸς τὸν ἡμέτερον πίνακα εἶνε ἡ τοῦ παρὰ Brunn, Supplement zu den Studien über den Bilderkreis von Eleusis πίν. II ἐκδομένου ἰταλιωτικοῦ κρατῆρος, εἴτα δὲ ἡ τῆς ἐν Monumenti dell' Inst. IX πίν. XXXVIII ἐπίσης ἰταλιωτικῆς ὑδρίας μετὰ παραστάσεως Περσέως καὶ Ἀνδρομέδας καὶ ἄλλαι². Ἄλλ' ἐν ταύταις αἱ ὑπερκείμεναι γραμμαὶ δὲν ἐνοῦνται πρὸς πρὸς τὰς ὑποκειμένας, ὡς ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι. Στιγμὰς ἀντὶ γραμμῶν πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἐδάφους οὐδέποτε μετεχειρίσθη ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος, ὡς οἱ τῶν ἄρτι μνημονευθέντων ἰταλιωτικῶν ἀγγείων, ἀλλ' ὑποκάτω τοῦ ἔμπροσθεν τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου ὑπάρχοντος ὁμφαλοῦ καὶ ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ ἐδράνου τῆς ἄνω καθημένης γυναικείας μορφῆς πρὸς τὸ ἔδρανον τῆς ἐτέρας καθημένης μορφῆς κατερχομένη γραμμῇ προσέθηκε καὶ στιγμὰς ὑποκάτω τῶν γραμμῶν. Παραδόξως ἢ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τῶν μορφῶν καθημένη σκηπτοῦχος γυνὴ δὲν παρίσταται καθημένη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὑποκάτω αὐτῆς ὑπάρχοντος ἐδράνου, ἀλλ' ὑπεράνω αὐτοῦ ἐπὶ τῆς δηλούσης τὸ ἔδαφος κατωφεροῦς καμπύλης γραμμῆς τῆς κατερχομένης πρὸς τὴν ἐτέραν ὁμοίαν γραμμὴν τὴν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς μορφῆς ταύτης εὐρισκο-

¹ Πρὸβλ. Strube, Studien über den Bilderkreis von Eleusis σελ. 99. Brunn, Supplement zu den Studien über den Bilderkreis σελ. 9 ἐξ.

¹ Πρὸβλ. Brückner ἐν Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XIV σελ. 404.

² Πρὸβλ. π. γ. Gerhard, Ges. akad. Abh. πίν. I. II. XIII.

μένην. Τὸ παράδοξον τοῦτο, ὡς μοι φαίνεται τοῦ-
λάχιστον, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ δεῖγμα τῆς καλλιτε-
χνικῆς ἀδυναμίας τοῦ ἡμετέρου κεραμογράφου,
ὅστις τὴν γυναικείαν ταύτην μορφήν ἀντέγραψεν
ἐξ ἄλλης παραστάσεως¹, ἐν ᾗ αὕτη παρίστατο κα-
θημένη ἐπὶ ἀλλοίου ἐδράνου, θελήσας δὲ νὰ ἀντι-
καταστήσῃ τὸ ἐδρανὸν ἐκεῖνο δι' ἐτέρου ὁμοίου πρὸς
τὸ τῆς ἐν τῇ ἄνω σειρᾷ μορφῆς δὲν κατώρθωσε νὰ
προσαρμόσῃ αὐτὸ πρὸς τὸ σῶμα τῆς μορφῆς, καὶ
ἵνα μὴ αὕτη φαίνεται μετέωρος προσέθηκεν ὑπο-
κάτω τὴν δηλοῦσαν τὸ ἐδαφὸς κατωφερῇ γραμμῇ.
Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ
καὶ ἡ γνωστὴ ἐλευσινιακὴ παράστασις τοῦ ἀγγείου
τοῦ Pourtalés (Overbeck, Kunstmythol. Atlas
Taf. XVIII, 19, Gerhard, Ges. akad. Abh. πίν.
LXXI, 1), ἐν ᾗ ἡ Δημήτηρ παρίσταται καθημένη
μετέωρος ὑπεράνω τοῦ ὑπ' αὐτὴν μεμονωμένου
ὑπάρχοντος ἐδράνου, ὅπερ ἄλλοι ἄλλως ἐξηγοῦσιν
(ἴδε Overbeck, Kunstmythol. II σελ. 673).

Τὸ ἐδαφὸς ὡσαύτως δηλοῖ καὶ ἡ καμπύλη
γραμμὴ ἡ παρὰ τὸν δεξιὸν βραχίονα τῆς ἐν τῇ
κάτω σειρᾷ καθημένης γυναικείας μορφῆς, ὡσαύ-
τως δὲ καὶ ἡ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ δαδουχοῦν-
τος νεανίσκου κατωφερῆς καμπύλη καὶ ἡ ἐτέρα
καμπύλη ἡ παρὰ τὴν ἀριστερὰν κνήμην τοῦ αὐτοῦ
νεανίσκου, ἥτις οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς πο-
δίσκος τοῦ αὐτόθι μικροῦ ἀνθους². Τὸ ἐδαφὸς δη-
λοῦται διὰ γραμμῆς καὶ ὑποκάτω τοῦ κατὰ τὴν
πρὸς ἀριστερὰν ἄνω γωνίαν παρισταμένου κίονος,
ἐτέρα δὲ καμπύλη γραμμὴ ἄγει παρὰ τὸν κίονα
ἀποτόμως πρὸς τὰ ἄνω. Αὕτη μοι φαίνεται ὅτι δὲν
δύναται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ ἢ ὡς δηλοῦσα ὅτι καὶ
αἱ ἐν τῷ ἀετώματι μορφαὶ εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ αὐ-
τοῦ δαπέδου πρὸς τὰς λοιπὰς. Τοῦτο ὅμως δὲν
δηλοῖ ὅτι καὶ αἱ ἐν τῷ ἀετώματι μορφαὶ μετέχουσι
τῆς αὐτῆς πράξεως ὁμοίως πρὸς τὰς ἄλλας, ὡς θὰ
ἐκτεθῇ κατωτέρω.

Ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ χρώματος ἐν τῷ ἡμετέρῳ
πίνακι ἀκολουθεῖ καθόλου εἰπεῖν τὰς παραδόσεις

τῆς ἀρχαϊκῆς κεραμογραφίας¹ ἐφαρμοζομένη κυ-
ρίως εἰς τὰ γυνὰ μέλη τῶν γυναικείων μορφῶν
κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀνδρικές, εἴτα δὲ καὶ εἰς
τοὺς χιτῶνας τινῶν ἐκ τῶν γυναικείων μορφῶν,
ἐπεκτεινομένη κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐρυθρομόρφου
κεραμογραφίας καὶ εἰς τὰ ἐπικοσμήματα πασῶν
τῶν μορφῶν, οἷον στεφάνους, ὄρμους, ψέλλια καὶ
τὰ τοιαῦτα. Λευκὰ ὡσαύτως παρίστανται ὁ ὀμφα-
λὸς καὶ ἡ φιάλη τῆς παρ' αὐτὸν καθημένης γυναι-
κείας μορφῆς, αἱ φλόγες τῶν δάδων, αἱ δηλοῦσαι
τὸ ἐδαφὸς καμπύλαι γραμμαὶ καὶ τὰ μικρὰ ἐπὶ τοῦ
ἐδάφους ἄνθη, ὡς καὶ τὰ ἄνωθεν κρεμάμενα στεφα-
νώματα. Περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἐπιτεθειμένων ἄλ-
λων χρωμάτων ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω (σελ. 6).
Ἐκ πασῶν ὅμως τῶν γυναικείων μορφῶν μόνης
τῆς ἐν τῇ ἄνω σειρᾷ καθημένης γυναικός, ἥτοι τῆς
Δήμητρος, οὔτε τὸ πρόσωπον οὔτε τὰ ἄλλα γυνὰ
μέλη εἶνε λευκὰ, δὲν δύναται δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι
κατὰ παραδρομὴν δὲν ἐπέθηκε τὸ λευκὸν χρῶμα ὁ
τεχνίτης, ἀφοῦ διὰ λευκοῦ χρώματος παρέστησε
τὸ ἐνώπιον αὐτῆς, τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ ψέλλιον καὶ
τὸν ἐν τῇ καμῶ ὄρμον. Ἀδύνατον βεβαίως δὲν
εἶνε νὰ παροξέκλινεν ὁ τεχνίτης ἅπαξ αὐθαίρετως
ἀπὸ τοῦ ἐν ταῖς ἄλλοις τηρουμένου ὑπὲρ αὐτοῦ κα-
νόνος, ὥστε ἡ τοιαύτη διαφορὰ μηδεμίαν νὰ ἔχῃ
σημασίαν· ἀλλ' ὅμως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς
ὀλβία ἀπίθανος καὶ ἡ ὑποψία, μήτοι ὁ τεχνίτης
ἤθελε διὰ τούτου νὰ δηλώσῃ τὴν *Mélainar*
Δήμητρα (ὅφ' ὁ ἐπίθετον ἐλατρεύετο ἐν Φιγαλίᾳ)²
τὴν βάψασαν μέλαν καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός³.

Ταῦτα περὶ τῆς τέχνης τοῦ ἡμετέρου πίνακος.
Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν παράστασιν τοσοῦτον εἶνε εὐθύς
ἐξ ἀρχῆς φανερόν ὅτι ὁ πίναξ οὗτος ἀνήκει εἰς τὰ
μνημεῖα τοῦ Ἑλευσινιακοῦ κύκλου, διότι καὶ ἐν
Ἑλευσίνι εὐρέθη καὶ ἀνάθημα τοῖν θεοῖν εἶνε, ὡς
δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή, καὶ τὰ σύμβολα τῆς ἐλευσινια-
κῆς λατρείας ἀφθονοῦσιν ἐν αὐτῷ. Ἐκ τῶν τοιού-
των συμβόλων τὸ μάλιστα ἀξιοπαρατήρητον εἶνε

¹ Ἰσως ἐκ πηλίνου εἰδωλίου. Πρὸλ. Strube, Studien über den
Bilderkreis von Eleusis σελ. 99.

² Τοῦτο καταφαίνεται ἰδίως ἐκ τῆς ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ δαδου-
χοῦντος νεανίσκου γραμμῆς, ἐν ᾗ ὡσαύτως ὑπάρχει τὸ αὐτὸ ἄνθος
κατὰ τὸ κάτω ἄκρον τῆς γραμμῆς, ὥστε αὕτη κατ' οὐδένα τρόπον δύ-
νεται νὰ ὑποτεθῇ ὡς ἀνήκουσα εἰς αὐτό.

¹ Ἰδε P. J. Meier, Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen X σελ.
328 ἐξ. Pottier, Revue des ét. Gr. XI (1898) σελ. 381 ἐξ.

² Πausan. VIII 5, 8. 42, 1 ἐξ. Πρὸλ. Ὁμηρ. Ὑμν. εἰς Δήμ.
42: *κῡνείον δὲ κάλυμμα κατ' ἀμφοτέρων βάλετ' ὤμων*. Roscher,
Mythol. Lex. II σελ. 1300.

³ Πτολεμ. Ἑφαίστ. πρὸς Westermann, Mythogr. σελ. 186.

τὸ ἰδιόσχημον ἐκείνο μικρὸν ἀγγεῖον, ὅπερ φοροῦσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς προσδεδεμένον διὰ μηρίνων τινῶν ἢ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀετώματος γυναικεῖα μορφή καὶ ἑτεραι δύο γυναικεῖαι μορφαὶ ἐν τῇ ὑποκάτω παραστάσει, τοιαῦτα δ' ἀγγεῖα εὐρέθησαν ἐν Ἐλευσίνι πολυαριθμότατα καὶ ἐκ διαφόρου ὕλης, ἐξηγουνται δὲ διαφόρως ὑπὸ τῶν περὶ αὐτῶν πραγματευσαμένων, ἤτοι Φιλίου ('Εφημ. Ἀρχ. 1885 σελ. 171 ἐξ. πίν. 9, 5-9), H. von Fritze ('Εφημ. Ἀρχ. 1897 σελ. 163 ἐξ.), Κουρουνιώτου ('Εφημ. Ἀρχ. 1898 σελ. 21 ἐξ.) καὶ Rubensohn (Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen. XXIII σελ. 271-306), ὧν οἱ τρεῖς τελευταῖοι εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν ἡμέτερον πίνακα. Ὅτι δὲ τὸ τοιοῦτον ἀγγεῖον ἦτο σκεῦος κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικὸν τῆς ἐν Ἐλευσίνι λατρείας μαρτυροῦσιν ὅχι μόνον ἡ ἀνεύρεσις τοσούτου πλήθους ἐξ αὐτῶν ἐν Ἐλευσίνι, ἐνῶ ἀλλαχοῦ εὐρίσκεται σπανιώτατα ἢ μᾶλλον (καθ' ὅσον ἐμοὶ γνωστὸν) μόνον ἐν ταῖς τελευταίαις μεταξὺ Ἀρείου Πάγου καὶ Πνυκὸς ἀνασκαφαῖς τοῦ Dörpfeld, ἐνθα οὗτος ἀνεζήτησε τὸ ἐν ἄστει Ἐλευσίνιον¹, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπεικόνισις αὐτοῦ ἐπὶ ἀθηναϊκῶν καὶ ἐλευσινιακῶν νομισμάτων καὶ νομισματοειδῶν συμβόλων, ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τῶν Μικρῶν Προπυλαίων τοῦ ἐν Ἐλευσίνι τερροῦ καὶ ἐπὶ ἐτέρου ἐπιστυλίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Γοργοπήκου ἐνφοδομημένου, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κίστης, ἣν φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αἱ δύο κολοσιαῖαι μαρμαρίναι γυναικεῖαι μορφαί, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ἡ στέγη τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς τῶν Μικρῶν Προπυλαίων², κατὰ δὲ τὸν Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 291 καὶ 301) προσέτι καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως τῆς περιφήμου ἐκ Κύμης ὑδρίας τοῦ ἐν Πετροπολί μουσείου³. Τί ὄνομα ἔφερε τὸ ἀγγεῖον τοῦτο καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἐγί-

¹ Πρὸς Rubensohn, ἐ. ἀν. σελ. 280.

² Ἰδε τὰς παραπομπὰς παρὰ Κουρουνιώτη (ἐ. ἀν. σελ. 22 ἐξ.) καὶ Rubensohn (ἐν. ἀν. σελ. 290).

³ Stephani, Comptes-Rendus de la Commission imper. 1862 πίν. III. Gerhard, Ges. akad. Abh. πίν. LXXVIII, Overbeck, Kunstmythol. Atlas πίν. XVIII, 20. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἡ γνώμη τοῦ Rubensohn δὲν εἶνε ὀρθή, διότι ἡ φαινομένη φλόξ δὲν εἶνε οἷα λύχνου, οὔτε θὰ εἶχε λόγον τινὰ ἢ θέσις λύχνου ἐν τοιοῦτῳ ἀγγεῖῳ. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὀρθῶς ἡρμήνευσε τοῦτο ὁ Stephani (ἐν. ἀν. σελ. 37 καὶ 41) ὡς φορητὸν βωμὸν ἢ ἐσχάραν, ἐπικαλούμενος ἀνάγλυφόν τι παρὰ Visconti, Mus. Pio-Clem. IV, πίν. XXI καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφώντος (Κυρ. Παίδ. VIII, 3, 12) καὶ τοῦ Ἀθηναίου (V, 202 B), ὑφ' ὧν μνημονεύονται φορητοὶ βωμοὶ καὶ ἐσχάραι, καὶ δὴ καὶ ἐπίχρυσοι, ὡς ἐν τῇ ὑδρίᾳ τῆς Κύμης. Πρὸς καὶ Pauly-Wissowa, Realencycl. ἐν λ. Altar σελ. 1685.

νετο χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ εἶνε ζήτημα δευτερεύον καὶ ὅχι καίριον διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἡμετέρου πίνακος, ἀλλ' οὐδὲν ἥττον δὲν εἶνε ἄτοπον νὰ διαλάβωμεν καὶ ἡμεῖς περὶ αὐτοῦ συμπληροῦντες μόνον καὶ διορθοῦντες τὰ ὑπὸ ἄλλων εἰρημένα, παραπέμποντες δὲ τοὺς βουλομένους νὰ γνωρίζωσι πλείονα εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀναγραφείσας τέσσαρας πραγματείας, ἐν αἷς καὶ ἀπεικονίσαις ἱκαναὶ τῶν τοιοῦτου εἶδους ἀγγείων ὑπάρχουσιν. Ὁ Φίλιος (σελ. 173 ἐξ.) καὶ ὁ v. Fritze (σελ. 164 ἐξ.) νομίζουσιν ὅτι ταῦτα εἶνε θυμιατήρια, καὶ δὴ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ δευτέρου (σελ. 167) αἱ φέρουσαι αὐτὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς γυναικεῖς ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι τελοῦσιν ὄρχησιν θρησκευτικῇν, οἷαν παρίσταται τελοῦσα γυναικεῖα τις μορφή ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ παρατιθεμένη ἐτρουσκικῇ τοιχογραφίᾳ. Ἀλλ' ὅτι ταῦτα δὲν εἶνε θυμιατήρια ἀποδεικνύουσι νομίζω τὰ ἐξῆς γεγονότα· α) ὅτι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν, καίπερ πολυαριθμοτάτων εὐρεθέντων ἐν τῇ ἀνασκαφῇ φέρει ἴχνη πυρὸς ἢ καπνοῦ, ὡς ἀπεδείχθη κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας παρατηρήσεις μου μετὰ τῶν κκ. Κουρουνιώτου καὶ Rubensohn¹.

β) ὅτι ἐάν ὑποτεθῇ ὅτι εἶνε θυμιατήρια, μέγα ὂντως ἀνεζητήτα τὰ ἐπὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν ὑπάρχοντα κοτύληδονώδη προσφύματα.

γ) ὅτι ἐν Ἐλευσίνι εὐρέθησαν θυμιατήρια ἀσφαλῶς ὅντα τοιαῦτα καὶ ἐκ διαφόρων χρόνων προερχόμενα, ἅτινα ἔχουσιν ὅλως διάφορον σχῆμα τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι παρισταμένων, ὁμοιότατα δὲ τοῖς ἄλλοθεν γνωστοῖς ἀρχαίοις θυμιατηρίοις, ἤτοι ἐν χαλκοῦν μετ' ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς², ἐν παριστάμενον ἐπὶ ἀναγλύφου νεκροδείπνου καὶ τρίτον ἐν πηλίνῳ ὀστράκῳ ἐκδοθέντι ἐσχάτως ὑπὸ Rubensohn³, ἀλλ' ὅμως μόνον τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι παρισταμένων ἀγγείων τὸ σχῆμα ἐπαναλαμβάνεται ἀπανταχοῦ ἐν τοῖς νομίσμασι καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις, ὁπόταν πρόκειται νὰ παρασταθῇ ὡς σύμβολον τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας, οὐδέποτε ἄλλο σχῆμα.

Ὅτι δὲ οὐδὲ ὄρχησις παρίσταται τελουμένη ἐν τῷ

¹ Πρὸς Κουρουνιώτην σελ. 25, Rubensohn, ἐ. ἀν. σελ. 286 ἐξ.

² Αὕτη ἐξεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1895 σελ. 103 ἀριθ.

16. Ἐπειτα καθαρισθεῖσα ἀναγινώσκεται νῦν πληρέστερον

³ Mittheil. d. d. arch. Inst. XXIV (1899) πίν. VIII, 3.

ἡμετέρῳ πίνακι, ὡς νομίζει ὁ v. Fritze, θὰ πεισθῇ πᾶς τις ἀποβλέπων εἰς τὴν ἡρεμωτάτην στάσιν τῆς δαδουχοῦσης, τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου καὶ τοῦ παρ' αὐτὸν πωγωνοφόρου ἀνδρός, ἐνῶ οὐδεμία ἄλλη μορφή (οὐδ' αὐταὶ αἱ ἐν τῷ ἀετώματι) παρίσταται λίαν ζωηρῶς κινουμένη. Καὶ ὁ τρόπος δὲ καθ' ὃν φέρουσι τὸ ἱμάτιον ἢ δαδουχοῦσα καὶ πᾶσαι αἱ ὀπισθεν αὐτῆς μορφαὶ καὶ αἱ δύο ἀνδρिकाὶ μορφαὶ τῆς κάτω σειρᾶς, εἶνε ὅλως ἀσυμβίβαστος πρὸς ὄρχησιν¹.

Ἀφ' ἐτέρου ὁ Κουρουνιώτης (σελ. 26 ἐξ.) καὶ ὁ Rubensohn (σελ. 280 ἐξ.) ὑποστηρίζουσιν ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀγγεῖα ἔφερον τὸ ἐκ διαφόρων συγγραφεῶν ἐγνωσμένον ὄνομα κέρνος (ὁ κέρνος, τὸ κέρνος καὶ τὸ κέρνον), ὅπερ ἐρμηνεύεται παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ (XI 478 C. πρβλ. XI 476 E) ὡς «ἀγγεῖον κεραμεοῦν ἔχον ἐν αὐτῷ πολλοὺς κοτυλίσκους κεκολλημένους· ἐνεῖσι δ' ἐν αὐτοῖς ὄρμιοι, μήκωνες λευκοί, πυροί, κριθαί, πισοί, λάθυροι, ὦχροι, φακοί, κύαμοι, ζεαί, βρόμος, παλάθιον, μέλι, ἔλαιον, οἶνος, γάλα, οἶον ἔριον ἄπλυτον, ὁ δὲ τοῦτο βαστάσας οἶον λικνοφορήσας τούτων γεύεται». Τὸ κέρνον φορεῖν ἀνῆκεν εἰς τὰς μυστηριώδεις τελετὰς τῆς λατρείας τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν Ρέας, ἀλλ' ὁ Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 273-278) ἀπέδειξεν ὅτι καὶ τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας δὲν ἦτο ἀλλότριον, στηριζόμενος (πλὴν ἄλλων τινῶν τεκμηρίων) κυρίως εἰς τοῦτο ὅτι ἐν τῇ ἀξιολογωτάτῃ ταμιακῇ ἐπιγραφῇ τῶν Ἐλευσινιόθεν ἐπιστατῶν τῇ ἐκδεδομένη τὸ τελευταῖον ὑπὸ Φιλίου ἐν Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen 1894 σελ. 192 ἐξ. καὶ ὑπὸ Δραγούμη ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1895 σελ. 61 ἐξ. ἀναγράφονται (Α στ. 16. Β στ. 22) χρυσοῦ κέρχνοι Γ, παρετήρησε δ' ὁρθῶς ὅτι καίτοι κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων τὸ ὄνομα κέρχνος σημαίνει τραχύ τι ἀνώμαλον² δὲν ἀναφέρεται δὲ ὡς ὄνομα ἀγγείου, ὅμως δὲν δύναται νὰ εἶνε διάφορον τοῦ κέρνος, διότι καὶ περὶ τραχυτήτων τινῶν ὁ Πολυδεύκης τὴν λέξιν κέρνος μεταχειρίζεται. Ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα περιγραφή τοῦ κέρνου παρ'

¹ Πρβλ. προσέτι καὶ τὰ ὑπὸ Κουρουνιώτου παρατηρούμενα (σελ. 24). Ἐν τούτοις καὶ νῦν ἔτι ὁ v. Fritze ἐμμένει εἰς τὴν πρώτην γνῶμην αὐτοῦ (ἴδε Wochenschr. für kl. Philol. 1899 σελ. 448).

² Πρβλ. Στεφάνου Ἐθναυρόν ἐν λ. κέρχω καὶ Ἡσύχιον ἐν λ. κερχάνεια καὶ ἐξῆς.

Ἀθηναίῳ ἀνταποκρίνεται ἀληθῶς κάλλιστα πρὸς τὰ τοιαῦτα ἐλευσινιακὰ ἀγγεῖα ὅσα φέρουσι κοτυληδόνας, αἵτινες ὡς εἶνε ἤδη ἀποδεδειγμένον¹, ὑποδηλοῦσι πραγματικούς κοτυλίσκους, οἵτινες καὶ ὑπάρχουσιν ἀληθῶς ἐν πολλοῖς ἀγγείοις ἀντὶ τῶν κοτυληδόνων.

Ἡ τοιαύτη συμφωνία τοῦ σχήματος τῶν ἡμετέρων ἀγγείων πρὸς τὴν παρ' Ἀθηναίῳ περιγραφὴν καὶ ἡ μεγάλη χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ ἀνάλογος οὔσα πρὸς τὰ περὶ κέρνον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδιδόμενα πείθουσι καὶ ἐμὲ ὅτι ἀληθῶς κέρνοι εἶνε τὰ ἀγγεῖα ταῦτα, καίτοι οὔτε τὰς συγκεχυμένας καὶ ἀντιφατικὰς περὶ κέρνων μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων κατῳρώσωσαν νὰ διευκρινήσωσιν οἱ περὶ τούτων γράψαντες, οὔτε τὸ σχῆμα ὑφ' ὃ παρίστανται τὰ τοιαῦτα ἀγγεῖα ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις καὶ τοῖς νομίσμασι, δύναται νὰ παρήχθῃ ἐκ τῶν πραγματικῶν κοτυλίσκων φερόντων ἀγγείων, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 283-285). Τούναντιον ὁ πολὺ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἀνευ κοτυλίσκων οὐδὲ κοτυληδόνων εὑρεθέντων ἀγγείων καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ παράστασις τούτων μόνων ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις καὶ τοῖς νομίσμασι νομίζω ὅτι ἀποδεικνύει τρανῶς ὅτι τὸ ἀρχικὸν καὶ κύριον σχῆμα αὐτῶν ἦτο τοῦτο τὸ οὔτε κοτυλίσκους οὔτε κοτυληδόνας ἔχον. Ἡ εἰς τοῦτο προσθήκη τῶν κοτυλίσκων καὶ ἔπειτα τῶν αὐτῶν ὑποδηλουσῶν τοὺς κοτυλίσκους κοτυληδόνων ἐξηγεῖται εὐκολώτατα, ἀφοῦ εἶνε γνωστὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα συνιστάμενα μόνον ἐκ πολλῶν κοτυλίσκων ἐπικεκολλημένων ἐπὶ ἀπλῆς στεφάνης, καὶ δὴ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἐλευσίνος τεμάχια ἀπεικονισθέντα παρὰ Rubensohn (σελ. 304)². Τοιοῦτον σχῆμα ὑπο-

¹ Πρβλ. Rubensohn ἐ. ἀν. σελ. 282 ἐξ. πίν. XIII.

² Τὰ τεμάχια ταῦτα δὲν γνωρίζω ποῦ καὶ πῶς εὑρέθησαν, ἀλλ' ἐκ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν κρίνω νομίζω ὅτι εἶνε προμυκηναϊκῶν χρόνων. Ἡ μεγάλη παλαιότης αὐτῶν δὲν καθιστᾷ ἀμφίβολον τὴν ὑποτιθεμένην χρῆσιν αὐτῶν, διότι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἀναχθῇ εἰς νεωτέρους χρόνους ἢ εἰσαγωγὴ τῆς χρήσεως αὐτῶν. Πρβλ. Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 305 ἐξ.). Καὶ οἱ ἐκ τῶν Κυκλάδων γνωστοὶ κέρνοι ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς προϊστορικοὺς χρόνους. Στεφανοειδῆ κοτυλισκοφόρα ἀγγεῖα μετὰ μικροῦ κυπέλλου ἐν τῷ κέντρῳ εὑρέθησαν καὶ πρὸ μικροῦ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀγγλικῆς σχολῆς ἐν Μήλῳ, ἅτινα εἶδον ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσεῖῳ. Περὶ τῶν πρότερον γνωστῶν τοιούτων ἀγγείων διελάθεν ὁ Löschke (ἴδε Berliner philol. Woch. 1898 σελ. 222). Τοιοῦτον παρέστησε τὸ σχῆμα τοῦ κέρνου ἐξ εἰκασίας ὁ Panofka (Recherches sur les vrais noms des vases grecs, Pl. V, 53).

δηλοῖ βεβαίως καὶ τὸ ὄνομα στεφανίς, ὅπερ ὡς συνώνυμον τοῦ κέρνου ἀναγράφει ὁ Ἡσύχιος¹. Ταῦτα λοιπὸν τὰ στεφανοειδῆ κοτυλισκοφόρα ἀγγεῖα συνενωθέντα μετὰ ἄλλου ἀγγείου ἔχοντος σχῆμα κυπελλοειδὲς ἢ μᾶλλον κρατηροειδὲς ἀπετέλεσαν τὸ σχῆμα τῶν ἐν Ἐλευσίνι εὐρεθέντων κοτυλισκοφόρων ἢ κοτυληδονοφόρων κέρνων, ὡς ὀρθῶς ποιῶν ἀποδέχεται καὶ αὐτὸς ὁ Rubensohn (σελ. 305)². Ἀλλ' ἡ τοιαύτη συνένωσις δύο ὅλως διαφόρου σχήματος ἀγγείων ἀποδεικνύει ὅτι ἀμφοτέρω ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν αὐτὴν χρῆσιν. Τίς δ' ἦτο ἡ χρῆσις αὕτη εὐκόλως ἐννοεῖται, ὅταν ἀναγινώσκων τις τὸ ἀνωτέρω (σελ. 13) παρατεθὲν περὶ τοῦ κέρνου καὶ τῶν κοτυλίσκων χωρίον τοῦ Ἀθηναίου ἐνθυμηθῇ ὅτι κατὰ τὸν μῦθον ἡ Δημήτηρ ἔπλε τὸν κυκεῶνα³, ἐπεβάλλετο δὲ ἀπαραιτήτως νὰ πίνωσιν αὐτὸν καὶ οἱ μύσται, ὡς ἀποδεικνύει τὸ γνωστὸν σύνθημα τῶν Ἐλευσινίων: ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐγγενεσάμενος ἀπεθήμην εἰς κάλαθον καὶ ἐκ κάλαθου εἰς κίστην⁴. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ ἀναφερόμενα ὑλικά δύνανται κάλλιστα νὰ ἀποτελέσωσι τὸν οἶνον ὁ κυκεῶν, ὡς θὰ δεῖγῃ καὶ περαιτέρω, τὰ δὲ περὶ ὧν προκρίνεται ἀγγεῖα εἶναι κρατηροειδῆ, ἀναμειβόμεθα εὐλόγως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐκ τῶν ὑλικῶν τούτων παρεσκευάζετο ὁ μυστικὸς κυκεῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀγγείοις. Τοῦτο συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Νικάνδρου (Ἀλεξίφ. στ. 217): κέρνους γάρ φρασι τοὺς μυστικοὺς κρατῆρας⁵, ἐν οἷς βεβαίως παρεσκευάζετο σπονδὴ τις ἰδιάζουσα τῇ μυστικῇ λατρείᾳ τῆς Ῥέας.

Δυσκολίαν τινὰ παρέχει ὁ οἶνος ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ὡς ἐμπεριεχόμενος ἐν τινι

¹ Ἡσύχ. ἐν λ. κέρνος· στεφανίς· ἀγγεῖα κεραμεῖα.

² Τὸ αὐτὸ ὑπέθεσε καὶ περὶ τῶν ἐκ τῶν Κυκλάδων γνωστῶν κέρνων ὁ Bosanquet ἐν Annual of the British school at Athens III σελ. 58.

³ Ὁμηρ. Ὑμν. εἰς Δημ. στ. 208 ἐξ. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κυκεῶν προσεφέρετο καὶ ὡς σπονδὴ εἰς τοὺς θεούς, ὥστε τὸ ὑπὸ Rubensohn σελ. 279 παρατιθέμενον ἀπόσπασμα τοῦ Σοφοκλέους περὶ τῆς θεοφιλῆς θυσίας οὐδαμῶς ἀντίκειται πρὸς τὴν ἡμετέραν γνώμην. Ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς νεκρούς (ἥρωας) ἠδύνατο κάλλιστα νὰ προσνεχθῇ ἡ αὕτη θυσία, ὡς ὑποθέτει ὁ Bosanquet ἔ. ἀν. σελ. 59.

⁴ Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρ. II § 21.

⁵ Τὸ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἐπιφερόμενον «ἐφ' ὧν λύχνους τιθέασιν» ἀναμφιδύτως δὲν ἀφορᾷ τοὺς Ἐλευσινιακοὺς κέρνους, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ῥέας συνήθεις, περὶ ὧν καὶ ὁμιλεῖ ὁ Σχολιαστής οὗτος. Περὶ τούτου πλεονα ἀκολουθῶς.

τῶν κοτυλίσκων, ἐνῷ κατὰ τὸν εἰς Δημήτρεα ὕμνον (στ. 206 ἐξ.) ὁ κυκεῶν, ὃν ἔπιεν ἡ θεά, δὲν ἐμπεριεῖχεν οἶνον, «οὐ γὰρ θεμιτὸν οἱ ἔφρασκε πίνειν». Ἀλλ' ὅμως τὸ τε σχῆμα τοῦ ἐλευσινιακοῦ ἀγγείου καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Νικάνδρου βεβαιοῦσιν ὅτι κρατῆρ ἦτο ὁ κέρνος χρησιμεύων εἰς παρασκευὴν συμμίκτου τινὸς πόματος, τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ἢ ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ἀθηναίου ἀφορᾷ ἄλλους κέρνους καὶ ὄχι ἐλευσινιακοὺς¹, ἢ ὅτι ἐν χρόνοις νεωτέροις τοῦ εἰς Δημήτρεα ὕμνου τοῦλάχιστον ὁ οἶνος δὲν ἦτό τι ὅλως ἀσυμβίβαστον τῇ τῆς Δημήτρος λατρείᾳ, ἀλλ' ὅτι εἰς μικρὰν ἴσως ποσότητα λαμβανόμενος καὶ διὰ τῆς μίξεως ὁλοσχερῶς ἀλλοιούμενος² ἀπετέλει συστατικὸν τῶν ἐλευσινιακῶν σπονδῶν καὶ τοῦ κυκεῶνος. Τὸ δὲ οἶον ἔριον ἁπλῶτον, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου, δὲν ἀπετέλει συστατικὸν τοῦ κυκεῶνος (ἢ τῆς σπονδῆς), οὐδ' ἀναμεινύετο μετὰ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐχρησίμευσεν ὡς ἐπίστεψιν τοῦ κρατῆρος, ὡς γίνεσθαι δεῖται ἐκ τοῦ ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ (στ. 472 ἐξ.) χωρίου τοῦ Σοφοκλέους, ἐνθα ὁ Οἰδίπους προσφέρει σπονδὴν εἰς τὰς Εὐμενίδας στέφει κρατῆρα καὶ λαβὰς ἀμφοτέρωθεν τῶν κρατῆρων «οἷον καλῶς νεοτόκῳ μάλ' ὧν λαβῶν» (ἢ βαλῶν).

Ἐκ τῶν δύο ἀγγείων, ἅτινα συνενωθέντα ἀπετέλεσαν τὸν κέρνον, τὸ κυριώτερον καὶ ἀπαραίτητον πρὸς τὴν τοῦ κυκεῶνος παρασκευὴν ἦτο ὁ κρατῆρ, ὁ δὲ κοτυλισκοφόρος στέφανος ἠδύνατο καὶ νὰ ἐλλείπῃ προσκομιζομένων τῶν συστατικῶν ὑλικῶν τοῦ κυκεῶνος ἐν κοτυλίσκοις μὴ συνηνωμένοις. Τούτου ἕνεκα μόνος ὁ κρατῆρ ἐθεωρήθη ὡς σύμβολον τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας καὶ ὡς τοιοῦτος ἀπεικονίζεται ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης, ὅχι δὲ ὁ κοτυλισκοφόρος στέφανος, οὐδ' αὐτοὶ οἱ κοτυλισκοφόροι ἢ κοτυληδονοφόροι κέρνοι. Ἐπειδὴ δὲ στεφανοειδῆ κοτυλισκοφόρα ἀγγεῖα δὲν εὐρέθησαν ἐν Ἐλευσίνι ἄλλα πλὴν τῶν ἀνωτέρω (σελ. 14) εἰρημένων προϊστορικῶν τεμαχίων, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν κέρνων ἐπικεκολλημένοι κοτυλίσκοι εἶνε μικρότατοι

¹ Ὁ Rubensohn (ἔ. ἀν. σελ. 275 - 280) εὐλόγως ὑποστηρίζει τὸ ἐναντίον.

² Ἄν εἶνε ἀληθὴς ἡ κατωτέρω ἐκτιθεμένη ὑπόθεσις ὅτι ὁ κυκεῶν ὑφίστατο ζύμωσιν τινὰ, ὁ οἶνος ἐχρησίμευσεν μόνον ὡς ζύμη, ἡ δὲ γεῦσις αὐτοῦ ἡλλοιοῦτο τελείως.

καὶ συχνάκις μεταπίπτουσιν εἰς ἀπλᾶς κοτυληδόν-
νας, ὥστε οὐδέποτε δύνανται νὰ περιλάβωσιν ἢ
ὅλως οὐτιδανὴν ποσότητα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀθη-
ναίου καταλεγόμενων ὑλικῶν, πιστεύω ὅτι ὁ κυ-
κεὼν παρεσκευάζετο ἐν τῷ ἱερῷ ἐντὸς ὀλίγων με-
γάλων κρατήρων ἢ καὶ ἐνὸς μόνου, ἐκεῖθεν δὲ
ἠρύοντο τὸ πόμα οἱ μῦσαι εἰς τὰ μικρὰ ἀγγεῖα,
ἅτινα ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὡς δεικνύει ὁ ἡμέτε-
ρος πίναξ· τοιαῦτα δὲ εἶνε τὰ πλεῖστα καὶ σχεδὸν
εἰπεῖν ἅπαντα τὰ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς εὑρεθέντα.

Δυσκολώτερον εἶνε νὰ συμβιβασθῶσιν αἱ λοιπαὶ
περὶ τοῦ κέρνου μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων, ἃς οὐδεὶς
τῶν πρότερον περὶ τούτου γραψάντων ἠδυνήθη νὰ
διευκρινήσῃ πάσας καὶ συμβιβάσῃ πρὸς τε τὴν
ἀνωτέρω παρατεθειμένην περιγραφὴν τοῦ Ἀθηναίου
καὶ πρὸς τὰ περὶ ὧν πρόκειται ἐλευσινιακὰ ἀγγεῖα¹.
Οὕτως ὁ μὲν Σχολιαστὴς τοῦ Νικάνδρου
(Ἀλεξίφ. στ. 217 ἴδε καὶ ἀνωτ. σελ. 15 ὑποσ. 5)
μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν κέρνων ἦτοί τῶν μυστικῶν
κρατήρων «λύχνους τιθέασιν», ὁ Σχολιαστὴς τοῦ
Πλάτωνος (Γοργ. 497 C) λέγει «κέρνος δὲ τὸ λι-
κνον ἥγουν τὸ πτύον ἐστίν» ὁ δὲ Πολυδεύκης
IV, 103 ἐξηγῶν τὸ κερνοφόρον ὄρχημα βεβαίως
ὅτι οἱ τοῦτο ὀρχούμενοι ἔφερον «λίκαν ἢ ἐσχαρί-
δας, κέρνα δὲ ταῦτα ἐκαλεῖτο». Λύχνοι ἐπὶ τῶν
ἐλευσινιακῶν κέρνων εἶνε ἀδύνατον νὰ τεθῶσιν, ὁ
δὲ Rubensohn (σελ. 288 ἐξ.) ἰσχυριζόμενος τὸ
ἐναντίον περιπίπτει εἰς δύο φανεράς ἀντιφάσεις
πρὸς τὴν παράδοσιν, διότι δέχεται ὅτι οἱ λύχνοι
ἐτίθεντο ἐντὸς τῶν κέρνων, ἐνῶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ
Νικάνδρου λέγει ἐφ' ὧν, καὶ ὅτι ἀντὶ τῶν λύχνων
ἐτίθεντο καὶ κηρία· ἀλλ' ὅμως καὶ πάλιν δὲν κατορ-
θοῖ νὰ ἀποδείξῃ τὸν λόγον τῆς τοιαύτης παρα-
δόξου τῶν λύχνων ἢ κηρίων θέσεως. Ἐπειτα δὲ
ἂν τοῦτο ἦτο ἀληθές, ἔμελλον νὰ καταλειφθῶ-
σιν ἐπὶ τίνος τῶν κέρνων ἢ τῶν πωμάτων αὐ-
τῶν ἵχνη φλογὸς ἢ καπνοῦ, ὅπερ ὅμως δὲν συμ-
βαίνει, ὡς ἐλέχθη ἤδη. Ἀφ' ἐτέρου τοῦ μυστι-
κοῦ λίκνου τὸ σχῆμα εἶνε γνωστὸν ἐκ τοῦ μύη-
σίν τινα ἀπεικονίζοντος ἀναγλύφου ἰταλιωτικῆς
ὁσπεροδόχου κάλπης², τοῦτο δὲ οὐδεμίαν ὁμοιότητα

ἔχει πρὸς τοὺς ἐλευσινιακοὺς κέρνους, ὁμοιάζον
πρὸς τὴν σήμερον παρ' ἡμῖν ἐν χρῆσει σέσουλαν.
Ἀλλὰ καὶ τὸ τοιοῦτον λίκνον δὲν παρέχει θέσιν
πρὸς τοποθέτησιν λύχνων, ὅλως δὲ ἀδικοιολόγητον
θὰ ἦτο νὰ ὑποθεθῇ ὅτι ἐτίθεντο λύχνοι ἐπ' αὐτοῦ
ὅπως δὴποτε. Καὶ ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δεχθῶ-
μεν ὡς ὀρθὴν μόνον τοῦ Ἀθηναίου τὴν μαρτυρίαν,
ἀπορρίπτοντες ὡς ἐσφαλμένας τὰς ἄλλας μαρτυρίας
ἢ τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὡς πράττει ὁ Rubensohn, διότι
τὸ οἶον λικνοφορήσας τοῦ Ἀθηναίου καὶ τὰ περὶ
κερνοφόρου ὄρχήματος ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου
μαρτυρούμενα δηλοῦσι σαφῶς ὁμοιότητα ἢ ταυτό-
τητα κέρνου καὶ λίκνου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων νομίζω ὅτι τότε μόνον
δυνάμεθα νὰ συμβιβάσωμεν τὰς περὶ τοῦ κέρνου
μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, ὅταν δεχθῶμεν ὅτι ἡ λέξις
κέρνος δὲν ἐσήμαινε μόνον τὰ περὶ ὧν πρόκειται
ἐλευσινιακὰ ἀγγεῖα, ἀλλ' εἶχε καὶ γενικωτέραν ση-
μασίαν, δηλαδὴ διαφόρου εἶδους ἀγγεῖα καὶ σκεύη
χρησιμεύοντα πάντα εἰς τὴν αὐτὴν θρησκευτικὴν
τελετὴν, ἥτοι τὴν περιφορὰν τοῦ κέρνου (πρὸβλ.
τὸ κέρνα περιενηνοχότες) ἢ τὴν κερνοφορίαν.
Ἐπομένως ἄλλο σχῆμα εἶχεν ὁ κατὰ τὸν Σχολια-
στὴν τοῦ Νικάνδρου ἐν ταῖς μυστηρίαις τῆς Πέας
χρησιμεύων κέρνος, συνιστάμενος ἐκ κρατήρος καὶ
λύχνου ἢ θυμιατηρίου προσηρητημένου εἰς τὸν κρα-
τήρα, ἄλλο σχῆμα ὁ γνωστὸς ἡμῖν ἐλευσινιακὸς
κέρνος, ἄλλο τὸ λίκνον περὶ οὗ ὁμιλεῖ ὁ Πολυ-
δεύκης καὶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πλάτωνος, καὶ
ἄλλο ἢ κοτυλισκοφόρος στεφανίς. Τὸ χωρίον τοῦ
Ἀθηναίου δὲν εἶνε δῆλον ἂν ἀναφέρεται εἰς τὸν
ἐλευσινιακὸν κοτυλισκοφόρον κέρνον ἢ εἰς τὸν κο-
τυλισκοφόρον στεφανόν, ὅπερ πιθανώτερον. Ὁ δὲ
Πολυδεύκης λέγων ὅτι οἱ ὀρχούμενοι τὸ κερνο-
φόρον ὄρχημα ἔφερον λίκαν ἢ ἐσχαρίδας δὲν
ἐννοεῖ ὅτι τὸ λίκνον ἐλέγετο καὶ ἐσχαρίς, ἀλλ'
ὅτι οἱ ὀρχούμενοι ἔφερον εἴτε λίκαν εἴτε ἐσχα-
ρίδας, ἥτοι κρατήρας μετὰ λύχνου ἢ θυμιατηρίου
ἐκ τῶν εἰς τὰς τελετὰς τῆς Πέας χρησιμευόντων,
ἀμφοτέρω δὲ τὰ ἱερὰ ταῦτα σκεύη ἔφερον κοινὸν
ὄνομα προσεπιλεγόμενα κέρνα. Τὴν περιληπτικὴν
ταύτην σημασίαν τῆς λέξεως ἀποδεικνύει καὶ ἡ παρ'
Ἡσυχίῳ λέξις κέρνεα, ἐξηγουμένη: τὰ τῇ μητρὶ
τῶν θεῶν ἐπιθυόμενα. Καὶ τοῦ Ἀθηναίου δὲ τὸ
οἶον λικνοφορήσας παραβαλλόμενον πρὸς τὸ κέρ-

¹ Πρὸβλ. ἰδίως v. Fritze ἔ. ἀν. σελ. 172 ἐξ. Rubensohn ἔ. ἀν. σελ. 274 ὑποσημ. 3. Daremberg-Saglio Diction. λ. Kernos.

² Bullettino della commissione archeol. comunale VII πίν. I-III. Πρὸβλ. καὶ Lovatelli αὐτόθι σελ. 9 ἐξ. Jahn, Sitzungsber. der kön. Sächs. Ges. der. Wiss. 1861 σελ. 324.

ρος δὲ τὸ *λίχνον* ἦτοι τὸ πτύον ἐστὶ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Πλάτωνος ἐξηγεῖται κάλλιστα, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ *λίχνον* μὲν ἐλέγετο κέρνος, ἀλλ' ὁ ἐλευσινιακὸς κέρνος ἦτο διάφορος τοῦ *λίχνου* καίτοι ἀμφότερα εἰς τὴν αὐτὴν θρησκευτικὴν τελετὴν ἐχρησίμευον· ἐπομένως ἦσαν ἰσιδύναμα μὲν, ἀλλ' ἀνόμοια τὸ σχῆμα. Ὁ Ἀθηναῖος λοιπὸν ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ταυτότητα τῆς χρήσεως τοῦ τε κέρνου καὶ τοῦ *λίχνου*, οὐδαμῶς δὲ ταυτότητα οὐδ' ὁμοιότητα τοῦ σχήματος. Καὶ ἡ γένεσις τῶν διαφορῶν γλωσσικῶν τύπων κέρχνος, ὁ κέρνος, τὸ κέρνος, τὸ κέρνον, ὑφ' οὗς δηλοῦνται τὰ περὶ ὧν πρόκειται ἀγγεῖα, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ κάλλιστα κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα¹. Ἐν πρώτοις τὰ οὐδέτερα τὸ κέρνον καὶ τὸ κέρνος ἐναλλασσόμενα πρὸς τὸ ἀρσενικὸν ὁ κέρνος δηλοῦσι, νομίζω, καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ὅτι ἡ λέξις ὅτε μὲν παριστᾷ ὠρισμένον εἶδος ἀγγείου, ὅτε δὲ ἔχει σημασίαν γενικωτέραν περιλαμβάνουσα καὶ ἄλλα ἰσιδύναμα (πρβλ. ὁ *λύχνος* — οἱ *λύχνοι* καὶ τὸ *λύχνον* — τὰ *λύχνα* = Leuchtmittel κατὰ Passow)². Τὰ δὲ κέρχνος καὶ κέρνος δὲν δύναται (τὸ ἐπ' ἐμοὶ τοῦλάχιστον) νὰ ἐξηγηθῶσιν ὡς διὰ ορθολογικῆς ἀλλοιώσεως παραχθέντα τὸ ἑτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου, ἀλλ' ἀναμφιβόλως τὸ δεύτερον εἶναι πρὶν τὸν συνεκδορικὸν πρὸς τὸ κέρνον — κρατήρ. Ὁ κοτυλίσκοφόρος στέφανος βεβαίως ὠνομαζέτο κέρχνος ὡς τραχύ τι καὶ ἀνώμαλον σκεῦος, ἀλλ' ὅτε οἱ κοτυλίσκοι προστετέθησαν εἰς τὸν κρατήρα, τὸ ὄνομα κέρχνος μετεδόθη καὶ εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἔπαυσεν ὦν καὶ πάλιν κρατήρ, μετεβλήθη τὸ νέον ὄνομα κέρχνος εἰς κέρνος κατὰ συνεκδορικὴν πρὸς τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τοῦ ἀγγείου.

Ὑπολείπεται νὰ ἐξηγηθῶσι τὰ διάτρητα ἐπιπώματα τῶν ἐλευσινιακῶν κέρνων, ἅτινα δικαίως φρονεῖ ὁ Rubensohn (σελ. 288) ὅτι διὰ λόγον τινὰ ἦσαν οὕτω κατεσκευασμένα. Τὸν λόγον τοῦ-

¹ Ἡ γνώμη ὅτι μόνον τὸ ἐπιγραφικῶς μεμαρτυρημένον κέρχνος εἶναι τὸ ἀληθές, τὰ δ' ἄλλα εἶναι σφάλματα τῶν χειρογράφων, ὡς φαίνεται ὅτι υποπεύει ὁ Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 274), εἶναι ἀδικαιολόγητος.

² Κάλλιστα καταφαίνεται ἡ γενικωτέρα σημασία τοῦ οὐδέτερου τὰ *λύχνα* ἐκ τοῦ Ἡροδότου II, 62, ὅπου τὰ ἐπιφερόμενα τὰ δὲ *λύχνα* ἐστὶ ἐμβόθρια ἔμπλεα ἀλός καὶ ἐλαίου, ἐπιπολῆς δ' ἔπεισι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον δηλοῦσιν ὅτι εἰς τὴν περὶ ἧς πρόκειται λυχνοκαίαν ἐχρησιμοποιούντο ὅχι οἱ καθ' αὐτὸ λεγόμενοι *λύχνοι*, ἀλλ' ἄλλα ἀγγεῖα (ἐμβόθρια) πρὸς ἄλλον σκοπὸν προσωρισμένα, ὅπως καὶ σήμερον παρ' ἡμῶν χρησιμεύουσιν εἰς τὰς λυχνοκαίας κοινὰ ποτήρια. Περὶ τοῦ ἐνικοῦ τὸ *λίχνον* ἴδε Kühner-Blass Ausf. Grammi. II σελ. 583.

τον ἐξηγεῖ αὐτὴ ἡ σύνθεσις τοῦ κυκεῶνος ἐκ τῶν ὑλικῶν, ὅσα καταλέγονται ἐν τῷ ἀνωτέρω παρατεθέντι χωρίῳ τοῦ Ἀθηναίου. Τὸ οὕτως ἐκ παντοίων ξηρῶν καρπῶν παρασκευαζόμενον σύμφυρμα ἀδύνατον ἦτο νὰ ἀποτελέσῃ εὐθὺς ἅμα τῇ ἀναμίξει πόσιμόν τι καὶ εἰς σπονδὴν χρήσιμον μίγμα, ὡς ὁ παρ' Ὀμήρῳ κυκεὼν (Ἰλ. Α 624 ἐξ. Ὀδ. Κ 234), ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἔπρεπε νὰ ἀφεθῇ ἡρεμον ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον μέχρις ὅτου τὰ ἐν τῷ κρατῆρι ὑγρά ἐμποτίσωσι τοὺς ξηροὺς καρποὺς καὶ ἀναμιχθέντα μετ' αὐτῶν ἀποτελέσωσι μίγμα τι ὁμοειδές. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τε στερεὰ καὶ τὰ ὑγρά, ὅσα ἐνεβάλλονται εἰς τὸν κρατήρα εἶνε οὐσίαι ἀμυλοῦχοι καὶ σακχαροῦχοι, ὁ δὲ οἶνος (ἂν μὴ εἶνε πολὺ παλαιός, ὅπερ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ὑποτεθῇ) ἐμπεριέχει πάντοτε ἱκανὴν ζύμην ἀρκοῦσαν νὰ παραγάγῃ ἐν ταῖς οὐσίαις ταύταις νέαν οἶνοπνευματώδη ζύμωσιν¹, οἱ κρατῆρες οἱ ἐμπεριέχοντες τὸ τοιοῦτον ὑγρὸν ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ ἔχωσι πώματα διάτρητα, ἵνα μὴ ὁ ἐκ τῆς ζύμωσης παραγόμενος βρασμὸς ἐκχεῖ τὸ ὑγρὸν ἔξω. Ἐὰν λοιπὸν ἡ παρασκευὴ τοῦ κυκεῶνος ὀρθῶς ὑπετέθη ὅτι ἦτο τοιαύτη, ἡ ἐξήγησις τοῦ διατρήτου τῶν πωμάτων τῶν κέρνων οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν. Πρὸς βεβαίωσιν τούτων ἐδοκιμάσθησαν κατ' ἐμὴν παράκλησιν ὑπὸ τῶν φίλων μου Ν. Κανελλοπούλου χημικοῦ καὶ Ἐπαμ. Χαριλάου ἐργαστασιάρχου οἶνοπνευματοποιοῦ τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδιδόμενα ὑλικά καὶ πειραματικῶς, τὸ δ' ἀποτέλεσμα τῆς δοκιμασίας ταύτης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Χαρίλαος ὡς ἐξῆς· Ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐπομένης ἡμέρας τῆς ἀναμίξεως ἤρξατο ζωηρὰ ζύμωσις, ἧς παρετήρησα πάντα τὰ φαινόμενα, ἦτοι διαρκῆ ἐκπομπὴν φουσαλίδων, παραγωγὴν ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ὑψώσιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ ὑγροῦ. Ἡ ζύμωσις διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἐπιταθεῖσα τὴν τρίτην, τὴν δὲ ἕκτην ἡμέραν πᾶν ἔχρος ζύμωσης ἔπαυσε καὶ τὸ ὑγρὸν ἐπανέκτησε τὴν προτέραν θερμοκρασίαν. Ἡ γεῦσις αὐτοῦ καίπερ

¹ Πλὴν τοῦ οἴνου ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ τοιαύτην ζύμωσιν καὶ ἡ κριθή, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἐτίθετο ἀρτίδραστος καὶ πεφρυγμένη, ὡς ἐν τῇ ζυθοποιᾷ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται. Συντελεστικά εἰς τὴν ζύμωσιν εἶναι ὡσαύτως τὸ γάλα καὶ τὸ μέλι, ἐξ ὧν ὡς γνωστὸν παράγονται οἶνοπνευματώδη ποτά, ὡς τὸ kumiss τῶν Ταρτάρων καὶ τὸ mel τῶν Πολωνῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν μηνὶ Βοηδρομιῶνι, ὅτε ἐτελοῦντο τὰ μεγάλα Ἐλευσίνια, ὁ οἶνος δὲν εἶναι παλαιός.

ἐλαφρῶς γλυκύνουσα ἦτο ὄξυνος, ἡ φασκομηλέα (οἱ ὄρμυνοι) δὲ καὶ οἱ σπόροι τοῦ μήκωνος εἶχον μεταδώσει αὐτῷ τὸ ἄρωμά των, τὸ δὲ ἔλαιον ἐπέδρασεν εἰς τὴν γεῦσιν. Πιστεύω δ' ὅτι διὰ τινων πειραμάτων (ὡς πρὸς τὰς ἀναλογίας τῶν διαφορῶν ὑλικῶν) θὰ κατωρθοῦτο νὰ ἐγίνετο λίαν εὐάρεστον καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς τελείως μὴ ἐξοικειωμένους πρὸς τὸ ποτὸν τοῦτο. Ἡ ζύμωσις δὲ γίνεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· ὁ ὅρος τοῦ γάλακτος μεταβάλλει τὸ σάκχαρον τῶν τε καρπῶν καὶ τῶν ὀσπρίων εἰς ζυμώσιμον (καίτοι αἱ ἀμυλώδεις οὐσίαι συντελοῦσι μᾶλλον εἰς τὴν γεῦσιν ἢ εἰς τὴν ζύμωσιν), ὁ δὲ ἐν τῷ οἴνῳ περιεχόμενος μύκης τῆς ζυμώσεως, ὅστις ἐν νέοις οἴνοις ὑπάρχει ἐν ἀρκετῇ ποσότητι, προξενεῖ τὴν ζύμωσιν. Τοσαῦτα ὁ κ. Χαρίλαος περὶ τοῦ ἐκτελεσθέντος πειράματος. Ἀκολουθῶς ἐγνώσθη μοι καὶ χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους (Προβλ. III, 12), ἐν ᾧ οὗτος ζητεῖ τὴν ἐξήγησιν τοῦ διὰ τί ὁ γλυκὺς καὶ ὁ ἄκρατος καὶ ὁ κυκεὼν μεταξὺ διαπινόμενοι ἐν τοῖς πότοις νήφειν ποιοῦσιν, ἐξ οὗ πρόδηλον ὅτι καὶ ὁ κυκεὼν ἦτο μεθυστικός.

Ἐτερον πλὴν τῶν κέρνων σύμβολον, μόνη τῇ ἑλευσινιακῇ λατρείᾳ προσήκουσα, εἶνε τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι κατωθέν τοῦ ὀμφαλοῦ ὑπάρχοντα διασταυρωμένα ἀντικείμενα, ἅτινα ὡς γνωστὸν ἐπίσης διασταυρωμένα ἀπεικονίζονται ἐν τῇ παραστάσει τῆς ἀνωτέρω (σελ. 11) μνημονευθείσης περιφήμου Κυμαίας ὑδρίας, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ αὐτόθι ἐπίσης μνημονευθέντι ἀναγλύφῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Γοργοπήκου. Ταῦτα παρίστανται φέροντες ὡς μεμνημένοι οἱ Διόσκουροι καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἐν ἐτέραις δύο ἐπιφανεστάταις κεραμογραφίαις τοῦ ἑλευσινιακοῦ κύκλου, ἥτοι ἐν τῷ λεγομένῳ ἀγγεῖῳ τοῦ Pourtalés¹ καὶ ἐν τῇ πελίκῃ τοῦ Παντικαπαίου², προσέτι δὲ καὶ νεανίσκος τις ἄλλος ὑπ' ἄλλων νομιζόμενος ἐν τῇ αὐτῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ³, ὡσαύτως

δὲ καὶ ἀγαλμάτιον νεανικῆς μορφῆς ὑπὸ Furtwängler¹ ἐκδεδομένον, ὃν οὗτος νομίζει ὡς Εὐβουλέα. Παρατηρήθη δὲ ἡδὴ ὑπὸ τοῦ Rubensohn (σελ. 298-300 καὶ πίν. XIV) ὅτι τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἢ εἰκῶν εἰς ἀπλοῦν κόσμημα μεταβεβλημένη εὐρίσκεται ἐπὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ μουσεῖῳ Ἐλευσίνιος ὑπαρχόντων κέρνων καὶ ὅτι καὶ τὸ ὅλως ιδιόρρυθμον κόσμημα ἐπὶ τῶν προεχουσῶν στενῶν παραστάδων, εἰς ἃς ἀπολήγει ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὁ ἡμέτερος πίναξ, τὸ αὐτὸ τοῦτο πρᾶγμα παριστᾷ. Τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι εἶνε τοιοῦτον, ὥστε ἀδύνατον νὰ ἐκληρωθῶσιν ὡς δεμάτια σταχύων ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ὡς ἐνόμισαν πολλοί², φαίνεται δ' ὅτι δίκαιον εἶχεν ὁ Stephani ἀναγνωρίζων ἐν αὐτοῖς τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οὕτω δὴ καλουμένους βάκχους, ἥτοι τὰ κατὰ τὰς μυστηριώδεις τελετὰς τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Διονύσου χρησιμεύοντα ἐκ κλάδων μύρτου δεμάτια³.

Ἦλθον τούτων δ' ὅμως ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ἕτερα σύμβολα ἱερᾶς τελετῆς δηλωτικά, καίπερ ὅχι κατ' ἐξοχὴν τῇ ἑλευσινιακῇ λατρείᾳ προσήκοντα. Τοιαῦτα δ' εἶνε οἱ τὰς κεφαλὰς πασῶν τῶν ἐν τῷ πίνακι μορφῶν πλὴν τῶν δύο πρὸς δεξιὰν καθημένων θεαινῶν κορυμνιστὲς στέρνοι ἐκ κλάδων μύρτου, ὡς φαίνεται, πεποιημένοι, οἱ ἄλλοι κλάδοι μύρτου ἀναμφιβόλως καὶ αὐτοί), αὗς κορυμνίσιν ἐν ταῖς χερσὶ δύο ἀνδρικοῖς καὶ δύο γυναικείοις μορφαί, ὡς λατρεῖαν ταῖς καθημέναις θεαῖς προσφέρουσαι, καὶ οἱ ὧν εἶνε ἐπεστεμμένοι οἱ κέρνοι, προσέτι αἱ ὑπὸ δύο μορφῶν φερόμεναι δᾶδες καὶ οἱ ἐν τοῖς ἑλευσινιακοῖς ὀργίοις συνήθεις αὐλοὶ, οὓς ἔχει ἡ κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ ἀετώματος γυνή⁴.

Σύμβολόν τι ἀναμφιβόλως παριστᾷ καὶ ἡ ὅλως ιδιότροπος διακόσμησις τῆς ἐνούσης ἄνωθεν τὰς παραστάδας προεχούσης ταινίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν

¹ Overbeck, Kunstmythol. Atlas XVIII, 19. Gerhard. Ges. akad. Abh. πίν. LXXI, 1.

² Stephani ἐν Compte-Rendu de la comm. Imp. 1856 πίν. I-II, Overbeck, Kunstmythol. Atlas XVIII, 18. Gerhard, Ges. akad. Abh. πίν. LXXVII.

³ Τὸν νεανίαν τοῦτον ὁ μὲν Stephani καὶ ὁ Heydemann (Marmorkopf Riccardi σελ. 15) νομίζουσιν Εὐβουλέα, ὁ Strube (Studien über den Bilderkreis von El. σελ. 40), ὡς τὸν ἐπὶ βωμῷ ἱερεῖα. Τελευταῖον διελαδὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Rubensohn (Mittheil. Athen XXIV σελ. 57 ἐξ.) θὰ γείνη δὲ καὶ ὑφ' ἡμῶν λόγους περαιτέρω.

¹ Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XX σελ. 357 ἐξ. Πρόβλ. Rubensohn Mittheil. d. d. arch. Inst. XXIV σελ. 57 ὑπόσημ. Τεμάχια ὁμοίων ἀγαλμάτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἐν τῷ ἐν Ἐλευσίνι μουσεῖῳ, ἐν οἷς καὶ κορυμὸς μεγέθους ἡμίσεως περίπου τοῦ φυσικοῦ πρό μικροῦ μόλις προσκτεθεῖς.

² Δ. γ. ὁ Strube ἔ. ἀν. σελ. 39.

³ Ἰδὲ Overbeck, Kunstmythol. II σελ. 671 ἐξ. Rubensohn ἔ. ἀν. σελ. 291 ὑπόσημ.

⁴ Ἀριστοφ. Βάτρ. 313. Ἐν ἄλλαις ἑλευσινιακαῖς παραστάσεσιν ἀπαντῶσι κύμβαλα, ὡς ἐν τῷ κατωτέρῳ μνημονευμένῳ ἀγγεῖῳ τῆς συλλογῆς Castellani.

βάσιν τοῦ αὐτώματος. Αὕτη εἶνε διηρημένη κατὰ τὸν τρόπον τοῦ θριγκοῦ τῶν δωρίου ρυθμοῦ οἰκοδομημάτων εἰς τριγλύφους τινάς (μᾶλλον διγλύφους) καὶ μετόπας, ἐν ἐκάστη δὲ τῶν μετοπῶν ὑπάρχει κυκλικόν τι σχῆμα διηρημένον διὰ τοξοειδοῦς μελαίνης γραμμῆς εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν ἔχει σχῆμα μηνίσκου καὶ πληροῦται ὑπὸ σκιερῶν λεπτῶν γραμμῶν τοξοειδῶν συγκεντρικῶν τῇ πρώτῃ, τὸ δ' ἕτερον εἶνε ἐλλειψοειδὲς καὶ οὐδεμίαν γραμμὴν οὐδὲ σκιὰν ἐμπεριέχει. Ἐκάστου μηνίσκου τὰ κέρατα ἀντικρύζουσι πρὸς τὰ τοῦ ἐν τῇ παρακειμένη μετόπῃ μηνίσκου, οὕτως ὥστε πάντα τὰ ἐν ταῖς μετόπαις κυκλικὰ σχήματα ἀποτελοῦσιν ἀντιστοιχα ζεύγη, ἐξαιρουμένων μόνον δύο¹, μακρὰ δὲ σκιερὰ γραμμὴ διὰ πασῶν τῶν μετοπῶν διήκουσα συνδέει ἅπαντα τὰ κυκλικὰ σχήματα διὰ τοῦ μέσου πάντων διερχομένη. Τὰ παράδοξα κοσμήματα ταῦτα μοὶ φαίνονται ὅτι εἶνε ὁμοιώματα τῆς σελήνης περὶ τὴν φάσιν τῆς πανσελήνου εὐρισκομένης, διότι περὶ τὴν πανσέληνον ἀκριβῶς ἐτελοῦντο τὰ μεγάλα Ἐλευσίνια, καὶ ἄλλως δὲ πολλὴ εἶνε ἡ σχέσις τῆς σελήνης πρὸς τὰς Ἐλευσινίας θεάς². Γνωστὸν δ' ὅτι ἐν ἔλευσινιακαῖς ἀγγειογραφίαις συχνάκις ἀπαντῶσιν ἄστρες (Förster, Raub und Rückkehr der Persephone σελ. 245. Overbeck Kunstmythol. Atlas XVII 26 καὶ 26α). Ἡ διὰ πασῶν τῶν μετοπῶν διήκουσα σκιερὰ γραμμὴ φαίνεται ὅτι δηλοῖ τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τὸ συμβολικώτερον.

Καὶ αὐτὰ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παριστάμενα ἄνθη, τὰ τε δύο μεγάλα παρὰ τὸν ὁμφαλὸν καὶ τὰ ἀλλαχοῦ ἐγκατεσπαρμένα μικρὰ τὰ διὰ κυκλοειδῶς διατεταγμένων λευκῶν στιγμῶν δεδηλωμένα, καίπερ πάντα κατὰ τυπικὸν τρόπον καὶ ὅχι πιστῶς κατὰ φύσιν ἀπεικονισμένα, νομίζω ὅτι δὲν δηλοῦσιν ἀπλῶς ἄνθη οἰαδῆποτε, ἀλλὰ τινα τῶν ἐν τοῖς ἔλευσινιακοῖς μύθοις παραδεδομένων ἢ τῶν ἐν τῇ ἔλευσινιακῇ λατρείᾳ χρησίμων ἀνθέων, οἷα λ. χ. εἶνε τὰ ἐν τῷ εἰς Δήμητρα ὕμνῳ ἀναφερόμενα (στ. 5 ἐξ. καὶ 426 ἐξ: ῥόδα, κρόκος, ἱα, ἀγαλλιίδες, ὑάκινθος, νάρκισσος, λείρια) καὶ προσέτι ὁ μή-

κων, ὁ μίλαξ, ὁ ἀσφρόδελος καὶ ἄλλα³. Τοῦλάχιστον δὲν μοι φαίνεται ὅλως ἀπίθανος τοιαύτη τις εἰκασία ἔνεκα τῆς ὅλως ἀσυμμέτρου καὶ οὐδαμῶς εἰς διακόσμησιν συντεινούσης θέσεως τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι ἀνθέων καὶ ἐπειδὴ ἄνθος ὁμοιάζον πρὸς τὰ μικρὰ τοῦ ἡμετέρου πίνακος ἀπαντᾷ ἐν τε τῇ κατὰ τὴν κοιλίαν ζώνῃ τῆς ἀνωτέρω (σελ. 11) μνημονευθείσης περιφήμου Κυμαίας ὕδριας⁴, καὶ ἐν τῷ ὑπὸ Brunn ἐκδεδομένῳ μετὰ παραστάσεως ἀνόδου τῆς Κόρης ἰταλιωτικῷ κρατῆρι⁵, ἐν τῷ αὐτῷ κρατῆρι δὲ ἀπαντᾷ καὶ ἄνθος ὁμοιάζον πρὸς τὸ μέγα ἄνθος τοῦ ἡμετέρου πίνακος τὸ παρὰ τὸν ὁμφαλόν⁶. Ὡσαύτως καὶ ἐν παραστάσει ἀρπαγῆς τῆς Κόρης (Monum. dell' Inst. VI πίν. XLII, A) παρίστανται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πολλὰ ἄνθη ὁμοιάζοντα λίαν πρὸς τὰ μικρὰ τοῦ ἡμετέρου πίνακος. Ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ μεμεστωμένων φαίνεται ὅτι συνίστανται καὶ οἱ ἄνωθεν ἀντὶ στεφανωμάτων κρεμάμενοι ὄρμοι. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπὶ τοῦ σκήπτρου τῆς Κόρης ἀνθέμιον ἔχει σχῆμα λειρίου, ὡς μοι εἶπεν ὁ γνωστὸς παρ' ἡμῖν βοτανικὸς κ. Heldreich, ὥστε ἴσως οὐδὲ τοῦτο εἶνε ἄνευ συμβολικῆς τινος ἐννοίας οὕτω πεποιημένον, καίτοι ἄληθως ὅχι τῶν Ἐλευσινίων οὐδὲ τῶν χθονίων θεῶν μόνον τὰ σκήπτρα φέρουσι τοιοῦτον ἀνθέμιον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων μυθικῶν προσώπων⁷.

¹ Περὶ τοῦ νάρκισσου πρὸβλ. καὶ Σοφοκλ. Οἶδ. Κολ. 682. ὁ καλλιδοτὴς - - νάρκισσος μεγάλην θεῶν ἀρχαίων στεφάνωμα. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Hehn (Kulturpflanzen und Haustierte σελ. 243 ἐξ.) ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ εἰς Δήμητρα ὕμνου δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὰ λείρια οὐδὲ τὸν νάρκισσον οὐδὲ τὰ ῥόδα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐξ αὐτῶν παρεσκευασμένα ἀρώματα, ἐμεγαλοποίησε δὲ ἐπὶ τὸ μυθωδέστερον τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν ἀγνώστων αὐτῷ ἀνθέων τούτων, οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἡμετέρου πίνακος καὶ ἂν ἤθελεν ὑποτεθῇ ἀληθής, διότι καθ' ὃν χρόνον ἐποιήθη ὁ ἡμέτερος πίναξ ταῦτα πάντα βεβαίως ἦσαν γνωστά. — Περὶ τοῦ ἀσφροδέλου ὡς ἱεροῦ φυτοῦ τῆς Περσεφόνης ἴδε Σουΐδαν ἐν λ. ἀσφρόδελος, περὶ τοῦ μίλακος Διον. Ἀλ. Opuscula ed. Usener et Radermacher τόμ. I σελ. 314. Πρὸβλ. προσέτι Ovid. Fast. IV, 435 ἐξ.

² Ἰδε Comptes-Rendu de la comm. Imp. arch. 1862 πίν. III 1 καὶ 3-4.

³ Supplement zu den Studien über den Bilderkreis von Eleusis πίν. III. — Overbeck, Kunstmythol. Atlas XVIII, 15.

⁴ Ὑποκάτω τοῦ Τριπτολέμου. Ὁ κ. Heldreich ἰδὼν τὴν τε ἀπεικόνισιν τοῦ ἡμετέρου πίνακος καὶ τὴν τοῦ ὑπὸ Brunn ἐκδεδομένου κρατῆρος εἶπεν ὅτι μετὰ ἱκανῆς πιθανότητος δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ ἀπ' ἀμφοτέρων τὸν νάρκισσον.

⁵ Πρὸβλ. λ. χ. Overbeck, Kunstmythol. Atlas XV καὶ XVI. Τὸ λείριον ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιτυμβίοις μνημείοις, π. χ. Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen IV πίν. VIII.

¹ Ἀνωθι τῆς παιδικῆς μορφῆς. Τοῦτο ἀναμφιβόλως ὁρεῖται εἰς ἀπλὴν παραδρομὴν τοῦ κεραμογράφου.

² Μαρτυρία περὶ τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τῶν Ἐλευσινίων ἴδε παρὰ Mommsen, Feste der Stadt Athen, σελ. 205. Περὶ τῆς σχέσεως τῆς σελήνης πρὸς τὰς Ἐλευσινίας θεάς Roscher, Selene und Verwandtes σελ. 124. Kern ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 131 ἐξ.

Ὅ,τε τόπος τῆς εὐρέσεως λοιπὸν καὶ ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ καὶ ἡ παρουσία τῶν τοιούτων συμβόλων ἀποδεικνύουσιν ἀσφαλῶς ὅτι ἡ παράστασις τοῦ ἡμετέρου πίνακος ἀνήκει εἰς τὰς τοῦ ἐλευσινιακοῦ λεγομένου κύκλου, τουτέστιν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τινὰ τῶν περὶ τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὰς ἐλευσινιακὰς θεότητας μύθων ἢ εἰς τὴν ἰδιαίτεράν αὐτόθι τελουμένην λατρείαν. Οὐδεμία λοιπὸν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις ὅτι αἱ κατὰ τὸ πρὸς δεξιὰν μέρος τοῦ ἡμετέρου πίνακος ὑπάρχουσαι δύο καθήμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ εἶνε αἱ Ἐλευσίνιαι θεαί, καίτοι παρίστανται μετὰ σκήπτρου μόνον καὶ διαδήματος, οὐδὲν δὲ ἄλλο ἐκ τῶν χαρακτηριζόντων αὐτὰς συμβόλων φέρουσι ἥτοι σταχύων, δάδων, κίστης, μοδίου καὶ τῶν τοιούτων¹. Μόνον τὰ ἑδράνα, ἐφ' ὧν κάθηνται, δύνανται ἴσως νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς μυστικαὶ κίσται, ἀλλὰ τὸ σχῆμα αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπει νὰ θεωρήσωμεν τοῦτο ὅχι μόνον ὡς βέβαιον, ἀλλ' οὐδ' ὡς πολὺ πιθανόν. Καὶ ἡ ἐνδυμασία δ' αὐτῶν εἶνε κοινὴ, ἀπηλλαγμένη τοῦ ἱερατικοῦ σχήματος, ὅφ' ὃ παρίστανται ἐν τῷ γνωστῷ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ, ὁμοία δὲ ὡς ἐν τῷ ἐκ Νεαπόλεως ἀμφορεῖ τῷ παρὰ Overbeck *Kunstmythol. Atlas* XVI, 16 ἐκδομένῳ. Ἡ Κορη χαρακτηρίζεται κατὰ τὸ σύνθημα νεανικωτέρα τῆς Δήμητρος ἔξωμον φοροῦσα χιτῶνα καὶ ἱμάτιον ἐλαφρότερον καὶ πῶς λιτοτέραν φέρουσα κόμμωσιν².

Πρὸς τὰς θεὰς ταύτας προσέρχονται σεβίζουσαι αὐτὰς δι' ὧν φέρουσιν ὀργάνων λατρείας (κέρνων, δάδων, θαλλῶν, οἰνοχόης) πᾶσαι αἱ ἄλλαι μορφαὶ πλὴν τῶν ἐν τῷ ἀετώματι, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἴδιον σύμπλεγμα καθ' ἑαυτὰς οὐδαμῶς πρὸς τὰς σεβίζουσας θεὰς ἀποβλέπουσαι μία δὲ καὶ κατακεκλιμένη. Ἡ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι λοιπὸν παρίσταμένη πρᾶξις εἶνε πρόσδοτος, ὡς ἔλεγον τὴν τοιαύτην τῆς λατρείας προσφορὰν οἱ ἀρχαῖοι, αἱ δὲ ἐν τῷ ἀετώματι μορφαὶ καίπερ ὡς ἐν τῷ αὐτῷ δαπέδῳ βαίνουσαι θεωροῦμεναι ὑπὸ τοῦ τεχνίτου³, καὶ ἄλλως ἐμπεφορημέναι τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας, ὡς ἀποδεικνύει ὁ κέρνος, ὃν φορεῖ ἡ ἐν τῷ

¹ Ἀμφότεραι αἱ θεαὶ μετὰ σκήπτρων παρίστανται καὶ ἐν παραστάσει ἀποστολῆς τοῦ Τριπολέμου (Overbeck, *Kunstmythol. Atlas* XV, 7. 19).

² Περὶ τοῦ μὴ διὰ λευκοῦ χρώματος ἀπεικασμένου προσώπου τῆς Δήμητρος ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω σελ. 10.

³ Ἰδε ἀνωτέρω σελ. 9.

μέσῳ γυναικεῖα μορφή, ὅμως προφανῶς δὲν μετέχουσιν αὐτῆς ταύτης τῆς προσόδου, ἀλλὰ μόνον παρίστανται εἰς αὐτὴν ἀναλόγως πρὸς τὰς κατὰ ἄκρα τῶν ἐν τοῖς ἀετώμασι τῶν ναῶν συμπλεγμάτων μορφάς. Ὁ πρὸς ἀριστεράν τοῦ πίνακος ἀπεικονισμένος κίων μεμονωμένος ὡς εἶνε καὶ ὑπὲρ τὸ προσῆκον μικρὸς ἔχει προφανῶς συμβολικὴν ἔννοιαν καὶ ὅχι διακοσμητικὴν, δηλοῖ δέ, ὡς εἶνε γνωστὸν ἐκ πολυαριθμῶν ἀναλόγων παραδειγμάτων κεραμογραφιῶν τε καὶ ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων¹, ὅτι ἡ παρίσταμένη πρᾶξις τελεῖται ἐμπροσθεν οἰκοδομήματός τινος, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ εἶνε ἢ αὐτὸ τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἱερὸν τῶν σεβιζομένων θεῶν. Τὰ ἄνωθεν κρεμᾶμενα στεφανώματα παριστῶσι τὸν τόπον τοῦτον ἐορτασίμως διακεκοσμημένον. Ἐπίσης ἐστεμμένος διὰ διπλοῦ στεφανώματος εἶνε καὶ ὁ ὀμφαλός, ὅχι ὅμως ἐκ δάφνης ἢ μύρτου κατὰ τὸ σύνθημα, ἀλλὰ δι' ἄλλου ἀδήλου φυτοῦ.

Καὶ πρὸς τὴν νὰ ἐξετασθῇ τίνα εἶνε τὰ τὴν πρόσδοτον παρούμενα πρόσωπα καὶ ἐπὶ τίνι αἰτίᾳ τελουμένη αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πλεῖστα τῶν προσώπων τούτων οὐδὲν φέρουσι χαρακτηριστικὸν σύμβολον, μόνος δὲ ὁ δαδουχὺς νεανίσκος ὁ τὴν τοιαύτην σπολήν φορῶν καὶ τὰς ἐνδορυμίας ὑπόδεσμενος παρίσταται ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις τοῦ ἐλευσινιακοῦ κύκλου, οὗτος πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ ἐξετασθῇ τίς εἶνε. Τὰ κυριώτατα τῶν μνημείων, ἐφ' ὧν παρίσταται ὁ εἰρημένος νεανίσκος εἶνε ἡ ἐκ Παντικαπαίου πελίκης, τὸ ἀγγεῖον Pourtalés καὶ ἡ ἐκ Κύμης ὕδρια, ἔπειτα τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνάγλυφον τοῦ Λακρατείδου (*Festschrift für Otto Benndorf* σελ. 111 ἐξ. πίν. IV). τὰ λοιπὰ ἀπαριθμεῖ ὁ Furtwängler, *Meisterw.* σελ. 565, ὑποσημ. 2 καὶ ἐκτενέστερον ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐκδόσει τοῦ αὐτοῦ πονήματος σελ. 332. Πρὸς καὶ Rubensohn ἐν *Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen* XXIV σελ. 57 ἐξ. Διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Λακρατείδου ἐβεβαιώθη ὅτι ἐν ἐκείνῳ τοῦλάχιστον ἡ μορφή αὕτη εἶνε ὁ *Eὐβουλεύς*, ὡς δέχεται ὁ τε ἐκδοὺς τὸ ἀνάγλυφον Heberdey (σελ. 115) καὶ ὁ Rubensohn (σελ. 58), εἵχασε δὲ καὶ πρότερον ὁ Furtwängler (ἐνθ. ἀν. καὶ *Mittheil.* 1895 σελ. 357 ἐξ.). Ἀλλ' ἂν

¹ Πρὸς λ.χ. τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἀγγεῖον τοῦ Pourtalés.

ετέρου ὁ Εὐβουλεύς ῥητῶς εἶνε παραδεδομένος ὡς
 συνώτης¹, ἐν δὲ τῇ προειρημένῃ Κυμαία ὑδρίᾳ
 παρίσταται ἀληθῶς νεανίσκος χοῖρον ἀπὸ τοῦ πο-
 δὲς κρατῶν καὶ συνώτῃ ἀρμύζουσιν στολὴν φέρων,
 ὅστις ἐπίσης δικαιοτάτα δύναται νὰ ὀνομασθῇ Εὐ-
 βουλεύς, ἐνῶ ἐν τῇ αὐτῇ ὑδρίᾳ ὑπάρχει καὶ ὁ τὴν
 αὐτὴν στολὴν πρὸς τὸν δαδούχον τοῦ ἡμετέρου πί-
 νακος φορῶν νεανίσκος². Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ
 ὑδρίᾳ τοῦλάχιστον δὲν δύνανται ἀμφότεροι νὰ εἶνε
 Εὐβουλεῖς, καίτοι ἐκάτερος δύναται νὰ φέρῃ τὸ
 ὄνομα τοῦτο δικαιοτάτα κατὰ τὰ προειρημένα. Ὁ
 χοῖρος ὅμως, ὃν φέρει ὁ πρῶτος τῶν προειρημένων
 νεανίσκων εἶνε σύμβολον τοσοῦτον χαρακτηριστι-
 κόν, ὥστε κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τοῦλάχιστον οὐ-
 δαμῶς ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφισβητηθῇ ὅτι οὗτος ἀλη-
 θῶς εἶνε ὁ Εὐβουλεύς, ὁ δὲ τὰς δαδὰς φέρων εἶνε
 ἄλλο πρόσωπον³. Τὸ γεγονός τοῦτο δηλοῖ ὅτι ὁ
 Εὐβουλεύς δὲν ἦτο πρόσωπον κατέχον θέτιν μόνι-
 μον καὶ πάντοτε τὴν αὐτὴν ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λα-
 τρείᾳ, ἀλλ' ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ χρονικῇ περιόδῳ παρίστατο
 ἄλλοτε ὑπὸ ἄλλο σχῆμα, καὶ ὅτι καὶ ἄλλο πρόσω-
 πον ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα ἀπεικονίζετο ἐνίοτε. Ὁ-
 μοίως καὶ ἐν ταῖς μαρτυρίαις τῶν ἀρχαίων ὁ Εὐ-
 βουλεύς ὅτε μὲν εἶνε ἀπλῶς συνώτης, ὅτε δὲ θεὸς
 ὁμοίων πρὸς τὸν Πλούτωνα καὶ τὸν Ἀδην, ἢ
 τὸν Διόνυσον, ἢ καὶ συγγεόμενος πρὸς τινὰ τούτων
 (ἴδε τὸ ἄρθρον Εὐβουλεύς ἐν τοῖς λεξικοῖς τοῦ

¹ Σχολ. Δουκιαν. ἐν Rhein. Museum XXV σελ. 549. Ὅτε ἀνθο-
 λογοῦσα ἠρπάξτε ἢ Κόρη ὑπὸ τοῦ Ἥλουτωνος, τότε κατ' ἐκείνους
 τὸν τόπον Εὐβουλεύς τις συνώτης ἐνεμεν ὅς. Κλήμης Ἀλεξ. Προτρ.
 II 20 σελ. 17: βουκόλος ὁ Τριπτόλεμος ἦν, ποιμὴν δὲ ὁ Εὐμολπος,
 συνώτης δὲ ὁ Εὐβουλεύς.

² Οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσι σήμερον αἱ παλαιότεραι γνώμαι περὶ
 τῆς μορφῆς ταύτης, ὡς τοῦ Stephani (Compte-Rendu de la
 comiss. imp. arch. 1862 σελ. 33) ὅτι εἶνε Ἀρτεμις, καὶ τοῦ
 Strube (Studien über den Bilderkreis von Eleusis σελ. 44),
 Overbeck (Kunstmyth. III σελ. 678) καὶ Heydemann (Mar-
 morkopf Riccardi Winkelmannsprogrammi σελ. 15) ὅτι εἶνε
 θνητός (ἀνὴρ ἢ γυνὴ) ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦ δαδούχου. Ἰδε καὶ ὅσα
 περὶ τούτου παρατηρεῖ ὁ Furtwängler ἐνθ. ἀνωτ. περὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ.
 2382 σκύφου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπάρχοντος νῦν ἐν τῷ
 Ἐθνικῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 1341 καὶ τὰ κατωτέρω σελ. 29 ὑποσημ. 3
 ῥηθισμένα.

³ Τὸ ὑπὸ Rubensohn ἐν Mittheil. Athen XXIV πίν. VIII, 2,
 3 ἐκδοσθέντος τεμάχιον ἀγγείου μετ' ἀναγλύφου παραστάσεως δὲν ἔχει
 τὴν σημασίαν, ἣν ἀποδίδει αὐτῷ ὁ ἐκδότης (σελ. 58), διότι ἀληθῶς
 μὲν δὲν φέρει χοῖρον ὁ ἐν αὐτῷ παριστάμενος νεανίσκος, ἀλλ' εἶνε
 ὅλως ἄδελον ἂν εἶνε τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τὸν ἐν τῇ Κυμαία ὑδρίᾳ.
 Ταῦτα γράφω ἐξετάσας ἐπὶ τούτῳ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον· ἄλλο δὲ ἐλευ-
 σινιακὸν μνημεῖον παριστῶν τὸν περὶ οὗ πρόκειται νεανίσκον μετὰ
 ἄλλου ζώου πλὴν τοῦ χοῖρου δὲν ὑπάρχει.

Roscher καὶ τοῦ Daremberg et Saglio). Ὑπὸ
 τινῶν μὲν λοιπὸν τῶν μετεχόντων τῆς λατρείας
 ταύτης ἐπιστεύετο ὡς πρόσωπον αὐθυπόστατον
 ἰδίαν ἔχον ἀτομικότητα, ὑπ' ἄλλων δὲ ὡς ἀ-
 πλοῦν ἐπίθετον ἄλλης θεότητος, ἢ ὡς δαίμων
 παραπλησίαν σημαντικωτέρῳ τινὶ θεῷ ἔχων ὑπό-
 στασιν, ἐστερημένος μόνον τῆς ἀτομικότητος ἐκεί-
 νου¹. ὥστε ἡ διαφορὰ τοῦ σχήματος, ὑπὸ τὸ
 ὁποῖον παρίσταται ὁ Εὐβουλεύς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ
 τοῦ Λακρατείδου καὶ ἐν τῇ Κυμαία ὑδρίᾳ, εἶνε φυ-
 σικὴ συνέπεια τῆς διαφορᾶς τῶν θρησκευτικῶν πα-
 ραδόσεων, ὅχι αὐθαίρετος ἀσπάθεια περὶ τὴν χρῆ-
 σιν τοῦ σχήματος ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης.
 Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετασθῇ τίνα τῶν παραδόσεων
 ἠκολούθησεν ὁ τὸν ἡμέτερον πίνακα γράψας, ἤτοι
 ἂν ὁ δαδούχων νεανίσκος εἶνε Εὐβουλεύς, ὡς ἐν τῷ
 ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου, ἢ ἄλλος τις θεὸς πλὴν
 τοῦ Εὐβουλεύς, ὡς ἐν τῇ Κυμαία ὑδρίᾳ. Τὸ ζή-
 τημα τοῦτο νομίζω ὅτι λύει ἀσφαλῶς τὸ προσκεί-
 μενον τῶν νεανίσκων σύμβολον, ἤτοι ὁ ὀμφαλός,
 ὅστις ἐν πᾶσι τῶν ἐλευσινιακῶν θεοτήτων κατ'
 ἐξοχὴν προσήκει τῷ Ἰάκχῳ τῷ ἐν λέβητι ἐπὶ τοῦ
 τριπόδος ἐψηθέντι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῷ
 Πανακτῷ ταφέντι· ὥστε Ἰάκχος εἶνε βεβαίως ὁ
 τοῦ ἡμετέρου πίνακος δαδούχων νεανίσκος. Τοῦτο
 ἐπικυρώσας προσέτι αἱ ἐλευσινιακαὶ παραστάσεις
 οὗς ἀρχειῶν κατωτέρω μνημονευθησομένων, ἤτοι
 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1443 ὑδρίας τοῦ ἡμετέρου Ἐθνικοῦ
 Μουσείου καὶ τοῦ ἀγγείου τῆς συλλογῆς Castel-
 lani, ἐν οἷς παρίσταται ὁ Διόνυσος καθήμενος ἐπὶ
 τοῦ ὀμφαλοῦ, ὁ δὲ Διόνυσος πρὸς τὸν Ἰάκχον μά-
 λιστα ταυτίζεται ἐκ πάντων τῶν ἐλευσινιακῶν
 θεῶν². Τῷ Ἰάκχῳ ἀνήκουσιν αἱ παρακαίμεναι ὑπὸ
 τὸν ὀμφαλὸν δέσμαι τῆς ἱερᾶς αὐτῷ μύρτου³, αἵ-
 τινες καὶ ἰάκχαι ἐπεκαλοῦντο⁴.

Ἀλλὰ τότε πῶς πρέπει νὰ κληθῇ ὁ τὸ αὐτὸ
 σχῆμα ἔχων νεανίσκος ἐν τῇ Κυμαία ὑδρίᾳ, ἀφοῦ

¹ Φορεῖς τῶν ἀσυμφώνων τούτων δοξασιῶν ἴσως ἦσαν τὰ διάφορα
 γένη, ὅσα μετεἶχον τῆς ἐν Ἐλευσίνι λατρείας.

² Τὸ ἐν τῷ ἐν Ἐλευσίνι μουσεῖῳ ὑπάρχον ἔγαλμα τοῦ Ἀντινόου
 (πρόλ. Conze καὶ Michaelis, Bullettino dell'Inst. 1860 σελ.
 179) ὅπερ ἔχει καὶ τὸν ὀμφαλὸν παρακαίμενον, μοι φαίνεται ὅτι παρι-
 στᾷ αὐτὸν ὑπὸ μορφήν Ἰάκχου, πλανᾶται δὲ ὁ Wernicke (Pauly-
 Wissowa Realencyclopädie I σελ. 2441).

³ Ἀριστοφ. Βάτρ. 325 Ἰάκχ', ὦ Ἰάκχε, εἰλθέ - - - πολὺκαρ-
 πον μὲν τιτάσων περὶ κρατὶ σφ' βρύοντα στέφανον μύρτων.

⁴ Roscher, Mythol. Lex. τόμ. II¹ σελ. 10.

ἐν αὐτῇ ὁ τρίπους πρόσκειται ἐτέρᾳ νεανικῇ μορφῇ ποδὴρῃ χιτῶνα ἐνδεδυμένη καὶ μακρὸν περούρη θύρσον, οἱ δὲ βάκχοι ἐπίσης ἀπομεμακρυσμένοι τοῦ πρώτου παράκεινται πλησίον τῷ δευτέρῳ διεσταυρωμένοι ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Δήμητρος καὶ Κόρης μικροῦ βωμοῦ; Καὶ τοῦτο νομίζω ὅτι ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας τῆς παραδόσεως, καθ' ἣν ὁ Ἰαχχος ὅτε μὲν ταυτίζεται τῷ Διονύσῳ, ὅτε δὲ διαστέλλεται ἀπ' αὐτοῦ, γνωστὴ δὲ ἡ τοῦ Διονύσου πρὸς τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸν τρίποδα σχέσις¹. Ὁ μὲν ἡμέτερος πίναξ λοιπὸν ἀπονέμων τῷ Ἰάχῳ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τοὺς βάκχους οὐδεμίαν καταλείπει τῷ Διονύσῳ θέσιν ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ, ἐνῶ τοῦναντίον ἐν τῷ ἀγγεῖῳ τῷ ἄλλοτε τῇ συλλογῇ Castellani ἀνήκοντι καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτῆς (pl. II) ἀπεικονισμένῳ ἐλλείπει μὲν ὁ Ἰαχχος, παρίσταται δὲ μόνος ὁ Διόνυσος ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καθήμενος ἀπληρῶν τὸν Ἰαχχον², ὡς ἀναπληροῖ ἐν τῷ ἡμέτερῳ πίνακι ὁ Ἰαχχος τὸν Διόνυσον. Ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ συμβιβάζονται ἀμφότεραι αἱ ἀντίθετοι αὗται παραδόσεις, ἀλλὰ μόνος ὁ Διόνυσος παρίσταται ὡς ὁμότιμος καὶ πάρεδρος τῇ Δήμητρὶ καὶ τῇ Κόρῃ θεῶς, ὁ δὲ Ἰαχχος ὡς ἀπλοῦς δαίμων δευτερεύουσαν θέσιν κατέχων, ὡς καὶ ὁ Εὐδουλεύς³.

¹ Middleton, Journal of Hell. Studies IX σελ. 302. Harrison αὐτόθι: XIX σελ. 225 ἐξ. Hiller v. Gaertringen ἐν Pauly-Wissowa Realencycl. ἐν ἄρθρῳ Delphi, Geschichte σελ. 6.

² Πρὸς δεξιὰν τοῦ Διονύσου ἵσταται γυναικεία μορφή, ἣν νομίζω Ἀφροδίτην, αὕτη ὅμως δὲν παρίσταται ἐγκαλυπτομένη, ὡς ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ, ἀλλ' ὡς ἔρτι ἀναβεβλημένη τὸ ἱμάτιον καὶ ὑφούσα τὸν ἀριστερὸν ὦμον, ἵνα ὠθήσῃ τὸ ἄκρον αὐτοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ στερεώσῃ τὴν ἀναβολὴν. Ἡ ἐτέρα γυνὴ ἡ πρὸς ἀριστεράν ἵσταμένη παρὰ τὴν Δήμητρα εἶνε ἀναμφιδόλως Ἀθηνᾶ.

³ Τὸ Διόνυσον ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ ἀνεγνώρισεν ἤδη ἐξ ἀρχῆς ὁ Stephani καὶ ἔπειτα ὁ Heydemann, Marmorkopf Riccardi (XIII Winkelmannsprogramm) σελ. 15. Ὁ Strube (ἐ. ἀν. σελ. 41) καὶ τοῦτον νομίζει ἱερέα, ὡς καὶ τοὺς δύο προειρημένους νεανίσκους καὶ τὸν ἕτερον δαδουχοῦντα νεανίσκον τὸν παρὰ τὸν Τριπτόλεμον, συμφωνοῦσι δ' αὐτῷ καὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ πλὴν ἄλλων δυσχερειῶν ἃς γεννᾷ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, μοι φαίνεται ὅλως ἀσυμβίβαστος πρὸς αὐτὴν ἡ τε νεανικὴ ἡλικία κοινὴ οὕσα πᾶσι τούτοις, καὶ ἡ οἰκειότης, μετ' ἧς συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὸ ὅλως ἀνάρμοστον ἱερεῖ σχῆμα τοῦ φέροντος τὸν χοῖρον. Ἀλλ' οὐδὲ θεράπων ὑπηρετῶν κατὰ τὴν θυσίαν δύναται νὰ εἶνε οὗτος ὁ τὸν χοῖρον φέρων (ὡς νομίζει ὁ Kern ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 17 καὶ ἄλλοι), ἀφοῦ ὑπάρχουσιν αὐτοπόστατα μόνον αὐτὸν ἀπεικονίζοντα ἀγάλματα, οἷον τὸ ὑπὸ Furtwängler (Mittheil. Athen XX σελ. 357) ἐκδοθὲν καὶ ἄλλα ἱκανά.

Ἀνάλογος πρὸς τὸν ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ διχασμὸν τῆς αὐτῆς θεότητος εἰς Διόνυσον καὶ Ἰαχχον νομίζω ὅτι ἀπαντᾷ ἐν τῇ παραστάσει τοῦ ἀμφορέως τῆς συλλογῆς Fittipaldi (Monum. dell' Inst. VI σελ. XLII A), ἐν ᾗ ὁ Πλούτων ἀρπάσας τὴν Κόρην κατάγει αὐτὴν ἐπὶ τεθρίππου εἰς τὸν Ἀδην, ἐν τῷ Ἀδῇ δὲ ὁ ἰσοδύναμος τῷ Πλού-

Ἰαχχος λοιπὸν εἶνε καὶ ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ ὁ δαδουχὼν νεανίσκος, ἀλλ' ὑποδεέστερος τὴν ὑπόστασιν ἢ ἐν τῷ ἡμέτερῳ πίνακι¹.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ παρίστανται ὁμοῦ ὁ Διόνυσος καὶ ὁ ἡμέτερος μετὰ τῆς ποικίλης στολῆς νεανίσκος ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1443 ἐκ Κρήτης προερχομένη ὑδρίᾳ τοῦ ἡμετέρου Ἐθνικοῦ μουσείου, ἧς τὴν παράστασιν περιέγραψα διὰ βραχείων ἐν τῷ ἔτι ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὕρισκόμενῳ τεύχει τῶν Monuments Piot (πρὸβλ. καὶ Furtwängler, Meisterwerke σελ. 565 ὑποσημ. 2, 3). Ὁ μὲν Διόνυσος κἀθῆται πρὸς δεξιὰν τῶν ἐλευσινίων θεαινῶν ἰσοτίμως παρεδρεύων αὐταῖς καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ ὑπάρχει ὁ ὀμφαλός, ὁ δὲ ἡμέτερος νεανίσκος τὴν αὐτὴν φέρων ὡς ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ στολὴν, ἀλλ' ἀντὶ δάδων κρατῶν σκηπτρον ἵσταται ὀπισθεν τῆς Δήμητρος συνεσταλμένος ὡς πρόσωπον ὅλως ἑυτερεῦον². Ἡ τὸ ἱμάτιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀναβεβλημένη γυναικεία μορφή ἧτις ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ παρίσταται καθήμενη παρὰ τὸν Ἰαχχον, ὁμοίως δέ, ὡς μοι φαίνεται, νομίζεται ὡς Ἀφροδίτη³ κἀθῆται ὀπισθεν τοῦ Διονύσου. Τὸ ἱμάτιον εὐτερεῦον καὶ κρατῶν σκῆπτρον καὶ κλάδον μύρτου καὶ μύστινον ὡς αὐτῶν φορῶν στέφανον ἀναμένει τοὺς ἐρχομένους, ἵνα ὑποδεῇ αὐτοὺς καὶ ξενίσῃ ἐν τοῖς υποχθονίοις αὐτοῦ δώματι (πρὸβλ. Orsi Ἰγν. XVIII, 12). Σημειωτέον δ' ὅτι ἱεραρχομένης τῆς καθόλου τῆς Κόρης ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις ἑλατρεύετο καὶ ὁ Εὐδουλεύς. Ὁ Stephani (Annali dell' Inst. 1860 σελ. 311) ὁ Gerhard (Ges. Akad. Abh. 2 σελ. 423 Anm. 276) καὶ ἄλλοι νομίζουσι τοῦτον ὡς Ἀπόλλωνα, ὁ δὲ Förster (Raub und Rückkehr der Perseph. σελ. 245) Ἐρμῆν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀπόλλων δὲν ἔχει θέσιν ἐν τῇ παρασταμένῃ σκηνῇ, εἰς δὲ τὸν Ἐρμῆν εἶνε ἀνάρμοστον τὸ σχῆμα. Ὁ ἐν ἐτέρῳ ὅμως ἀμφορεῖ (Overbeck Kunstmyth. Atlas XVII, 26) νεανίας ὁ ἐπὶ τοῦ πρέμνου στηριζόμενος καὶ τὸν πέτασον φορῶν, φαίνεται ὅτι πράγματι εἶνε ὁ Ἐρμῆς, ὡς νομίζουσιν αὐτὸν ὁ Förster (σελ. 242) καὶ ὁ Overbeck (III σελ. 604). Ὁμοίος διχασμὸς Ἰαχχοῦ καὶ Διονύσου ὑπάρχει ἐν ἀγγειογραφίᾳ, ἐν ᾗ ὁ Furtwängler (Jahrbuch d. d. arch. Inst. VI σελ. 120 ἐξ.) ὁρθῶς φαίνεται ὅτι εὕρισκει γέννησιν Ἰαχχοῦ, ὁ Διόνυσος παρίσταται κατ' αὐτὴν μετὰ Σίληνοῦ καὶ Νύμφης. Περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰαχχοῦ ἴδε καὶ Robert, Arch. Märchen σελ. 181 ἐξ.

¹ Περὶ τοῦ ἐτέρου δαδουχοῦντος νεανίσκου τῆς Κυμαίας ὑδρίας τοῦ μετὰ τὸν Τριπτόλεμον ὡς καὶ περὶ τῆς μετ' αὐτὸν γυναικείας μορφῆς δὲν δύναμαι νὰ εἰπω τι θετικόν. Πιθανόν πως μοι φαίνεται ὅτι εἶνε Εὐμοίλος κρατῶν δάδα ὡς ἱεροφάντης καὶ φορῶν ἐνδρομίδα ὡς Θρᾷξ, ἡ δὲ παρ' αὐτὸν γυνὴ Ἐλευσίς, ὡς φρονεῖ καὶ ὁ Heydemann (ἐν. ἀνωτ. σελ. 15).

² Σημειωτέον ὅτι οὗτος ἔχει βραχεῖαν κόμην, ὥστε ἐπλανήθη ὁ Rubensohn (Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XXIV σελ. 58) ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ μακρὰ κόμη εἶνε ἀπαραίτητος τῷ Εὐδουλεῖ, ὑπὸ τοῦτο τὸ σχῆμα μόνον παρισταμένῳ.

³ Strube σελ. 36. Overbeck, Kunstmyth. III σελ. 677. Ὁμοίως

σκήπτρον δὲ, ὅπερ φέρει ἐν τῇ ὑδρίᾳ ταύτῃ ὁ νεανίσκος ἀντὶ τῶν δάδων, δὲν ἀρμόζει τῷ Ἰακχῷ, ἀλλὰ τῷ Εὐβουλεῖ, ὅστις πρὸς τὸν Δία σχετίζεται κατ' ἐξοχὴν ἐν ταῖς παραδόσεσι τῶν ἀρχαίων. Τοῦτων ἕνεκα πιστεύω ὅτι ἐν τῇ παραστάσει ταύτῃ ὁ Ἰακχος ἐλλείπει, ὡς ἐν τῷ ἀγγεῖῳ Castellani, ὁ δὲ τὰς ἐνδρομίδας φορῶν καὶ τὸ σκήπτρον ἔχων νεανίας εἶνε Εὐβουλεύς, ὅστις οὕτω μετὰ τοῦ σκήπτρου παρίσταται συμφωνότερον πρὸς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἢ ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου· ἐπὶ δὲ συμφωνότερος πρὸς αὐτὰς ἢ ἡτο ἂν παρίστατο πρεσβυτικός, ὅπως ὑπέδειξεν ὁ Kern (Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XVI σελ. 20 ἐξ.).

Ἡδὴ ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις φαίνεται ὅτι διτταὶ περὶ τῆς γενέσεως τῶν ὄντων θεωρίαι, ἡ μὲν ἀποβλέπουσα εἰς τὴν λεληθότως ἐνεργούσαν γενετήσιον δύναμιν τῆς φύσεως, ἡ δὲ εἰς τὴν μετὰ σοφίας δημιουργίαν τῶν ὄντων ἐπήνεγκον τὸν διχασμὸν τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ, ὅστις καὶ ἔπειτα ἐξηκολούθησεν ὑπάρχων ἀρανῆς ὢν ἐν Ἐλευσίνι καὶ ἀνώνυμος, ἀπλῶς θεὸς μόνον ἀποκαλούμενος. Ἡ μὲν τῶν ἐξ αὐτοῦ παραχθεισῶν θεοτήτων εἶνε μυστηριώδης, πλήρης ἐμψύρου σφρίγγου καὶ μετ' ἀκατασχέτου συνάψεως ἐμπανίζομένη, ὅθεν καὶ νεαρὰ τὴν μορφήν (ὁ Χθόνιος Διόνυσος), ἡ δὲ προνοητικὴ μετὰ σοφίας ἅμα καὶ ἀμετατρέπτου κανονικότητος τοὺς νόμους τῆς ζωτικῆς φύσεως ἐπιβάλλουσα καὶ κατὰ ταῦτα πρεσβυτικὴ (Χθόνιος Ζεὺς). Βραδύτερον οἱ δύο οὗτοι θεοὶ εἰς κύκλους ἄλλων μυθολογικῶν παραδόσεων περιληφθέντες (ὁ μὲν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ δὲ τοῦ Θηβαίου Διονύσου) ἀπηλλοτριώθησαν πρὸς τὰς περὶ τῶν χθονίων θεῶν δοξασίας, προῆλθον δὲ νέοι θεοὶ ὑποκαθιστῶντες ἐκείνους ἐν ταῖς περὶ τῶν

χθονίων θεῶν παραδόσεσιν, ἤτοι ἐκ μὲν τοῦ χθονίου Διονύσου ὁ Ἰακχος, ἐκ δὲ τοῦ χθονίου Διός ὁ Εὐβουλεύς¹ καὶ ὁ Πλούτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀρχικὴ θεωρία ἡ προξενήσασα τὸν διχασμὸν τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ εὐκόλως ἐλησμονεῖτο ἢ παρεβλέπετο, φυσικὸν ἦτο νὰ προκύψῃ σύγχυσις τῶν ἐκ τοῦ διχασμοῦ παραχθεισῶν νέων θεοτήτων πρὸς τὸν ἀρχικὸν γεννήτορα, ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλας. Διὰ ταῦτα ἐν ταῖς παραδόσεσιν ὅ,τε Ἰακχος καὶ ὁ Εὐβουλεύς συγχέονται ἀμφοτέρω καὶ πρὸς τὸν Δία (Ἀθην) καὶ πρὸς τὸν Διόνυσον καὶ θεωροῦνται ἐπίσης ἀμφοτέρω ὅτε μὲν σύζυγοι τῆς θηλείας χθονίας θεότητος καὶ γεννήτορες, ὅτε δὲ τέκνα τοῦ Διός ἢ τοῦ Διονύσου. Τὸ αὐτὸ πιστεύω ὅτι συνέβη καὶ ἐν ταῖς παραστάσεσι τῶν μνημείων τῆς τέχνης· ὁ μὲν Εὐβουλεύς πρεσβυτικός παριστάμενος τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ ὁμοιάζων τῷ Διὶ καὶ τῷ Πλούτωνι προσέλαβε κατὰ πρῶτον μὲν τὸ νεανικὸν τῆς μορφῆς καὶ τὴν θρακικὴν στολὴν τοῦ Διονύσου², διετηρήσεν ὅμως τὸ σκήπτρον τοῦ Διός (ὑδρία τοῦ Ἐθν. Μουσείου), εἶτα δὲ παραλαβὼν καὶ τὰς δᾶδας ἐξωμοιώθη τελείως πρὸς τὸν Ἰακχον (ἀνάγλυφον Λακρατείδου)· ὁ Ἰακχος δ' ὅ,τ' ἐπέρου προσέλαβε τὴν μακρὰν κόμην καὶ τὴν σκυθρωπότητα τοῦ Εὐβουλεύς (Κυμαία ὑδρία)³. Ἐξ ἄλλου ἐπειδὴ ὁ Ἰακχος κατέλαβεν ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ μετὰ τῆς Δημήτρος καὶ τῆς Κόρης τὴν κυρίαρχον θέσιν, ἣν τὸ πρῶτον κατεῖχεν ὁ πανάρχαιος χθόνιος θεός, ὁ

¹ Τὸ ὄνομα παρηρμηνεύθη ἐν τε τῇ ἀρχαιοτάτῃ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις νομισθὲν ὅτι σημαίνει τὸν ἀγαθὸν συμβουλευόντα (bon-consilii praestitem, Macroh. Sat. I. 18, 17), ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ὅλως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν ἀρχαιότερον τύπον Βουλεύς. Εἰς ἐμὲ φαίνεται πιθανώτερον ὅτι τὸ ὄνομα δηλοῖ τὸν θεὸν τὸν προνοοῦντα περὶ τῶν μελλόντων καὶ ἀμετατρέπτως προαποφασίζοντα τὴν ἔκβασιν αὐτῶν, τὸν διοικοῦντα τὴν εἰμαρμένην. Ὁ τύπος Εὐβουλεύς ἐσηματίσθη ἐκ τοῦ Βουλεύς ὕστερον κατ' εὐφημισμὸν. Ἐκ τούτων οὐδαμῶς εἶνε ἀναγκαῖον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦτο θεὸς μαντικός, ὡς νομίζει ὁ Rohde (Psyche² I σελ. 207, 2), καίτοι ἡ μαντικὴ οὐδαμῶς εἶνε ἀνάρμοςτος τοιοῦτω θεῷ.

² Περὶ τῆς στολῆς ταύτης ἴδε Hartwig, Bendis σελ. 7 ἐξ. Μετὰ τοῦ δερματίνου ἐπιβλήματος τῆς θρακικῆς στολῆς παρίσταται ὁ Ἰακχος μόνον ἐν τεμαχίῳ ἀναγλύφῳ ἐκδεδομένῳ ὑπὸ Kern (Mittheil. Athen. XVII σελ. 127 fig. 2). Ἡ ὁμοιότης τῆς στολῆς τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου πρὸς τὴν τῶν δραματικῶν ὑποκριτῶν, ἣν ἐξαίρει ὁ Strube (σελ. 45) παρελήφθη πιθανώτατα καὶ αὐτὴ ἐκ τῶν Διονυσιακῶν πομπῶν. Ὡσαύτως καὶ τὰ ἐπιθέτα μιτρηφόρος καὶ θυρσοτινάκτης (Ὁρφ. Ὑμν. V, 4) μετεδόθησαν ἀπὸ τοῦ Διονύσου εἰς τὸν Εὐβουλέα.

³ Ἴσως καὶ τοῦ Θηβαίου Διονύσου ἡ παγωνοφόρος μορφή ἐντεῦθεν ἔχει τὴν προέλευσιν.

τατα παρίσταται ἡ Ἀφροδίτῃ ἐν ἀναγλύφῳ ἐκδεδομένῳ ὑπὸ Collignon ἐν Monuments Grecs publiés par l'association pour l'encouragement des ét. Gr. N° 10 (1881) pl. I. Ἡ στάσις αὕτη εἶνε χαρακτηριστικὴ τῶν χθονίων θεαινῶν, ὁ δὲ Collignon (σελ. 6) ἀντιλέγων δὲν παρετήρησεν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ παρατιθέμενα παραδείγματα εἶνε προσωποποιήσεις πόλεων, αἵτινες παρίστανται ὑπὸ τὸν τύπον χθονίων θεαινῶν. Ὁ Ἰακχος παρὰ τὴν Ἀφροδίτην ἰστάμενος ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ νομίζω ὅτι ἀναπληροῖ τὸν κατὰ τοὺς ὀρφικούς Ἔρωτα, τὸν ἱεροφάντην μυστηρίων καὶ λαμπρῷ φωτὶ τὴν ἀμυρανὴν νύκτα πεύσσοντα (Δουκιαν. Ἔρωτ. 32. Roscher Mythol. Lex. ἐν λ. Eros σελ. 1344). Γνωστόν δὲ ὅτι ὑπὸ τὴν συνήθη μορφήν συχνάκις παρίσταται ὁ Ἔρως μετὰ τῆς Ἀφροδίτης ἐν τοῖς ἐλευσινιακοῖς μνημείοις (Πρόλ. Overbeck, Kunstmyth. III σελ. 561). Περὶ τῆς καταχθονίας Ἀφροδίτης πρόβλ. καὶ τὰ ὑπὸ H. von Prott ἐν Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XXIV σελ. 258-261 γεγραμμένα.

Εὐβουλεύς δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἐν τῇ μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης λατρείᾳ ἐν τῇ αὐτῇ περιωπῇ¹. ὅθεν ὑποβιβασθεὶς εἰς ἀπλοὺν ἥρωα μάρτυν τῆς ἀρπαγῆς τῆς Κόρης μετέπεσεν εἰς συβώτην ἕνεκα τῆς παραδεδομένης λατρείας τοῦ χθονίου Διός, καθ' ἣν ἐθύνοντο αὐτῷ χοῖροι². Καίπερ ὅμως εἰς τοιαύτην ὑποδεστέραν ὑποβιβασθεὶς τάξις ὁ Εὐβουλεύς κατέχει ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ τὴν προσήκουσαν θέσιν παρὰ τῇ Ἀθηνᾷ, ἣτις μοι φαίνεται ὅτι δὲν παρίσταται ἀπλῶς ὡς ἀττική θεότης, ὅπως κοινῶς νομίζεται, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἀντίστοιχος τῷ χθονίῳ Διὶ (Εὐβουλεῖ) θήλεια θεότης, ὅπως καὶ ἐλατρεύετο ἐν Κορωνεῖᾳ τῆς Βοιωτίας (Στράβ. IX, 29· πρβλ. Πausan. IX, 34, 2). Μόνον ἐν τῷ ὑπὸ Lovatelli ἐν *Bullettino della comm. arch. comunale VII* πίν. I-III ἐκδεδομένῳ ἀναγλύφῳ ὁ τοιοῦτος Εὐβουλεύς παρίσταται ὡς ἀπλοῦς θεράπων ἐν τῇ ἱεροτελεσίᾳ. Κατὰ τινὰ ὀρφικὴν παράδοσιν ὅμως ἄρχων τοῦ Ἄδου καὶ ἐπομένως ἰσότημος ταῖς μεγάλας Ἐλευσινίαις θεαῖς εἶνε ὁ Ἰαχχος, ἀλλ' ὁ Εὐβουλεύς (Ὀρφ. Ὑμν. XVIII, 12), ὥστε ἐν τῇ παραδόσει ταύτῃ δὲν ὑπῆρχε θέσις θεοῦ διὰ τὸν Ἰαχχον, ὡς δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἑτέρᾳ διὰ τὸν Εὐβουλέα κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰαχχος κατὰ τὴν ὀρφικὴν παράδοσιν ταύτην (Κλήμ. Ἀλ. Προτρ. 21, Roscher Mythol. Lex. II, 1 σελ. 2) δὲν εἶνε θεὸς ἐπίσημος, ἀλλὰ παιδικὸς δαίμων μάρτυς τῆς ἀσχημοσύνης τῆς Βαυβοῦς. Ὁ οὕτως ὑποβιβασθεὶς Ἰαχχος εἶνε ἀντίστοιχος πρὸς τὸν συβώτην Εὐβουλέα. Ὅσοι λοιπὸν ἐδέχοντο ὡς θεὸν ἰσότημον τῇ Δήμητρὶ καὶ τῇ Κόρῃ τὸν Εὐβουλέα, ἐνόμιζον τὸν Ἰαχχον ἀπλοὺν παιδικὸν δαίμονα, καὶ τάνάπαλιν ὅσοι ἀπένεμον τὴν θεότητα τῷ Ἰαχχῷ, ἐνόμιζον τὸν Εὐβουλέα συβώτην. Μόνος ὁ ποιήσας τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Λακρατείδου φαίνεται ὅτι συνεδύασεν ἀμφοτέρας τὰς παραδόσεις καὶ παρέστησεν ἰσότημους τὸν τε Εὐβουλέα καὶ τὸν Ἰαχχον, ἀλλ' ἔταξεν ἐκάτερον ἐν ἰδίῳ ὁμίλῳ θεοτήτων, ἥτοι τὸν μὲν Εὐβουλέα μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς θεᾶς, τὸν δὲ Ἰαχχον μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης, κατὰ

¹ Διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου ὁ Εὐβουλεύς παρίσταται μὲν ὡς θεός, ἀλλ' εἶνε ἀπομεμακρυσμένος τῶν περὶ τὴν Δήμητρα θεοτήτων.

² Kern ἐν *Mitth. Athen* XVI σελ. 16.

δηλον οὕτω ποιῶν τὸ ἀσυμβίβαστον τῆς ἰσοτιμίας αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ θεολογικῷ συστήματι. Ἰαχχον δὲ ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου νομίζω τὸν ὀπισθεν τῆς Δήμητρος ἰστάμενον παῖδα, ὅστις κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ θαλλοὺς μύρτου (ὅχι στάχυν, ὡς ἐνόμισεν ὁ Heberdey σελ. 112). Εἰκάζω δὲ τοῦτο διὰ τε τὸ προστεθειμένον χαρακτηριστικώτατον ἐκεῖνο σύμβολον, ἥτοι τὴν μύρτον, καὶ διότι τὰ σωζόμενα λείψανα τῆς δεξιᾶς χειρὸς τῆς ὀπισθεν τοῦ παιδὸς τούτου γυναικειᾶς μορφῆς δηλοῦσι σαφῶς ὅτι αὕτη ἐνεκαλύπτετο διὰ τοῦ ἱματίου, ὅπως ἡ ἀκροτάτη πρὸς δεξιάν μορφή τῆς Κυμαίας ὑδρίας, καὶ ἡ παρὰ τὸν Διόνυσον γυναικειᾶ μορφή τῆς ὑπ' ἀριθ. 1443 ὑδρίας τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Καὶ ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου λοιπὸν ὁ Ἰαχχος παρίσταται ὁμοῦ μετὰ τῆς χθονίας Ἀφροδίτης, ὅπως ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ. Ἐκ τούτου πάλιν νομίζω ὅτι ἀντιστρόφως ἀποδεικνύεται ὅτι ὀρθῶς ἐνομίσθη ὡς Ἰαχχος ὁ τὰς δύο δάδας κρατῶν νεανίσκος τῆς Κυμαίας ὑδρίας, διότι ὑποτιθεμένου ὅτι τὰ εἰρημένα δύο ἀκρότατα πρόσωπα τοῦ Λακρατείδου ἀναγλύφου εἶνε τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ δύο πρὸς δεξιάν ἀκρότατα πρόσωπα τῆς Κυμαίας ὑδρίας, ἐπειδὴ ὁ παῖς τοῦ ἀναγλύφου δὲν δύναται νὰ εἶνε Εὐβουλεύς, ἐξ ἀπάντος δὲ εἶνε Ἰαχχος κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ ἀντίστοιχος μορφή τῆς Κυμαίας ὑδρίας Εὐβουλεύς τοῦ Λακρατείδου δὲν δύναται νὰ εἶνε, ἀλλὰ βεβαίως Ἰαχχος, ὡς ἡ ὁμοία αὐτῷ μορφή τοῦ ἡμετέρου πίνακος. Προσεπιμαρτυρεῖ δὲ ταῦτα καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 1341 σκύφος τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου (πρβλ. Furtwängler ἐν. ἀν.), ἐν ᾧ ὁ Ἰαχχος παριστάμενος μετὰ δύο δάδων καὶ ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα, ὡς ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ, φέρει προσέτι ἐν τῇ ζώνῃ θαλλοὺς μύρτου, τὸ δ' ἀπρόσφορον τῆς θέσεως, ἐν ᾧ οἱ θαλλοὶ εἶνε προστεθειμένοι, ἀποδεικνύει νομίζω ὅτι ὁ ἀγγειογράφος ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς προσθήκης αὐτῶν ὡς συμβόλου διαστέλλοντος τὸν Ἰαχχον ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα ἐνίοτε παρισταμένου Εὐβουλέως.

Αἱ λοιπαὶ μορφαὶ τοῦ πίνακος στεροῦνται ἰδίων διακριτικῶν χαρακτηριστικῶν, ὥστε ἀδύνατον φαίνεται νὰ ὀρισθῇ μετὰ τίνος βεβαιότητος τίνα πρό-

σωπα παριστῶσιν. Οἱ ὑπὸ τριῶν γυναικείων μορφῶν φερόμενοι μυστικοὶ κρατῆρες δηλοῦσιν ἀπλῶς μύησιν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, δὲν δύνανται δὲ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χαρακτηρίζοντες ὠρισμένα πρόσωπα. Ἐπειδὴ δὲ μόνον γυναῖκες καὶ δὴ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κομίζουσι τοὺς κρατῆρας, ἡ δὲ προεξάρχουσα αὐτῶν ἡ καὶ σεμνοτέραν περιβολὴν φοροῦσα¹ ἤτοι ἡ κρατοῦσα τὰς δᾶδας δὲν φέρει κρατῆρα, νομίζω ὅτι ἡ τοιαύτη κρατηροφορία τὸ κατ' ἀρχὰς ἦτο λειτουργία ὑπηρετικὴ εἰς γυναῖκας καὶ δὴ τὰς κατωτέρας τὴν τάξιν προσήκουσα, ἄλλοτρια δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν δεσποινῶν. Δηλαδή οἱ τὸν μυστικὸν κυκεῶνα ἐμπεριέχοντες κρατῆρες μετεκομίζοντο εἰς τὴν τελετὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὑπὸ γυναικῶν ὅπως τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῶν κρηνῶν ἐν ταῖς ὑδρίαις, βραδύτερον δὲ μόνον ἡ τοιαύτη λειτουργία μετέπεσεν εἰς ἀπλὴν τελετουργικὴν πρᾶξιν, οἶαν παριστᾷ αὐτὴν καὶ ὁ ἡμέτερος πίναξ, ὡς δηλοῖ ἡ μικρότης τῶν κρατήρων καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐπιβεβλημένη πρόσδεσις αὐτῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δι' ἱμάντων ἢ μηρίνων. Ἐὰν ταῦτα ἔχουσιν ὁρθῶς, αἱ κερνοφοροῦσαι γυναῖκες πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὑπὸ δεέστεραι τῆς μὴ κερνοφορούσης γυναικείας μορφῆς τῆς κρατοῦσης τὰς δᾶδας, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀνδρικοὶ μορφαὶ ὡς κατέχουσαι ὅλως δευτερεύουσιν θέσιν ἐν τῇ παραστάσει. Τούτων ἕνεκα φρονῶ ὅτι ἡ μὲν τὰς δᾶδας φέρουσα γυνὴ εἶνε θεὰ καὶ δὴ ἡ Ἐκάτη ὡς πρόσπολος καὶ ὁπάων τῶν Ἐλευσινίων θεαινῶν κατὰ τὸν Ὀμηρικὸν εἰς Δήμητρα ὕμνον (στίχ. 440) παρισταμένη². πᾶσαι δ' αἱ ἄλλαι μορφαὶ παριστῶσι θνητούς, ἀλλ' ἀναμφιβόλως εἰς τὸν μυθικὸν κόσμον ἀνήκοντας, ὅχι κοινούς μύστας. Αἱ ἐν ταῖς γωνίαις τοῦ ἀετώματος δύο νεανικαὶ μορφαὶ δύνανται ἴσως μᾶλλον νὰ παριστῶσι τοπικούς τινας δαίμονας, οἷον τοὺς ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ ῥέοντας δύο ποταμούς, κατὰ τὴν γνωστὴν συνήθειαν τῶν ἐν τοῖς ἀετώμασι συνταγμάτων. Μετὰ τινος πιθανότητος μόνον δύνανται νὰ ῥηθῇ ὅτι αἱ τρεῖς ἀριστερόθεν τῆς Ἐκάτης μορφαὶ εἶνε ὁ Κελεός, ὁ Δημοφῶν καὶ ἡ Μετά-

¹ Παρατηρητέον ὡσαύτως ὅτι μόνη αὕτη φέρει ἐν τῇ κεφαλῇ στεφάνην ὡς αἱ μεγάλαι θεαί.

² Μετὰ μόνων τῶν δᾶδων ἄνευ ἄλλου τινὸς διακριτικοῦ παρίσταται ἡ Ἐκάτη δι' ἐπιγραφῆς ἀσφαλῶς δεδηλωμένη ὡσαύτως ἐν τῷ ἰταλιωτικῷ κρατῆρι τῷ ὑπὸ Brunn, Supplement zu den Studien über den Bilderkreis von Eleusis πίν. III ἐκδομένῳ.

νειρα. Εἰκάζω δὲ τοῦτο ἐπειδὴ εἶνε φανερόν ὅτι ἡ ἀριστερόθεν τῆς Ἐκάτης γυνὴ σπεύδει νὰ προσφέρῃ τι διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῇ Δήμητρι, αὕτη δὲ τείνει τὴν δεξιάν, ἵνα λάβῃ τὸ προσφερόμενον. Ὁ ἡμέτερος πινακογράφος συμπτύξας ἐν στενῷ χώρῳ τὴν παράστασιν ἐκτενεστέρας εἰκόνας ὑπέπεσε κατὰ τὰ ἀνωτέρω (σελ. 7) εἰρημένα ἕνεκα ἀδεξιότητος εἰς τὸ σφάλμα νὰ ἀποκρύψῃ ὀπισθεν τοῦ σώματος τῆς Ἐκάτης τὸ ἄκρον τῆς χειρὸς καὶ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς ἀριστερόθεν τῆς Ἐκάτης γυναικός, ὥστε δὲν εἶνε σαφές τί αὕτη κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ παῖς ὀπισθεν προτείνει διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς οἶνοχόην, πιστεύω ὅτι ἡ πρὸ αὐτοῦ γυνὴ ἐκράτει φιάλην, ἵνα προσφέρῃ τὸ πόμα τῇ Δήμητρι δεξιουμένη αὐτὴν¹, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Κόρη κρατοῦσα καὶ αὕτη φιάλην ἀναμένει νὰ δεχθῇ τὸ πόμα κατόπιν. Ἡ τοιαύτη δεξιῶσις ἀρμόζει μάλιστα τῇ συζύγῳ τοῦ τῆς Ἐλευσίνος ἀνακτος· ἐὰν δ' αὕτη ἡ γυνὴ ὑποτεθῇ ὡς ἡ Μετάνειρα, βεβαίως οἱ κατόπιν αὐτῆς εἶνε ὁ Δημοφῶν καὶ ὁ Κελεός, ἐκτὸς ἂν προτιμᾷ τις νὰ δεχθῇ ὡς υἱὸν τοῦ Κελεοῦ καὶ τῆς Μετάνειρας τὸν Τριπτόλεμον ἀντὶ τοῦ Δημοφῶντος². Ἄνευ τινὸς βεβαιότητος, ἀλλ' ὅμως συμφῶνως πρὸς τε τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα περὶ τῶν ἄλλων προσώπων καὶ πρὸς ἄλλας ἐλευσινιακὰς παραστάσεις δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν καὶ περὶ τῶν ὑπολειπομένων προσώπων ὀρίζοντες τὸν ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τῶν μορφῶν πωγωνοφόρον ὡς Εὐμολπον, τὴν παρ' αὐτὸν γυναῖκα ὡς θυγατέρα τοῦ Κελεοῦ, τὸν ἐν τῷ ἀετώματι πωγωνοφόρον ὡς Ἴπποθῶντα, καὶ τὰς ἐν τῷ ἀετώματι γυναῖκας εἴτε καὶ αὐτὰς ὡς θυγατέρας τοῦ Κελεοῦ εἴτε ὡς ἐπιχωρίους νύμφας, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Ὁ Εὐμολπος ἰδρυτὴς τῶν μυστηρίων νομιζόμενος³ καὶ γενάρχης ὢν τῶν Εὐμολπιδῶν

¹ Ἀληθῶς αἱ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ χρώματος τῆς χειρὸς τῆς Μετάνειρας γραμμαὶ δὲν φαίνονται ἀρμόζουσαι εἰς σχῆμα φιάλης, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει πολλὴν σημασίαν προκειμένου περὶ εἰκόνας ὅχι μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐξεργασμένης. Τὸ πρῶτον ὑπώπτουσα μὴ ἡ γυνὴ παραλαμβάνει παρὰ τῆς Δήμητρος στάχυς, ὧν τὸ σχῆμα φαίνεται μᾶλλον ἀρμόζον πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ πίνακος γραμμάς, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην δὲν συμβιβάζεται οὔτε ἡ οἶνοχόη τοῦ παιδός, οὔτε ἡ λίαν ταπεινὴ θέσις τῆς προτεταμένης χειρὸς τῆς Δήμητρος. Καὶ ἂν ὅμως ᾔθελεν ὑποτεθῇ ὅτι εἶνε ὁρθὴ ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις, πάλιν ἡ γυνὴ θὰ ἦτο ἡ Μετάνειρα.

² Ὁμοίως δεξιούται τὸν Πλούτωνα καὶ τὴν Κόρην ὁ Εὐδουλεύς ἐν τῷ ἀμφορεῖ Fittipaldi κατὰ τὰ ἀνωτέρω (σελ. 29 ὑπόσημ. 3) εἰρημένα, ὡς οἰκοδεσπότης τῶν καταχθονίων δωματίων.

³ Μαρτυρίας ἴδε παρὰ Roscher, Mythol. Lex. ἐν λ. Eumolpos σελ. 1403.

δὲν εἶνε σπάνιος ἐν τοῖς μνημείοις τοῦ Ἐλευσινιακοῦ κύκλου (Élite cer. III 62· πρβλ. Brunn, Supplement zu den Studien κτλ. σελ. 8), ἀρμόζει δὲ κάλλιστα καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι. Ἡ ἀπλουστάτη αὐτοῦ περιβολὴ καὶ τὸ λαγωδόλον, ὅπερ κρατεῖ, χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν ὡς ποιμένα κατὰ τὴν παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ (Προτρ. II 20) παράδοσιν¹. Ὁμοίως ἀρμόζει νὰ ἔχῃ θέσιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ὁ Ἱπποθῶν, ὁ ἐπώνυμος τῆς Ἱπποθωοντίδος φυλῆς, εἰς ἣν ἀνήκε καὶ ἡ Ἐλευσίς, νομίζω δ' ὅτι παρίσταται ἐν τῷ ἀετώματι ὡς ἐπιχώριος ἥρως κρατῶν τὴν οἰνοχόην, ἵνα δεξιωθῇ καὶ αὐτὸς τὰς νεωστὶ ἐγκαθιδρυθείσας ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ θεάς, ὡς δεξιούται αὐτὰς καὶ ἡ Μετάνειρα. Θυγατέρες τοῦ Κελεοῦ ἀναφέρονται ἡ μία μόνον (Ovid. Fast. IV 510 καὶ 543) ἡ τέσσαρες (Ὁμηρ. Ὑμν. εἰς Δημ. 107 ἐξ. πρβλ. Roscher, Mythol. Lex. II, 1 σελ. 1027), ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι αἱ ὑπολειπόμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ εἶνε τρεῖς, ἡ δὲ ἐν τῷ ἀετώματι θέσις ἀρμόζει μᾶλλον τοῖς ἐπιχωρίοις δαίμοσι, πιθανώτερον μοι φαίνεται ὅτι θυγάτηρ τοῦ Κελεοῦ εἶνε μόνον ἡ παρὰ τὸν Εὐρύλοπον, αἱ δ' ἐν τῷ ἀετώματι ὅτι εἶνε ἐπιχώριοι νύμφαι.

Ἐξεταστέον ἤδη ἐπὶ τίνι αἰτίᾳ τὰ προειρημένα μυθικὰ πρόσωπα ποιοῦνται τὴν πρόσδοον ταῖς μεγάλαις Ἐλευσινίαις θεαῖς. Πρόδηλον φαίνεται ὅτι αἱ μεγάλαι θεαὶ παρίστανται ἤδη μονίμως ἐγκαθιδρυμέναι ἐν Ἐλευσίνι, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ ἑδρα τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ, ᾧ κυρίως ἀνήκει ὁ ὀμφαλός². Ὁ ὑποκαθιστῶν τὸν θεὸν ἐκεῖνον Ἰακχος ὡς θεράπων τῶν μεγάλων θεῶν παριστάμενος καὶ λατρείαν προσφέρων παραχωρεῖ αὐταῖς τὴν κυρίαρχον ἐν τῷ παναρχαίῳ ἱερῷ θέσιν. Ἡ Περσεφόνη δὲν παρίσταται ὅπως ἐν ἄλλοις ἐλευσινιακοῖς μνημείοις ὡς θυγάτηρ ὑποδεεστέραν θέσιν κατέχουσα τῆς μητρὸς, ἀλλ' ὡς δέσποινα καὶ αὐτὴ ἰσοτίμως παρεδρεύουσα τῇ Δήμητρι καὶ ἐξ ἴσου κυριαρχοῦσα τῆς ἱερᾶς ἐλευσινιακῆς ἑδρας· ὅθεν κρατεῖ καὶ αὐτὴ

¹ Ὅτι τὸ λαγωδόλον ἔφερον οἱ ποιμένες φαίνεται ἐκ τοῦ Θεοκρίτου IV 49. VII 128.

² Ἐν τῇ παρὰ Lenormant et De Witte, Élite de mon. cer. III πίν. LVII ἀγγειογραφίᾳ τὴν θέσιν τοῦ ἐν Ἐλευσίνι ἱεροῦ δηλοῖ ὁ ἰσοδύναμος τῷ ὀμφαλῷ τρίπους. Ἐν δὲ τῷ ἀνωτέρῳ σελ. 17 μνημονευθέντι ἀναγλύφῳ τῆς ἐν Νεαπόλει ὀστεοδόχου κάλπης ὁ βωμός, ἐφ' οὗ θύεται ὁ χοῖρος, ἔχει σχῆμα ὀμφαλοῦ τὴν ἐν Ἐλευσίνι ἑδραν τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ δηλῶν προφανῶς καὶ αὐτός.

σκηπτρον ὡς ἡ Δημήτηρ¹. Ἡ προσφορὰ ὁμως τοῦ πόματος εἰς αὐτὰς ὑπὸ τῆς Μετάνειρας δηλοῖ, ὡς ἐλέγχθη ἤδη, ὅτι αὐταὶ μὲν μόλις πρὸ μικροῦ ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἐλευσίνι, ἡ δὲ τὸ πόμα προσφέρουσα ὑπῆρχεν ἤδη πρότερον αὐτόθι ἐγκατακημένη. Οἱ δὲ κέρνοι, οἱ αὐλοί, τὰ στεφανώματα καὶ τὰ ἐν τῷ θριγκῷ τοῦ πίνακος ὁμοιώματα τῆς σελήνης περὶ τὴν φάσιν τῆς πανσελήνου εὐρισκομένης δηλοῦσι τὴν ἐορτὴν τῶν μεγάλων μυστηρίων (σελ. 23). Ἐκ τούτων πάντων εὐκολον εἶνε νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἡμέτερος πίναξ παριστᾷ τὴν ἐν τῷ Ὀμηρικῷ εἰς Δήμητρα ὕμνῳ στίχ. 384 ἕως 482 περιγραφομένην σκηνήν, ἥτοι τὴν μετὰ τῆς Δήμητρος συνάντησιν τῆς ἐκ τοῦ Ἄδου ἀνελθοῦσης Κόρης νηοῦ προπάρουθε θυώδεος καὶ τὴν κατόπιν ἱδρυσιν τῶν μεγάλων μυστηρίων, καίτοι δὲν εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ εἶχεν ὁ κεραμογράφος ὑπ' ὅσιν αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ ὕμνου, γινώσκων ἄλλοθεν τὴν αὐτὴν παράδοσιν. Ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος, ἡ μᾶλλον ὁ γράψας τὸ ἀρχετύπον αὐτοῦ, συνέπτυξε τὴν διεξοδικὴν περιγραφήν τοῦ ποιητοῦ εἰς ἐνιαίαν σκηνὴν παριστῶσαν ταυτοχρόνως ἀμφοτέρω τὰ γεγονότα, τὴν συνάντησιν τῆς Κόρης μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τὴν ἱδρυσιν τῶν μυστηρίων, ὅθεν ἡ κατὰ τὴν ἐν τῷ ποιητῇ κατὰ πάντα, διότι παρέλιπε τὴν καθόδον τῆς Πέας, ἵνα ἐπαναγάγῃ τὴν Δήμητρα εἰς τὸν Ὀλύμπον², καὶ ὡς δευτερεύοντα πρόσωπα ἐξέλεξεν ἐν μέρει ἄλλα ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀναφερόμενα, προτιμήσας ἄλλας μικρὸν παραλλασσοῦσας μυθολογικὰς παραδόσεις. Ἀνάλογοι παραστάσεις εἶνε ἡ τοῦ κρατῆρος τοῦ Pourtalés ἡ εἰκονίζουσα τὴν ἱδρυσιν τῶν μικρῶν λεγομένων ἐν Ἀγρας μυστηρίων, ἔνθα ἐμυήθησαν οἱ Διόσκουροι καὶ ὁ Ἡρακλῆς³, καὶ τὸ ἀνάγλυφον τῆς ἐν τῷ Bulletino della commiss. arch. comunale τῆς Νεαπόλεως VII πίν. II-III ἐκδομένης ὀστεοδόχου κάλπης, ὅπερ νομίζω ὅτι παριστᾷ τὴν πρώτην ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπι-

¹ Σκηπτρον κρατεῖ ἡ Περσεφόνη καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις (Ἴδε Φίλιον ἐν Mittheil. Athen XX σελ. 253 ὑποσημ.), Furtwängler, Meisterwerke σελ. 562 ἐξ. Preller-Robert, Griech. Mythol. I σελ. 802 σημ. 1).

² Ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀετώματος γυναικεῖα μορφή σπεύδουσα πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πίνακος, ἔνθα κάθεται ἡ Δημήτηρ, καὶ κρατοῦσα βᾶδον ἡδύνατο κάλλιστα νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἄγγελος, ἀλλ' οὔτε ἡ μορφή αὐτῆς εἶνε οἷα τῆς Πέας, οὔτε ὁ κέρνος ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἀποστολὴν ἀγγέλου παρὰ τοῦ Διὸς ἐρχομένης.

³ Strube ἐν. ἀν. σελ. 54, Overbeck Kunstmyth. III σελ. 669 ἐξ.

στασίαν τῶν μεγάλων Ἐλευσινίων θεαινῶν τελουμένην μύησιν¹. Ἀμφοτέρων ὁμοως τούτων ὡς καὶ πάντων τῶν ἐκτενεῖς παραστάσεις φερόντων μνημείων τοῦ ἐλευσινιακοῦ κύκλου ὑπερέχει ὁ ἡμέτερος πίναξ κατὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἐνάργειαν τῆς συνθέσεως, διότι σχεδὸν εἰπεῖν ἅπαντα τὰ πρόσωπα αὐτοῦ εἶνε ἀμεσώτερον συνημμένα πρὸς τὴν παρισταμένην πράξιν, ἐνῶ ἐν ἐκείνοις οὐκ ὀλίγα πρόσωπα καὶ ἐκ τῶν πρωτευόντων μάλιστα εἶνε μόνον ἀπλῶς συμπαρεταγμένα μετὰ τῶν λοιπῶν. Τὸ πρότυπον λοιπὸν τοῦ ἡμετέρου κεραμογράφου ἦτο καλλιτέχνημα ὑπέροχον, ὅθεν καὶ ὁ ἡμέτερος πίναξ καίπερ κατὰ τὴν τέχνην τῆς ἐκτελέσεως ὑστερῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἄριστον ἅπαντων τῶν ὑπαρχόντων μνημείων τοῦ ἐλευσινιακοῦ κύκλου.

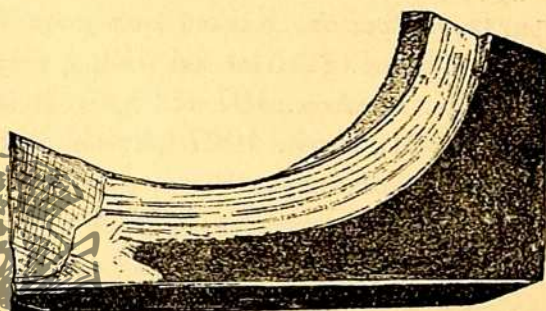
Πίναξ δεύτερος.

Ὁ δεύτερος πίναξ εἶνε ἑλλειπής, καὶ τὰ εὐρεθέντα τεμάχια αὐτοῦ δὲν συναρμόζονται πάντα πρὸς ἀλλήλα, περί τινων δὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἀμοιβαλία, ὡς ὄντως ἀνήκουσιν εἰς αὐτόν, ἢ εἶνε τεμάχια ἄλλου πίνακος². Το μεγαλύτερον τμήμα αὐτοῦ εἶνε συγκεκολλημένον ἐκ δέκα τεμαχίων, σφίζεται δὲ μέχρι τοῦ ἄκρου μόνον κάτωθεν καὶ ἐν τῷ κατωτάτῳ μέρει τῆς πρὸς δεξιὰν πλευρᾶς. Τὸ πρὸς ἀριστεράν ἡμισυ μέρος τῆς ἄνω πλευρᾶς εἶνε ὁμαλὸν καὶ δὲν ἀπολήγει εἰς ῥήγμα, φανερόν δὲ ὡς ἐλλείπον αὐτόθι εἶνε μόνον λεπτόν περιθώριον ἐπικεκολλημένον κατὰ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τεμάχιον Δ τῆς δεξιᾶς γωνίας ἀετώματος ὄχι μόνον κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὸ πάχος συμφωνεῖ πρὸς τὸν πίνακα, ἀλλὰ καὶ προφανῶς ἦτο ἐπικεκολλημένον που, μοι φαίνεται βέβαιον ὅτι ἄνωθεν ὁ πίναξ ἀπέληγεν εἰς ἀέτωμα ἰδιαιτέρως κατεσκευασμένον καὶ ἐπικεκολλημένον εἰς αὐτόν, οὗ σῶζεται ἢ πρὸς δεξιὰν γωνία. Ἐν τῷ τεμαχίῳ Δ ὑποκάτω τοῦ ἀετώματος ὑπάρχει ζώνη ὅλως ἀνεπεξέργαστος, ἥτις

¹ Ὁ ἐκδοὺς τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο Lovatelli καὶ ἄλλοι μετ' αὐτόν νομίζουσιν ὅτι πρόκειται περὶ συνήθους μῆσεως, ἐπομένως πολλὰ τῶν παρισταμένων προσώπων νομίζουσιν ὡς θνητούς, ἀλλ' ἡ παρουσία τῆς Δήμητρος, τῆς Κόρης καὶ τοῦ Εὐδουλέως πείθει ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα εἶνε μυθικά, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει νὰ ὑποτεθῇ τὸ ἐναντίον.

² Ἐκ τρίτου τινὸς ἐρυθρομόρφου πίνακος εὐρέθη ταυτοχρόνως μικρόν καὶ ὅλως ἀσήμαντον τεμάχιον, ἔχον πάχος 0,01, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο οὐδὲν τῶν ἄλλων τεμαχίων ὁμοιάζει.

βεβαίως ἐκαλύπτετο ἔμπροσθεν ὑπὸ ἰδίας ἐπικεκολλημένης ταινίας, τὰ δὲ ἐν τῷ ἄνω μέρει τοῦ πίνακος σωζόμενα ἴχνη ἐπικολλήσεως (περὶ ὧν ἄνωτέρω) πρὸς στερέωσιν ταύτης τῆς ταινίας ἐχρησίμευον· ὥστε μεταξὺ ἀετώματος καὶ πίνακος παρενέπιπτε ζώνη τις ὡς διάζωμα τρόπον τινὰ τοῦ πίνακος. Τὸ διάζωμα τοῦτο ἔφερε πιθανῶς καὶ διάκοσμόν τινα ἀνάγλυφον ἢ γραπτόν. Τὸ μέγιστον πλάτος τοῦ μεγάλου τεμαχίου εἶνε 0,27, τὸ ἐλάχιστον 0,15, τὸ ὕψος 0,30, τὸ δὲ πάχος περίπου 0,024. Τὸ αὐτὸ πάχος ἔχουσι πλὴν τοῦ ἀετώματος καὶ τὰ τεμάχια Β καὶ Γ προσέτι δὲ καὶ τὸ ἐν εἰκ. 3 εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ μέγεθος



Εἰκ. 3.

ἀπεικονιζόμενον μικρὸν τεμάχιον ἐκ τοῦ περιθωρίου κυκλικῆς τινος ὀπῆς ἄρκετὰ μεγάλης. Καὶ ταῦτα λοιπὸν τὰ τεμάχια ἐξ ἅπαντος εἰς τὸν αὐτὸν πίνακα ἀνήκουσιν, ὄντα ἄλλως καὶ κατὰ τὴν τέχνην ὁμοιώτατα.

Ἐν τῷ ἀκροτάτῳ πρὸς δεξιὰν μέρει τοῦ τεμαχίου Δ ὑπάρχει ἐν τῇ ὑποκάτῳ τοῦ ἀετώματος ζώνη τμημά τι ἀποκεχωρισμένον, ἐν ᾧ ἀναμφιβόλως ὑπῆρχε προσκεκολλημένη ἔκτυπός τις κεφαλῆ, οἷα ἢ ἐν τῷ τεμαχίῳ Γ σωζομένη. Ἐν τῷ τεμαχίῳ Γ τὸ ὑπεράνω τῆς ἐκτύπου κεφαλῆς ὑπάρχον σωζόμενον μέρος τοῦ τυμπάνου τοῦ ἀετώματος ἔχει τοιοῦτον ὕψος, ὥστε ἀδύνατον εἶνε νὰ ἀνήκῃ εἰς γωνίαν ἀετώματος τὸ τεμάχιον τοῦτο, κατ' ἀνάγκην δὲ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ τὴν κεφαλὴν ταύτην φέρον τεμάχιον ὑπῆρχεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πίνακος. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ πίναξ ἦτο μέγας καὶ διηρημένος εἰς δύο τμήματα καὶ δύο παραστάσεις¹ χωριζόμενας ἴσως ἀπ' ἀλλήλων διὰ προεχούσης

¹ Ἀνάλογος εἶνε ἡ διάταξις τῆς παραστάσεως τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Λακρατείδου καὶ τοῦ τοῦ Λυσιμαχίδου (Ἐφημ. Ἀρχ. 1886 πίν. 3,1)

παραστάδος είτε ἀπλῆς είτε ἀνθρωπομόρφου μετὰ τῆς ἐκτύπου κεφαλῆς ἄνωθεν· τὸ ἀέτωμα ὅμως αὐτοῦ ἦτο ἐνιαῖον καθ' ἅπαν τὸ πλάτος. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ φέροντι τὴν ὑπάρχουσαν ἐκτυπον κεφαλὴν τεμαχίῳ Γ ὅχι μόνον τὸ σωζόμενον τεμάχιον τοῦ γείσου τοῦ ἀετώματος ἔχει ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ πάχος πρὸς τὸ τεμάχιον Δ, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑποκάτω διάζωμα μετὰ τῆς ἐκτύπου κεφαλῆς ἔχει τὸ αὐτὸ ὕψος (0,035). Τὸ μέγιστον πλάτος τοῦ τεμαχίου Δ εἶνε 0,215 τοῦ δὲ τεμαχίου Γ 0,05.

Ὁ πίναξ ἔχει προσέτι κάτωθεν καὶ δεξιόθεν περιθώριον προέχον 0,01-0,015 τῆς ἐπιφανείας τῆς προσόψεως αὐτοῦ, τὸ περιθώριον δὲ τοῦτο (τὸ κάτωθεν τοῦλάχιστον) εἶνε φανερόν ὅτι ἐπεκολλήθη, ἐνῷ ὁ πίναξ ἦτο ἤδη ἔτοιμος καὶ βεβαμμένος, διότι μέρος τῆς βαφῆς διακρίνεται ὑποκάτω τεθραυσμένου μέρους τοῦ ἐπικεκολλημένου κάτω περιθωρίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν πρὸς δεξιὴν περιθώριον εἶνε ἔμπροσθεν βεβαμμένον, τὸ δὲ πρὸς τὰ κάτω ἄβατον, καὶ ἡ κάτωθεν στενὴ πλευρὰ εἶνε ἀνώμαλος, εἰκάζω ὅτι ὁ πίναξ εἶχε καὶ βάσιν τινὰ ἐξ ἐπικεκολλημένων τεμαχίων ἀπαρτιζομένην, καὶ ὅτι ταύτης μέρος εἶνε τὸ ἔχον τὴν κυκλικὴν ὀπὴν (διαμέτρου 0,05 περίπου) τεμαχίον (εἰκ. 3) καὶ δύο ἄλλα ἀσήμαντα τεμάχια προσέτι, ἀλλὰ τὸ σχῆμα τῆς βάσεως ταύτης δὲν μοι εἶνε σαφές, εἰμὴ μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι εἶχε προεξέχοντά τινα ἄκρα μετὰ ὀπῶν, δι' ὧν ὁ πίναξ προσηλοῦτο πρὸς τινὰ τοῖχον. Τὸ φέρον τὴν ἡμικυκλικὴν ὀπὴν τεμάχιον ἔχει ἐπὶ τῆς προσθίας μελανοβαφοῦς ἐπιφανείας¹ ἴχνη δηλοῦντα ὅτι περίξ τῆς κυκλικῆς ὀπῆς ἦτό τι ἐπικεκολλημένον, ἴσως χειλὸς τι κυματιοειδές. Ἐν τῇ πρὸς δεξιὴν παραστάσει, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ τὸ σωζόμενον μεγαλύτερον τμήμα Α, εἶνε βέβαιον ἔκ τε τῆς συμμετρίας καὶ ἐκ τοῦ παρὰ τὸν λαιμὸν τῆς ἰσταμένης ὀρθίας γυναικείας μορφῆς μικροῦ τμήματος κέρατος Ἀμαλθείας ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη μορφή, ὥστε αἱ δύο σωζόμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ εὗρισκοντο ἐν τῷ μέσῳ. Κατὰ ταῦτα τὸ ὅλον πλάτος τῆς πρὸς δεξιὴν παραστάσεως δύναται νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 0,50 περίπου, τὸ δὲ ὅλον πλάτος τοῦ πίνακος εἰς 1 μ. περίπου. Τὸ ὀλικὸν ὕψος δ' αὐτοῦ (πλὴν τῆς προσ-

θέτου βάσεως, ἥτις δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ) κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν σωζομένην γωνίαν τοῦ ἀετώματος θὰ ἦτο σχεδὸν 0,60, ἐξ ὧν 0,25 περίπου θὰ εἶχε τὸ τύμπανον τοῦ ἀετώματος, ὅπερ ἀναμφιβόλως θὰ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ ἰδίας πολυπροσώπου παραστάσεως.

Τὸ τεμάχιον Β δὲν εἶνε ἀμέσως φανερόν ἐκ τίνος μέρους τοῦ πίνακος εἶνε ἀποκεκομμένον, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ ἀσφαλῆ τεκμήρια, ἀρκοῦντα νὰ δηλώσωσι τὴν θέσιν αὐτοῦ ἀναμφισβήτητως. Ἐν πρώτοις τὸ τεμάχιον τοῦτο ἄνωθεν τῆς πρὸς ἀριστερὰν ὑπαρχούσης κεφαλῆς ἀπολήγει εἰς εὐθύγραμμον τομήν, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ἦτο ἐπικεκολλημένον ἴδιον περιθώριον, ἐξ οὗ ὑπελείφθη ἴχνος τι ἐκ τῆς ἐπικολλήσεως κατὰ τὴν προσθίαν πρόσοψιν. Ἡ εὐθεῖα αὕτη γραμμὴ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς τὸ ἄνω πέρασ τοῦ πίνακος, ἐπομένως νὰ θεωρηθῇ τὸ τεμάχιον τοῦτο ὡς ἀνήκον πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ μεγάλου τεμαχίου Α, ἀλλ' ἀν' αὐτὸ νομισθῇ ὡς ἀληθές, ἡ ἐν αὐτῷ πρὸς δεξιὴν καθήμενη μορφή, ἥς ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ, ἀνατρέπεται, τὸ δὲ ἐδώλιον ἐφ' οὗ αὕτη κάθηται, παρίσταται ὡς ἀπολήγον ἄνω εἰς ὅξυ, καὶ ἡ ἄνω ἐπιφανεία αὐτοῦ ἀποκλίνει τοσοῦτον πρὸς τὰ ὀπίσθ, ὥστε τὸ ἐπ' αὐτῆς κάθισμα νὰ εἶνε σχεδὸν εἰπεῖν ἀδύνατον· πλὴν τούτου δὲ καὶ αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱματισμοῦ τῆς καθήμενης μορφῆς ἰδίως πρὸς δεξιὴν φαίνονται ὅλως ἀσυμβίβαστοι πρὸς τοιαύτην στάσιν. Ἐὰν ὅμως ἡ καθήμενη αὕτη μορφή τεθῇ εἰς τὴν ὀρθὴν στάσιν, ἡ γραμμὴ, εἰς ἣν ἀπολήγει τὸ τεμάχιον ὑπεράνω τῆς πρὸς ἀριστερὰν κεφαλῆς, ἀποκλίνει πολὺ ἀπὸ τῆς ὁριζοντίας διευθύνσεως, ὥστε καταφαίνεται ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦτο ἀνήκεν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ὑπεράνω τοῦ πίνακος ἀετώματος, πιθανῶς πρὸς ἀριστερὰν τοῦ τεμαχίου Γ. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐν αὐτῷ δύο μορφῶν εἶνε μικρότερον τῶν ἐν τῷ τεμαχίῳ Α.

ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς τέχνης ὁ δεύτερος οὗτος πίναξ εἶνε λεπτότερον καὶ ἐπιμελέστερον εἰργασμένος ἢ ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὅχι καὶ μετὰ πολλῆς καλλιτεχνικῆς δεξιότητος, ὡς ἀρκεῖ νὰ δείξῃ ἀπλουστάτη σύγκρισις τῆς βαρείας καὶ ἀκόμψου περιβολῆς τῆς Κόρης πρὸς τὴν χαριεστάτην μορφήν αὐτῆς ἐν τῷ γνωστῷ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ. Δὲν ἐλλείπουσιν ὅμως καὶ ὅλως ἀμελῶς ἐξεργασμένα

¹ Ἡ ὀπίσθια ἐπιφανεία αὐτοῦ εἶνε τὸ πλεῖστον ἄδαρος. Μῆκος τοῦ τεμαχίου τούτου 0,072, πλάτος 0,05, πάχος 0,024 (ὡς καὶ τοῦ πίνακος, ἴδε ἀνωτέρω).

μέρη, οἷον ἡ περρωτὴ μορφή τοῦ ἀετώματος καὶ οἱ πόδες τοῦ κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον καθημένου Τριπτολέμου. Τὸ λευκὸν χρῶμα μεταχειρίζεται ὁ κεραμογράφος τοῦ δευτέρου πίνακος μόνον ἐν τοῖς μικροῖς ἐπικοσμήμασι τῶν μορφῶν, οἷον ψελλίοις, ἐνωτίοις, ὄρμοις καὶ τοῖς τοιούτοις, ἐνθα ἴσως ὑπῆρχε καὶ ἐπιχρύσωσης, προσέτι δὲ ἐν τῷ ὀμφαλῷ καὶ τῷ κέρατι τῆς Ἀμαλθείας. Μόνον ἐν τῷ τεμαχίῳ Β ἡ πρὸς δεξιὰν μορφή ἔχει διὰ λευκοῦ χρώματος δεδηλωμένα τὴν χεῖρα καὶ τὰ κατὰ τὸ στῆθος μέρη, ἥτοι τὸν περιβάλλοντα τὸν κορμὸν χιτῶνα, ὅχι βεβαίως αὐτὸ τὸ στῆθος γυμνόν. Ἐπὶ τοῦ λευκοῦ τούτου μέρους ὅμως οὐδεμία ἐπιτεθειμένη δι' ἄλλου χρώματος γραμμὴ διεσώθη. Τὸ κάτωθι τοῦ δεξιοῦ ποδὸς τῆς Δήμητρος μικρὸν λευκὸν στίγμα μοι φαίνεται ὅτι δηλοῖ πλατυτέραν τινὰ βᾶσιν, οἷον κρηπίδωμα τοῦ ὀμφαλοῦ. Ὁ διὰ λευκοῦ χρώματος δεδηλωμένος ὀμφαλὸς φέρει τι ἐν τῇ κορυφῇ οἷον ἐπικάλυμμα διὰ ὑποξάνθου χρώματος, δι' οὗ εἶνε πεποιημένος καὶ ὁ περιβάλλων τὸν ὀμφαλὸν στέφανος ἐκ θαλλῶν πιθανῶς μύρτου καὶ ἄλλαι τινὲς γραμμαὶ διακοσμητικαὶ κατὰ τὴν βᾶσιν ταῦτα πάντα ἐδηλώθησαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀπεικονίσαν διὰ μέλανος χρώματος. Ἡ εἰς παρατηρήσεως τεχνικὴ λεπτομέρεια εἶνε ὅτι αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἐκτύπου κεφαλῆς εἶνε δεδηλωμένα πλαστικῶς.

Ἡ παράστασις τοῦ δευτέρου πίνακος εἶνε πολὺ μᾶλλον τοῦ πρώτου εὐδιαγνωστοτέρα ὡς ἀνήκουσα τῷ ἐλευσινιακῷ κύκλῳ, διότι παραστάσεις Δήμητρος καθημένης καὶ Κόρης ἱσταμένης καὶ κρατούσης δᾶδας εἶνε συχναί¹, ἐπίσης δ' εὐδιάγνωστος καίπερ τὸ πλεῖστον ἐλλιπὲς εἶνε ἡ μορφή τοῦ Τριπτολέμου κατὰ τὸ πρὸς δεξιὰν ἄκρον τοῦ πίνακος. Τοιούτου πίνακος εὐαρμυστότατον κόσμημα εἶνε ὁ πολύκαρπος θαλλὸς μύρτου ἐν τῇ ὑποκάτω ταινίᾳ. Τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως ἀποτελοῦσι τρεῖς μορφαί, ἡ ἐν τῷ μέσῳ καθημένη Δημήτηρ, ἡ δεξιόθεν αὐτῆς ἱσταμένη Κόρη κρατοῦσα δύο δᾶδας, ὧν μόνον τὰ κάτω ἄκρα διεσώθησαν, καὶ ἡ ἀριστερόθεν τῆς Δήμητρος ἀνδρική μορφή, ἥς διεσώθησαν μόνον οἱ πόδες ὑψηλὰ ὑποδήματα (ἐνδρομίδας)

¹ Πρὸς. ἰδίως τὸ ἀνάγλυφον τοῦ εἰς Σμικυθίωνα ψηφίσματος ἐν Mittheil. Athen XVII, σελ. 131, ἕτερον ἀνάγλυφον ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ XX πίν. V, Roscher, Mythol. Lex. I σελ. 1356.

φέροντες, ἐξ ὧν εὐκόλως ἀναγνωρίζεται ἡ μορφή τοῦ Ἰάκχου, περὶ ἧς διὰ μακρῶν διελάβομεν ἐν τοῖς περὶ τοῦ πρώτου πίνακος. Αἱ τρεῖς αὗται μορφαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον παρίστανται ἐν τεμαχίῳ ἀναγλύφου ἐκδεδομένῳ ὑπὸ Kern ἐν Mittheil. Athen XVII σελ. 127 fig. 2, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος καὶ ἀνωτέρω (σελ. 32 ὑποσημ. 2). Ὁ ὀμφαλὸς δηλοῖ τὴν ἐν Ἐλευσίνι ἑδραν τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ, ὃν ὑποκατέστησεν ὁ Ἰακχος κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα (σελ. 28 ἐξ.), ἀλλ' ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι αἱ μεγάλαι θεαὶ κατέχουσιν ἐγγυτέραν θέσιν πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ἢ ὁ Ἰακχος, διότι αὐταῖς κατ' ἐξοχὴν ἀνήκει ἡ Ἐλευσίς.

Ἡ Κόρη, ὡς ἐλέχθη ἤδη καὶ ἀνωτέρω, ἔχει τὴν αὐτὴν περιβολήν, ὡς ἐν τῷ περιφῆμῳ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ, πρὸς τὸ ὅποιον ὁμοιάζει περισσότερον πάντων τῶν ἐμοὶ γνωστῶν ἀρχαίων μνημείων, ἐν οἷς ἡ Κόρη παρίσταται μετὰ τῆς αὐτῆς περιβολῆς¹. Ἡ ὁμοιότης τῆς περιβολῆς, ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς καὶ ἰδίως οἱ ἀτεχνότατα ὡς πλαδαροὶ ὄγκοι ἀπεικονιζόμενοι μαστοί, δι' ὧν ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος ἐπειράθη νὰ παραστήσῃ τὸ ὑπερόχου πλαστικοῦ κάλλους σφριγῶν νεανικὸν στῆθος τῆς ἐν τῷ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ μορφῆς αὐτῆς ἀποδείχνουσιν ἀναμφισβητήτως, ὡς νομίζω, ὅτι ἡ μορφή τῆς Κόρης τοῦ ἡμετέρου πίνακος εἶνε ἀντίγραφον ἐῖτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου, εἴτε ἐξ ἄλλου, ὅπερ ἀπειμήθη ὁ ποιήσας τὸ ἀνάγλυφον ἐκεῖνο. Ὁ ὄγκος τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἱματίου καὶ αἱ ἄνευ αἰτίας ὑπερμέτρως καὶ πρὸς τὸ δεξιὸν αὐτῆς πλευρὸν κεκλιμένοι δᾶδες νομίζω ὅτι κάλλιστα ἐξηγοῦνται, ὅταν δεχθῶμεν ὅτι τὸ πρότυπον, ὅπερ ἀντέγραψεν ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος, δὲν εἶχε τὴν κατ' ἐνώπιον στάσιν, ἀλλὰ τὴν κατὰ πλευρόν, αἱ δὲ εἰρημένα ἀτέλεια τοῦ ἡμετέρου πίνακος προῆλθον, διότι ὁ κεραμογράφος ἠθέλησε νὰ μετατρέψῃ τὴν πλευρικὴν στάσιν εἰς τὴν κατ' ἐνώπιον. Ὡσαύτως καὶ ὁ

¹ Overbeck, Kunstmyth. Atlas XIV, 6. XV, 23. Mittheil. Athen XVII σελ. 130 fig. 6. Ἐργμ. Ἀρχαιολ. 1893 πίν. 8 (=Schöne, Griech. Rel. XI, 57). Πρὸς. Kekule von Stradonitz, Siebenundfünfzigstes Winkelmannsprogramm σελ. 26. R. von Schneider, Antike Bronzen (Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des allerh. Kaiserhauses XII σελ. 72 καὶ 137. Pallat, Jahrbuch d. d. arch. Inst. 1894 σελ. 3 σημ. 4. Furtwängler, Meisterwerke σελ. 39. Φίλιον, Mittheil. Athen XX σελ. 251 ἐξ. Roscher, Myth. Lex. II, 1 σελ. 1351 ἐξ.

δρμος καὶ τὰ ἐνώτια, ὧν ὑπολείπονται αἱ ὀπαὶ ἐν τῷ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ, φαίνονται ὅτι πιστῶς ἀντεγράφησαν. Μόνον ἐν τῇ κομμώσει τῆς Κόρης ἐκαινοτόμησεν ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος, διότι ἂν ἀπεμιμεῖτο πιστῶς τὸ πρότυπον αὐτοῦ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐν τῇ ἀπλότῃ θυμασίαν χάριν αὐτοῦ, ἡ δὲ κόμμωσις τῆς ἐν τῷ πίνακι μορφῆς θὰ ἐφαίνετο ὡς ἄμορφος ἡμισφαιρικὸς ὄγκος· διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸν ἐν τῇ κορυφῇ κόσσυμβον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ μορφή τῆς Κόρης τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου ἀποδεικνύεται ὅτι ὑπῆρξε τὸ πρότυπον τοῦ ἡμετέρου κεραμογράφου, ὅστις σαφῶς παρέστησεν αὐτὴν ὡς τὴν Κόρην, δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρχῃ ἀμφισβήτησις περὶ τοῦ τίς ἐκ τῶν δύο γυναικείων μορφῶν τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου εἶνε Δημήτηρ καὶ τίς Κόρη, περὶ οὗ καὶ μέχρις ἐσχάτων ὑπῆρχεν ἀμφιβολία¹.

Ὡσαύτως καὶ τῆς Δήμητρος ἡ μορφή μοι φαίνεται ὅτι ἀντεγράφη ἐκ προτύπου, ἐν ᾧ αὕτη εἶχε στάσιν πλευρικήν, ὡς ἀποδεικνύουσιν οἱ ἐπίσης ὡς τῆς Κόρης ἄτεχνοι μαστοὶ καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἡ παρά φύσιν θέσις τοῦ δεξιοῦ σκέλους αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δημήτηρ τοῦ ἡμετέρου πίνακος ἔχει μορφήν εὐαρμοστοτέραν τῇ τῆς Κόρης, ἐνῶ ἡ τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου Δημήτηρ παρίσταται ὑπὸ μορφήν ἀρχαϊκωτέραν καὶ ἱερατικωτέραν, πιστεύω ὅτι ἀμφότεραι αἱ θεαὶ τοῦ ἡμετέρου πίνακος ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ προτύπου, ὅπερ ὁ ποιήσας τὸ μέγα ἀνάγλυφον ἀπεμιμήθη μόνον ὡς πρὸς τὴν μορφήν τῆς Κόρης, ὅχι δὲ καὶ ὡς πρὸς τὴν τῆς Δήμητρος, ἐν ᾗ ἐξέλεξεν ἄλλο πρότυπον ἀρχαϊκώτερον παριστῶν αὐτὴν ἱσταμένην. Συμφώνως πρὸς τὰ εἰρημένα τὸ πρότυπον, ἐξ οὗ ἀντεγράφησαν αἱ μορφαὶ τῶν δύο θεαινῶν τοῦ ἡμετέρου πίνακος καὶ ἡ τῆς Κόρης τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι παρίστα αὐτὰς ἀμφοτέρας ἐν πλευρικῇ στάσει, τὴν δὲ Κόρην κρατοῦσαν δύο δᾶδας. Ἴσως ὁμοῦ μετ' αὐτῶν παρίστατο καὶ ὁ Ἰαχχος, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι (σελ. 44) τεμαχίῳ ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου, καίτοι ἐκεῖνο διαφέρει κατὰ τοῦτο ὅτι παριστᾷ τὰ πρόσωπα ταῦτα βλέποντα πρὸς δεξιάν, ἐνῶ τὸ πρότυπον τοῦ ἡμετέρου

πίνακος βεβαίως παρίστα αὐτὰ ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἡ μορφή καὶ ἡ στολή τῆς Δήμητρος τοῦ ἡμετέρου πίνακος διαστέλλεται πρὸς τὴν τῆς Κόρης ὡς μᾶλλον ὠρίμῳ τὴν ἡλικίαν δεσποσύνη προσήκουσα, ἡ δὲ κόμη αὐτῆς κατέρχεται λυτὴ ἐπὶ τῶν ὤμων συμφώνως πρὸς τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις, καθ' ἃς εὐπλόκαμος (Ὀδύς. Ε. 125) καὶ ἡΰκομος (Ὀμηρ. ὕμν. εἰς Δήμ. 297. 315) ἐνομίζετο. Πρβλ. καὶ Ὀμηρ. ὕμν. εἰς Δήμ. 279: ξανθαὶ δὲ κόμαι κατεγήροθεν ὦμους. Τῇ ἡλικίᾳ αὐτῆς προσήκει καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ὤμων εἰς τὰ πλευρὰ καθειμένος καὶ ἔμπροσθεν τοῦ στήθους διασταυρωμένος τελαμών, ὅστις συνημμένος ὢν μετὰ τῆς χαλαρῶς μόνον ἐσφιγμένης ζώνης ἐχρησίμευε νὰ παρακωλύῃ αὐτὴν τε καὶ τὸν χιτῶνα νὰ διολισθήσωσι πρὸς τὰ κάτω. Τὸ ἱμάτιον αὐτῆς περιβάλλει μόνον τὰ σκέλη ἀφειμένον ἐκ τοῦ κορμοῦ. Τὸ ἕτερον ἱμάτιον τὸ δι' ἰδίων ποικιλμάτων διακρινόμενον καὶ ἐπικαλύπτει τὸ ἐδῶλιον, ἐφ' οὗ κάθηται ἡ Δημήτηρ, νομίζω ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν στολὴν αὐτῆς, ἀλλ' εἶνε ἐξάρτημα αὐτοῦ τοῦτου τοῦ ἐδωλίου, ὅπερ ἀναμφιβόλως εἶνε ἡ ἐκ πλείστων ἐλευσινιακῶν μνημείων γνωστὴ μυστικὴ κίστη¹. Ὁμοίως δὲ ὀριζοντίων στεφανῶν διηρημένη παρίσταται ἡ μυστικὴ κίστη καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις, ὡς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λυσιμαχίδου (ἴδε Φίλιον ἐν Mittheil. Athen XX σελ. 250), καὶ ἐν τῷ ἐπιστυλίῳ καὶ παρὰ ταῖς κιστοφόροις τῶν Μικρῶν Προπυλαίων τοῦ ἐν Ἐλευσίνι ἱεροῦ, τοῦτο δὲ ὅχι διότι ὑποδιηρεῖτο εἰς χωριστὰ ἀπ' ἀλλήλων τμήματα, ὡς φρονεῖ ὁ Furtwängler (Sammlung Sabouroff εἰς πίν. XXXII), ἀλλὰ διότι ἦτο πλεκτή, τοιοῦτον δὲ εἶνε ἐνίοτε τὸ εἶδος τοῦ πλέγματος². Ἀληθῶς ἐν τῷ ἡμέτερῳ πίνακι τὸ πλέγμα δὲν εἶνε σαφῶς δεδηλωμένον, διότι δὲν διασταυροῦνται οἱ

¹ Πρβλ. Jahn, Hermes III σελ. 317, Kern, Mittheil. Athen XVII σελ. 136 ἐξ. Furtwängler, Sammlung Sabouroff εἰς πίν. XXXII. Ἡσαυρὸν Στεφάνου ἐν λ. κίστη, Pauly-Wissowa, Real-encycl. III σελ. 2591 ἐξ. Περὶ τοῦ σχήματος τῆς κίστης δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ νῦν οὐδεμία ἀμφιβολία, ἀφοῦ εὐρέθη ἡ κρατοῦσα τὴν κίστην χεὶρ τοῦ ἐν Λυκοσούρᾳ ἀγάλματος τῆς Δεσποίνης τοῦ γνωστοῦ ἐκ τοῦ Πausaniou (VIII, 37, 4). Πρβλ. Cavvadias, Fouilles de Lycosoura σελ. 9.

² Πλεκτή, ἀλλὰ κατὰ τὸν συνηθέστερον τρόπον παρίσταται σαφῶς ἡ κίστη ἐν τῷ ἰταλιτικῷ πηλίνῳ ἀναγλύφῳ τῷ παρὰ Overbeck Kunstmyth. Atlas XVI, 10 ἐκδομένῳ· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τοῦ ἐν Λυκοσούρᾳ ἀγάλματος, καίτοι αὕτη εἶνε λίαν ἐφθαρμένη.

¹ Πρβλ. Pallat ἐν. ἀν. Φίλιον ἐν. ἀν.

ράβδίσκοι¹, ἀλλὰ παρ' ἀνθρώπου ἐμπείρου τῆς τέχνης ἔμαθον ὅτι ὑπάρχει καὶ τοιοῦτον πλέγμα, ἐν ᾧ ἐν ἐκάστη ὀριζοντίᾳ ζώνῃ οἱ μὲν τὴν μίαν διεύθυνσιν ἔχοντες ράβδίσκοι φαίνονται ἅπαντες, κρύπτονται δὲ ὀπισθεν αὐτῶν ἐπίσης ἅπαντες οἱ πρὸς αὐτοὺς διασταυρούμενοι ράβδίσκοι, οὗτοι δὲ πάλιν ἀναφαίνονται ὡς πρόσθιοι ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ζώνῃ, ἐνᾧ κρύπτονται οἱ ἐν τῇ κατωτέρᾳ ὄντες πρόσθιοι. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πλέγματος ἀπαιτεῖ πάντοτε τετραγώνου σχήματος κάλαθον, οἷαν δηλοῖ καὶ τὴν τοῦ ἡμετέρου πίνακος κίστιν ἢ γωνιαία παχεῖα ράβδος. Ἡ μυστικὴ κίστις λοιπὸν ἐν ἄλλοις μνημείοις παρίσταται φέρουσα ἴδιον ἐπικάλυμμα εἴτε δερμάτινον, ὡς παρὰ Overbeck, Kunstmyth. Atlas XVI, 10 καὶ ἐν Bulletino della commiss. arch. comunale VII, πίν. II-III, εἴτε ὑφαντόν, ὡς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ εἰς Σμικυθίωνα φηρίσματος (Mittheil. Athen XVII σελ. 131 fig. 7). Τοιοῦτον ἴδιον ἐπίδλημα τῆς μυστικῆς κίστης νομίζω ὅτι εἶνε τὸ πεποικιλμένον ἱμάτιον, ἐφ' οὗ κάθηται ἡ Δημήτηρ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι².

Πῶς παρίστατο ὁ Ἰαχχος ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι δὲν εἶνε σαφές, διότι ἠφανίσθη τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τοσοῦτον μόνον εἶνε φανερόν, ὅτι ἐσφύρει καὶ ἱμάτιον ὡς ἐν τῷ πρώτῳ πίνακι, οὗ διεσώθησαν αἱ ἄκραι πτυχαί.

Κατὰ τὸ πρὸς ἀριστερὰν ἄκρον τοῦ πίνακος παρ' αὐτὸν τὸν τράχηλον τῆς Κόρης διεσώθη μικρὸν τμήμα κέρατος τῆς Ἀμαλθείας, ὅπερ ἐκράτει ἄλλη μορφή ἀφανισθεῖσα. Ἡ μορφή αὕτη ἐξ ἅπαντος θὰ ἦτο ὁ πωγωνοφόρος ἀνὴρ ὁ μετὰ τοῦ κέρατος τῆς Ἀμαλθείας ἀπεικονισμένος ἐν παραστάσει ἀποστολῆς τοῦ Τριπτολέμου ἐν Monum. dell' Inst. I, 4, ὃν ὁ μὲν Stephani (Compte-Rendu de la comm. imp. arch. 1859 σελ. 110) νομίζει ὡς τὸν Ἐνι-αυτόν, ὁ δὲ Strube (Studien σελ. 18) πολὺ πιθανώτερον ὡς τὸν Πλοῦτον³.

¹ Σημειωτέον ὅτι τοῦτο δύναται ὅχι ἀπιθάνως νὰ ἀποδοθῇ καὶ εἰς ἀπλὴν ἀμίλειαν τοῦ κεραμογράφου.

² Ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἡ κίστις ἐμπεριεῖχε πόπανα (Ἀριστοφ. Θεσμ. στ. 284 ἐξ. Πρβλ. Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρ. II, 21), δυνάμεθα ἴσως ὅχι ὅλως ἀπιθάνως νὰ εἰκάζωμεν ὅτι τὸ ἐπίδλημα αὐτῆς ἦτο ἀρχῇθεν ὄργανον τῆς ἀρτοποιίας, ἐπικάλυμμα δηλαδὴ τοῦ ἄρτου βοηθητικόν τῆς ζυμώσεως αὐτοῦ. Τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἀριστοφάνους ἀποδεικνύει πλημμελῆ τὴν γνώμην τινῶν, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἐδώλιον τῆς Δημήτρος εἶνε μέτρον τῶν σιτηρῶν (Kornmaass).

³ Σημειωτέον ὅτι ὁ Πλοῦτος ὡς παῖς παρίσταται ἐν ἄλλοις ἐλευσι-

Κατὰ τὸ πρὸς δεξιὰν ἄκρον τοῦ πίνακος ἐσώθη τὸ κατώτατον μέρος τῆς μορφῆς τοῦ Τριπτολέμου, εὐδιάγνωστον ἐκ τοῦ τροχοῦ τοῦ ἄρματος καὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ δράκοντος. Τὸ μικρὸν διασωθὲν μέρος τοῦτο δεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ Τριπτολέμος παρίστατο βλέπων πρὸς δεξιὰν καὶ εἰς οὐδεμίαν ἄμεσον ἐπικοινωνίαν εὐρισκόμενος πρὸς τὰς μεγάλας θεάς. Ταῦτα ἀρκοῦσι νὰ καταδείξωσι τὸν χαρακτήρα τῆς παραστάσεως τοῦ ἡμετέρου πίνακος, διότι φανερόν εἶνε ὅτι παρίστανται ἐν αὐτῷ πολλαὶ θεότητες, πᾶσαι ἐλευσινιακαί, ὑπὸ τὸν καθιερωμένον αὐτῶν τύπον, οὐδεμίαν πρᾶξιν τελοῦσαι οὐδ' εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν πρὸς ἀλλήλας εὐρισκόμεναι. Δὲν παρίσταται λοιπὸν οὐδεμία ὠρισμένη μυθολογικὴ σκηνὴ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι, ἀλλὰ μόνον ὁμίλος ἐλευσινιακῶν θεοτήτων, οἷος ὁ ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λυσιμαχίδου¹, ὁ μόνον τὰς πρωτίστας τῶν θεοτήτων περιλαμβάνων, καὶ ὁ πολὺ ἐκτενέστερος τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Λακρατείδου², καίτοι ἐν αὐτῷ ἡ ὁμάς Δημήτρος, Κόρης καὶ Τριπτολέμου παρίσταται ὑπὸ τὸν συνήθη ὠρισμένην μυθολογικὴν σκηνὴν τύπον. Ομοία εἶνε καὶ ἡ παράστασις τῆς Κυμαίας ὑδρίας, ἀναμφιδόλως δὲ καὶ ἡ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῆς πελίκης τοῦ Παντικαπαίου³. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ εἰκαζομένου μεγέθους καὶ τοῦ σχήματος (πρβλ. σελ. 41) τοῦ ἡμετέρου πίνακος, δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι οὗτος ἦτο πλήρης ἐλευσινιακὸν πάνθεον διηρημένον εἰς δύο ὁμίλους θεοτήτων, ὡς τὸ τοῦ Λακρατείδου. Ὁ ἡμέτερος πίναξ λοιπὸν δὲν εἶνε πρωτοφανὲς μνημεῖον τοῦ ἐλευσινιακοῦ κύκλου, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὰ ἐξ αὐτοῦ συναγόμενα συμπεράσματα περὶ τοῦ περιφήμου μεγάλου ἐλευ-

νιακοῖς μνημείοις ὁμοίως κέρας Ἀμαλθείας φέρων (Strube ἐν. ἀν. σελ. 47). Ἀρτιγέννητον προσφέρει αὐτόν τῃ Δημήτρει ἡ Γῆ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σελ. 1 ὑπόσημ. 1 μνημονευομένῳ ἐκ Ῥόδου ἀμφορεῖ, ὅστις ἐνᾧ ἤδη ἦτο τετυπωμένη ἡ ἀρχὴ τοῦ παρόντος ἄρθρου εἶδον ὅτι ἐδημοσιεύθη ἤδη ὑπὸ Sal. Reinach, ἐν Revue arch. τόμ. XXXVI σελ. 87 ἐξ.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1886 πίν. 3 ἀριθ. 1.

³ Festschrift für O. Benndorf πίν. IV.

⁴ Περὶ τῆς παραστάσεως τῆς Κυμαίας ὑδρίας ὀρθότατα ἔκρινεν ὁ Heydemann (Marmorkopf Riccardi σελ. 15 ἐξ.): Meinem Dafürhalten nach haben wir eine Versammlung von Göttern und Heroen vor uns, welche zu Demeter und Kore, den grossen Göttinnen, sei es im heiligen Cultus sei es in der geschäftigen Sage eine engere Beziehung haben, eine Versammlung, welche etwa den «sante conversationi» der Renaissancekunst zu vergleichen ist. Ἰδε καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα ἐν τῷ ἔτι ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὐρισκομένῳ τεύχει τῶν Monuments Piot.

σινιακοῦ ἀναγλύφου καθιστῶσιν αὐτὸν οὐδὲν ἥττον πολυτιμότεον.

Περὶ τῆς ἐν τῷ ἀετώματι τοῦ δευτέρου πίνακος παραστάσεως οὐδὲν δύναται νὰ ῥηθῇ ἀσφαλές, διότι τὸ διασωθὲν μέρος αὐτοῦ εἶνε ἐλάχιστον πρὸς τὸ ὅλον. Ἐκ τοῦ τεμαχίου Δ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐν ἑκατέρᾳ γωνίᾳ αὐτοῦ ὑπῆρχον περωταὶ μορφαί, ἀλλ' ἄδηλον τίνας (Ἑρωτες;). Ἡ ἐν τῷ τεμαχίῳ Γ μορφή φαίνεται ὡς τρέχουσα ἢ πίπτουσα. Ἐν δὲ τῷ τεμαχίῳ Β ἡ μὲν πρὸς δεξιὰν μορφή κάθεται ἐπὶ τινος καλαθοειδοῦς ἐδωλίου, ἡ

δὲ πρὸς ἀριστεράν φαίνεται ἐκ τοῦ μικροτάτου σωζομένου ὑπὸ τὸν λαιμὸν μέρους αὐτῆς ὅτι παρίστατο ἀναβαλλομένη τὸ ἱμάτιον. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀναβολῆς τοῦ ἱματίου ἀρμόζει εἰς γυναῖκας, γυναικεία δ' ὡσαύτως φαίνεται καὶ ἡ πρὸς δεξιὰν μορφή ἔνεκα τοῦ λευκοῦ χιτῶνος. Πλείονα δὲν δύνανται νὰ ῥηθῶσι.

Μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1900.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΚΕΡΑΜΟΓΡΑΦΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΗ

© H N N

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

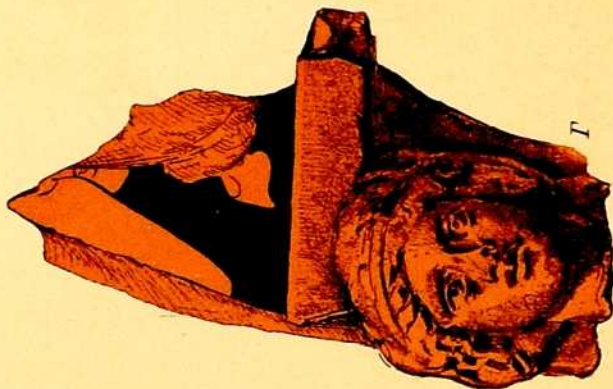
ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ





ΚΕΡΑΜΟΣΤΡΑΦΙΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΗ

4

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ



007000016663

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ